

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

BULGARİSTAN TÜRKLERİNİN SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ SONRASI
VATANDAŞLIK HAKLARI SORUNU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
DENİZ AK

GAZİANTEP – 2019

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

BULGARİSTAN TÜRKLERİNİN SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ SONRASI
VATANDAŞLIK HAKLARI SORUNU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
DENİZ AK

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. EMEL TOPÇU

GAZİANTEP – 2019

**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
YÜKSEK LİSANS KABUL VE ONAY FORMU**

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi **Deniz AK** tarafından hazırlanan “**Bulgaristan Türklerinin Soğuk Savaş Dönemi Sonrası Vatandaşlık Hakları Sorunu**” başlıklı tez, 24/ 12 /2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucu **başarılı** bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Görevi

Unvanı, Adı ve Soyadı

İmzası:

Kurumu/Üniversitesi

Jüri Başkanı

Prof. Dr. Emel TOPÇU

Tez Danışmanı

Hasan Kalyoncu Üniversitesi

Jüri Üyesi

Doç. Dr. Tuba BÜYÜKBEŞE

Hasan Kalyoncu Üniversitesi

Jüri Üyesi

Doç. Dr. Gökhan GÖKGÖZ

Gaziantep Üniversitesi

Bu tez Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu kararı ile onaylanmıştır.

**Prof. Dr. Mazlum ÇELİK
Enstitü Müdürü**

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Bulgaristan Türklerinin Soğuk Savaş Dönemi Sonrası Vatandaşlık Hakları Sorunu**” başlıklı çalışmanın tarafımca, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve onurumla doğrularım. 24/12/2019

Deniz AK

ÖNSÖZ

1989 yılında ve sonrasında Bulgaristan'da yaşanan zorunlu göç ve yönetimin baskılarına dayalı isteğe bağlı göç ile yüz binlerce Bulgaristan Türkü vatanlarını terk ederek anavatanları Türkiye'ye göç etmiştir. Türkiye'ye göç ettikten sonrada Türkiye'de ve Bulgaristan'da vatandaşlık haklarını elde etmeye çalışmışlardır. Bundan dolayı Bulgaristan Türklerinin Bulgar, Türk, AB ve çifte vatandaşlık üzerinden vatandaşlık hakları sorunları üzerine geniş çaplı araştırmalar yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışma ile Bulgaristan Türklerinin Soğuk Savaş dönemi sonrası bahsedilen vatandaşlık hakları üzerinden oluşan durumlarının ne olduğu incelenmiştir. Bu çalışmayı sonuçlandırmamda desteğini benden esirgemeyen, rehberliği sayesinde verilere ulaşırken daha detaylı ve derin araştırmalar yapmamı sağlayan değerli danışmanım Prof. Dr. Emel Topçu'ya teşekkürlerimi sunuyorum.

Tezimi yazarken benden desteğini esirgemeyen ve her koşulda yanımda olan başarılarımın yegane anahtarı, her şeyim değerli eşim Semra Sonya'ya ve kıymetli kızım Renk'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Araştırma süresince bana yardımcı olan Bursa; Nilüfer, Görükle, Bağlarbaşı ile İstanbul; Başakşehir, Avcılar, Göztepe ve Üsküdar'daki Bulgaristan Türklerine teşekkürlerimi sunarım.

Gaziantep, 2019

Deniz AK

ÖZET

Bu çalışmada, Bulgaristan Türklerinin Soğuk Savaş dönemi sonrası Türkiye, Bulgaristan ve AB üzerinden vatandaşlık hakları sorununun ne durumda olduğu araştırılmıştır. Nitel boyutun çalışma grubu 25 kişiden oluşmaktadır. Bu çalışmada Nitel araştırma yöntemlerinden yorumlama bilimi (hermeneutics) deseni kullanılmıştır. Çalışmada, araştırmaya katılanların vatandaşlık hakları sorunlarının incelenmesi için, araştırmacı tarafından geliştirilmiş yarı yapılandırılmış mülakat formu kullanılmıştır. Mülakatlar, Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç etmiş her bir katılımcıya 10 soru hazırlanarak, yüz yüze, süre kısıtlaması olmadan önceden izin alınarak, mülakat sırasında sesleri kaydedilerek yapılmıştır. Nitel bulgulardan elde edilen sonuca göre araştırmaya katılanların büyük çoğunluğunun, bazı yönlerden eksikliklerle karşılaşmalarına rağmen, vatandaşlık hakları göz önünde bulundurulduğunda, sorunlarının çözüldüğü tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Bulgaristan Türkleri, vatandaşlık, göç, Soğuk Savaş

ABSTRACT

In this study, the citizenship problems in Turkey, Bulgaria and EU (European Nations) of Turkish from Bulgaria after Cold War era is analyzed. Qualitative analysis group is comprised of 25 people. In this analysis hermeneutics method is used. In order to analyze the citizenship rights of participants in the group, semi-structured interview form is set up by the analyzer. The interviews were recorded by the participants permittance, who had migrated from Bulgaria to Turkey, were reported face to face without any time limitation and consisted of 10 questions. In the conclusion of the qualitative analysis, it is formed out that most of the participants' citizenship problems had been solved out even if some had faced rare problems.

Keywords: Turkish from Bulgaria, citizenship, migration, Cold War

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	ix

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	4
1.1.1. Problem Cümlesi.....	5
1.1.2. Alt Problemler.....	5
1.2. Araştırmanın Amacı.....	6
1.3. Literatür Taraması.....	7
1.4. Araştırmanın Önemi.....	11
1.5. Araştırmanın Varsayımları.....	13
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	14
1.7. Tanımlar.....	14

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	15
2.1. Soğuk Savaş.....	15
2.1.1. Soğuk Savaş Kavramı.....	15
2.1.2. Soğuk Savaş Dönemi.....	17
2.1.3. Soğuk Savaş'ın Avrupa'ya Etkileri.....	19
2.2. Bulgaristan Türkleri.....	23
2.2.1. Bulgaristan Türkleri Kavramı.....	23
2.2.2. Bulgaristan Türklerinin Tarihi ve Siyasi Yapısı.....	24
2.2.2.1. Bulgaristan Prenslığı Döneminde Bulgaristan Türkleri (1877–1908).....	25
2.2.2.2. Krallık Döneminde Bulgaristan Türkleri (1908–1944).....	26

2.2.2.3. Komünist Rejim Döneminde Bulgaristan Türkleri (1944–1989).....	27
2.2.2.4. Demokratik Dönemde Bulgaristan Türkleri (1989-....)	29
2.2.3. Soğuk Savaş Dönemi Boyunca Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göçleri.....	30
2.2.3.1. 1950 – 1951 Göçü.....	31
2.2.3.2. 1968 Yakın Akraba Göçü.....	33
2.2.3.3. 1989 Bulgaristan Türkleri Zorunlu Göçü.....	35
2.3. Göç	38
2.3.1. Göç Kavramı.....	38
2.3.2. Göçün Nedenleri.....	38
2.3.2.1. Savaş Kaynaklı Nedenler.....	40
2.3.2.2. Doğal Nedenler.....	40
2.3.2.3. Siyasal ve Sosyokültürel Nedenler.....	41
2.3.2.4. Ekonomik Nedenler.....	42
2.3.3. Göç Türleri.....	43
2.3.3.1. Süresine Göre Göç Türleri	43
2.3.3.2. Oluşum Zamanlarına Göre Göç Türleri	43
2.3.3.3. Siyasi Sınır Alanına Göre Göç Türleri.....	44
2.3.3.4. Yasal Prosedüre Uyum Açısından Göç Türleri.....	44
2.3.4. Göç Hukuku ve Politikası.....	46
2.3.4.1. Uluslararası Göç Hukuku ve Politikası.....	47
2.3.4.2. Türkiye Cumhuriyeti'nin Göç Hukuku ve Politikası.....	49
2.3.4.3. Türkiye Cumhuriyeti'nin Bulgaristan Türklerine Yönelik Göç Politikası.....	55
2.4. Bulgaristan Türklerinin Vatandaşlık Hakları Sorunları.....	59
2.4.1. Vatandaşlık Kavramı.....	59
2.4.2. Bulgaristan Türklerinin Antlaşmalar ve Sözleşmeler Üzerinden Vatandaşlık Hakları Süreci.....	61
2.4.2.1. Berlin Antlaşması (1878).....	61
2.4.2.2. İstanbul Protokolü (1909).....	62
2.4.2.3. İstanbul Antlaşması ve Müftülüklerle İlgili Sözleşme (1913).....	62
2.4.2.4. Neuilly Anlaşması (1919).....	63
2.4.2.5. Türkiye ve Bulgaristan Dostluk Antlaşması (1925).....	64

2.4.2.6. Türk Bulgar İkame Sözleşmesi (1925).....	64
2.4.2.7. Birleşmiş Milletler Antlaşması (1945).....	65
2.4.2.8. Bulgaristan Barış Antlaşması (1947).....	66
2.4.2.9. İnsan Hakları Evrensel Bildirisi (1948).....	66
2.4.2.10. Jenosit Sözleşmesi (1948).....	66
2.4.2.11. Irk Ayrımını Ortadan Kaldıran Sözleşme (1963).....	67
2.4.2.12. Medeni ve Siyasal Haklar ile İlgili Sözleşme (1966).....	67
2.4.2.13. Türkiye Bulgaristan Yakın Akraaba Göç Antlaşması (1968).....	67
2.4.2.14. Irk Ayrımının Önlenmesi ve Cezalandırılması Hakkındaki Sözleşme (1973).....	68
2.4.2.15. Helsinki Bildirisi (1975).....	68
2.4.2.16. Ulusal Azınlıkların Haklarının Korunmasına Yönelik Çerçeve Sözleşme (1995).....	68
2.4.3. Bulgaristan Türklerinin Günümüz Vatandaşlık Hakları Sorunları.....	69
2.4.3.1. 1989 Zorunlu Göçü Sonrası Bulgaristan’da Vatandaşlık Hakları.....	70
2.4.3.2. 1991 Bulgaristan Anayasası’na Göre Bulgaristan Türklerinin Vatandaşlık Hakları.....	71
2.4.3.3. Bulgaristan Türklerinin 1991 Anayasasına Göre Çifte Vatandaşlık Hakkı ve Avrupa Vatandaşlığı.....	72

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM.....	76
3.1. Araştırma Modeli.....	76
3.1.1. Nitel Araştırma.....	76
3.2. Evren ve Örneklem.....	77
3.2.1. Nitel Araştırma Çalışma Grubu.....	78
3.3. Veri Toplama Araçları.....	78
3.3.1. Nitel Veri Toplama Aracı.....	78
3.4. Verilerin Toplanması.....	80
3.4.1. Nitel Verilerin Toplanması.....	80
3.5. Verilerin Analizi.....	80
3.5.1. Nitel Verilerin Analizi.....	80

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM.....	82
4.1. Nitel Araştırmaya Yönelik Bulgular ve Yorumlar.....	82
4.1.1. Katılımcıların Türkiye'ye Göç Etme Tarihleri ve Nedenleri.....	82
4.1.2. Katılımcıların Buldukları Yerlere Yerleşme Nedenleri.....	86
4.1.3. Katılımcıların Göç Etmeden Önceki Yerlerinde Maddi Durumları.....	88
4.1.4. Katılımcıların Göç Etmeden Önceki Yerlerinde Manevi Durumları	90
4.1.5. Katılımcıların Türkiye'de Karşılaştıkları Zorluklar.....	92
4.1.6. Katılımcıların Bulgar Vatandaşlığı Hakkındaki Düşünceleri.....	100
4.1.7. Katılımcıların Türk Vatandaşlığı Hakkındaki Düşünceleri.....	104
4.1.8. Katılımcıların AB Vatandaşlığı ve Çifte Vatandaşlık Hakkındaki Düşünceleri.....	108
4.1.9. Katılımcıların Gelecekleri Hakkındaki Düşünceleri	112
4.1.10. Katılımcıların Avrupa'ya Gitme Düşünceleri.....	115

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	118
5.1. Sonuçlar.....	118
5.1.1. Araştırmaya Katılanların Türkiye'ye Ne Zaman Geldikleri ve Gelme Nedenlerine İlişkin Sonuçlar.....	118
5.1.2. Araştırmaya Katılanların Türkiye'de Buldukları Yerlere Yerleşme Nedenleri ile Bulgaristan'daki Maddi ve Manevi Durumlarına İlişkin Sonuçlar.....	119
5.1.3. Araştırmaya Katılanların Türkiye'de Karşılaştıkları Zorluklara İlişkin Sonuçlar.....	119
5.1.4. Araştırmaya Katılanların Bulgar, Türk, AB ve Çifte Vatandaşlık Hakkındaki Düşüncelerine İlişkin Sonuçlar.....	120
5.1.5. Araştırmaya Katılanların Gelecekleri ve Avrupa'ya Gitme Düşüncelerine İlişkin Sonuçlar.....	122
5.2. Öneriler.....	123
KAYNAKÇA.....	125

TABLULAR LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1. Katılımcıların Göç Tarihleri ve Özellikleri.....	82
Tablo 2. Katılımcıların Türkiye'ye Gelme Nedenlerine İlişkin Görüşleri.....	83
Tablo 3. Katılımcıların Buldukları Yerlere Yerleşme Nedenlerine İlişkin Görüşleri.....	86
Tablo 4. Katılımcıların Göç Etmeden Önceki Yerlerindeki Maddi Durumlarına İlişkin Görüşleri.....	88
Tablo 5. Katılımcıların Göç Etmeden Önceki Yerlerindeki Manevi Durumlarına İlişkin Görüşleri.....	90
Tablo 6. Katılımcıların Türkiye'de Karşılaştıkları Zorluklara İlişkin Görüşleri	93
Tablo 7. Katılımcıların Türkiye'de Karşılaştıkları Zorlukları Nasıl Aştıklarına İlişkin Görüşleri.....	96
Tablo 8. Katılımcıların Bulgar Vatandaşlığı Hakkındaki Düşüncelerine İlişkin Görüşleri.....	101
Tablo 9. Katılımcıların Türk Vatandaşlığı Hakkındaki Düşüncelerine İlişkin Görüşleri.....	105
Tablo 10. Katılımcıların AB Vatandaşlığı ve Çifte Vatandaşlık Hakkındaki Düşüncelerine İlişkin Görüşleri	109
Tablo 11. Katılımcıların Gelecekleri Hakkındaki Düşüncelerine İlişkin Görüşleri	113
Tablo 12. Katılımcıların Avrupa'ya Gitme Düşüncelerine İlişkin Görüşleri	116

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	:	Avrupa Birliği
ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
BHC	:	Bulgaristan Halk Cumhuriyeti
BKP	:	Bulgaristan Komünist Partisi
BM	:	Birleşmiş Milletler
BMGK	:	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
BMMYK	:	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR)
BTMKH	:	Bulgaristan Türklerinin Milli Kurtuluş Hareketi
COMECON	:	Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Konseyi
COMINTERN	:	Üçüncü Enternasyonal
HÖH	:	Hak ve Özgürlükler Hareketi
IMF	:	Uluslararası Para Fonu
IOM	:	Uluslararası Göç Örgütü (IOM)
İGİM	:	İl Göç İdaresi Müdürlüğü
MC	:	Milletler Cemiyeti
MCMTK	:	Milletler Cemiyeti Mülteciler Yüksek Komiserliği
NATO	:	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
OECD	:	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
SSCB	:	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TBMM	:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TOKİ	:	Toplu Konut İdareleri Başkanlığı
YUKK	:	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Osmanlı İmparatorluğu büyük coğrafyalar üzerinde uzun süre hakimiyet kurmuştur. Bu coğrafyaların içerisinde yaşayan insanların hayatları, hakları, durumları, kültürleri, dilleri yıllarca Osmanlı himayesinde bir uyum içerisinde devam etmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun büyük bir devlet olma yolunda ilerlemesi adına Balkan coğrafyası önem kazanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'ndan Balkan coğrafyasında Rumeli'ye yerleştirilen Türkler, Evlad-ı Fatihân adıyla anılmışlardır (Şimşir, 1992: 47). Devletin gücünün Rumeli bölgesinde düzenli olarak artması, devlet tarafından uygulanan “*İskan Siyaseti*” sayesinde olmuştur. Bu iskan siyaseti sayesinde Anadolu'dan Balkanlara büyük ve yoğun göç hareketleri artarak devam etmiştir.

14. yüzyılın ortalarından başlayarak Balkan coğrafyasında siyasi olarak güçlenmeye başlayan Osmanlı İmparatorluğu, bu gücü uyguladığı politikalar sayesinde kazanmaya başlamıştır. Balkanlar'da Osmanlı İmparatorluğu'nun izlediği “*hoşgörü politikası*” hem devletin gücünü artırıyor hem de İslamiyet'in yayılmasına yardımcı oluyordu. İslam dininin Balkan coğrafyasında yayılması tamamen Osmanlı İmparatorluğu'nun bu bölgelerde yaşayan insanlara gösterdiği hoşgörünün bir başarısıdır. (Kalaycı ve Kızılkaya, 2012). 1789 Fransız İhtilali'nin bu bölgelerde yaşayan insanlar üzerinde yarattığı milliyetçilik duyguları bu bölgede yaşayan insanlar arasında olan uyumun bozulmasına neden olmuştur. Daha önce Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçası olma asabiyesi ile birbirine bağlı olan bu milletler, milliyetçilik akımlarının etkisi ile bölünerek ulus devletler haline gelmiş ve bu yeni devletler kendi içinde yeni asabiyetler geliştirmişlerdir (Topçu, 2017: 15). Osmanlı İmparatorluğu'nun o dönem yaşadığı toprak kayıpları ile “*kaybeden aktör*” rolünde olması, bu devletlerin Osmanlı İmparatorluğu'na karşı yapılan isyanlarını arttırmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu, topraklarını 19. yüzyılda hızla toprak kaybetmeye başlamasıyla kaybedilen topraklarda yaşayan Osmanlı vatandaşları, ister istemez buldukları yerleşim alanlarında kurulan devletlerin vatandaşı olmuşlardır. Kurulan yeni devletlerin vatandaşı olan Türkler bu bölgelerde yaşamaya devam etmiş ve azınlık durumuna düşmüşlerdir. Yapılan antlaşmalar gereği hakları belirli bir süre Osmanlı Devleti ve vatandaşı oldukları devletler tarafından koruma altına alınmıştır. Bulgaristan'daki Türklerin hakları antlaşmalar ile imza altına alınmıştır. 1877–1878 Osmanlı-Rus Savaşı ile Balkanlar'dan

Osmanlı'ya Türk göçleri başlamış ve 1989'da Bulgaristan'daki komünist rejimin yıkılmasına kadar Bulgaristan Türklerinin haklarına karşı çeşitli asimilasyon politikaları uygulanmıştır ve Bulgaristan Türkleri göç ettirilmeye zorlanmıştır.

Cumhuriyet dönemi ile birlikte göçler devam etmiştir. Özellikle 2. Dünya Savaşı'ndan sonra artan komünizm etkileri en çok Türk nüfusun yaşadığı Doğu Trakya olan Bulgaristan'da da baş göstermiş ve halkı göçe itmiştir. Göçler Türkiye Cumhuriyeti ve Bulgar Hükümeti arasında yapılan antlaşmalar ile gerçekleştirilmiştir. 1989 yılında yapılan göçlerde bir antlaşma yapılmamış ve Türkiye'ye göç eden Bulgaristan Türkleri turist olarak gelmişlerdir.

Soğuk Savaş döneminin sona ermesi ile Bulgaristan'da bir değişim süreci başlamıştır. Bulgaristan'da komünist rejimin yıkılması sonucu ülkede demokratik sisteme geçme girişimleri başlamıştır. Bulgaristan Türkleri parti kurup Bulgaristan'ın siyasi yaşamında yerini almıştır. Diğer yandan ABD dış politikada daha da etkisini arttırmıştır. Soğuk Savaş dönemi bittikten sonra yaşanan demokratikleşme sürecinde “*azınlık, azınlık grupları, etnik çatışmalar, etnik parti*” kavramları ortaya çıkmıştır.

Batı Bloku ülkeleri devlet yapılarını demokratik yollarla hızlı bir şekilde güçlendirirken; Doğu Bloku ülkelerinin devlet yapıları demokratik yollarla güçlenmeyi hemen gerçekleştirememiştir. Bu değişim sürecinde Doğu Bloku ülkeleri çeşitli sorunlar ile karşılaşmışlardır. Soğuk Savaş bittikten sonra Yugoslavya'da çeşitli azınlık sorunları görülürken, Çekoslovakya'da ise çeşitli azınlık grupları arasında demokratik yollarla anlaşma sağlanmıştır (Özgür, 1999: 1-2). Öte yandan “*Bulgaristan modelinde*” ise, Bulgaristan'da yaşayan çeşitli etnik grupların değişen rejim çerçevesinde demokratik yollarla vatandaşlık haklarını elde etmesi ve geri kazanması uluslararası kurumlarca örnek olarak gösterilir.

Çeşitli azınlık grupları bazen bir uyum içerisinde olabildiği gibi, bazen de ülke içinde ve dışında çeşitli krizleri beraberinde getirmektedir. Bir ülkenin içerisindeki azınlıklar, uluslararası ülkelerin politik amaçlarına araç olabileceği gibi ülke içinde de barışı bozabilir. Dünyada genel olarak azınlıkların gündeme getirdiği sorunlar, “*insan hakları, demokrasi, barış*” gibi 21. yüzyılın önde gelen kavramlarıdır. Azınlık haklarına ilişkin hukuksal boşluğun yanı sıra, “*azınlık*” kavramının uluslararası boyutta net bir tanımının yapılamadığı da belirtilmelidir (Özlem, 2008: 343).

Berlin Duvarı'nın yıkılması ile aynı zamanda Bulgaristan'da değişim süreci başlamıştır. Berlin Duvarı'nın yıkıldığı gün, Bulgaristan Başbakanı Todor Jivkov istifa etmiş ve sonrasında Bulgaristan'da rejim değişikliğinin ilk etkileri görülmeye başlamıştır. Eski Bulgaristan yönetiminin değiştirdiği Türkçe isimler, yeni yönetim tarafından geri verilmiştir (Poulton, 1993: 204).

Bulgaristan 1984–85 yıllarında Bulgaristan Türklerine asimilasyon politikaları uygulamaya başlamıştır. Bulgaristan'da yaşayan Türkler asimilasyon politikalarına karşı kenetlenmiş ve direniş göstermiştir. Bunun sonucunda Bulgaristan'da bir Türk partisi kurulmuştur. Bu partinin adı Hak ve Özgürlükler Hareketi'dir. Hak ve Özgürlükler Hareketi Bulgaristan siyasi yaşamında Bulgaristan Türklerinin haklarını yeniden kazanmasında önemli bir yere sahip olacaktır. Bulgaristan Türklerinin vatandaşlık haklarını şiddete başvurmada, demokratik yollarla kazanması bu tür sorunların çözümünde demokrasinin önemini ortaya koymuş ve bir örnek olmuştur. Demokratikleşme sürecinde Bulgaristan Türklerinin vatandaşlık haklarını koruyacak şekilde yapılan kanuni düzenlemeler, Türkiye – Bulgaristan'ı birbirine yaklaştırmıştır.

İki kutuplu sistemin çökmesi ve Soğuk Savaş'ın Batı Bloku'nun zaferi ile tamamlanmasının ardından Bulgaristan uluslararası sistemde yalnız kalma korkusuyla hızla Batı'ya entegre olma çabalarına girişmiştir. Bulgaristan'ın Batı'ya hızla entegre olmak istemesindeki amaç, Sovyetler yıkılınca oluşan boşlukta kendini tehlike altında hissetmesidir. Önce NATO'ya girmiş sonra 2007 yılında AB üyeliği elde ederek tehlike ortamından kendini uzaklaştırmıştır. Bulgaristan demokratikleşme sürecini tamamlamış ve Avrupa ülkeleri arasında yerini almıştır (Türbedar, 2005: 78). Bulgaristan bu değişim sürecinde bir takım sorunlar ile karşılaşmıştır fakat bu değişim sürecini demokratik yöntemler ile kalıcı çözümler üreterek geçirmesi sonucu ülke içinde pozitif bir ortam oluşmuştur.

Bu araştırmada, Soğuk Savaş dönemi sonrası Bulgaristan Türklerinin vatandaşlık hakları sorununun ne durumda olduğu konu edilmiştir. Bu çalışma 5 bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın giriş bölümünde ise *“problem durumunu, araştırmanın amacı, literatür taraması, araştırmanın önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve tanımlarına”* yer verilmiştir. İkinci bölümde araştırmanın kavramsal çerçevesi oluşturularak, *“Soğuk Savaş, Bulgaristan Türkleri, Göç ve Bulgaristan Türklerinin vatandaşlık hakları sorunları”* konularına yer verilmiştir. Üçüncü bölümde araştırmanın yöntemi belirlenerek, *“araştırmanın modeli, evren*

ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizine” yer verilmiştir. Dördüncü bölümde araştırma sonucu elde edilen “bulgular ve yorum”a yer verilmiştir. Beşinci bölümde ise araştırmanın “sonuç ve öneriler” kısmına yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Soğuk Savaş döneminde iki kutuplu sistemin etkilerinden dolayı ülkelerdeki azınlıklar etkilenmiştir. Bu ülkelerden, Türkiye’ye sınırı bulunan komşumuz Bulgaristan, Sovyet etkisinde Bulgaristan’da yaşayan Türkleri göçe zorlamıştır. Orada yaşayan Bulgaristan Türklerini asimile etmeye çalışmıştır. Dini ve milli kimlikleri yok sayılan azınlıklar; isim değiştirme, din değiştirme, erkek çocukların sünnet edilmesinin yasaklanması, ölen Müslüman kişinin İslam dini pratiklerine göre değil de Bulgaristan Devleti’nde gözetilen prosedürlere göre gömülmesi gibi baskılara maruz kalmıştır (Dayıoğlu, 2005: 33) . Sovyet komünist partisinden gelen talimatların etkisindeki Bulgaristan’ın kapalı bir ülke konumunda bulunması orada yaşayan Türklerin durumunda belirsizliğe yol açmıştır.

Göç antlaşmaları yapılmış olsa da bu problemler günümüze kadar devam etmiştir. Soğuk Savaş’ın bitişi Balkanlar’da ve bazı eski Doğu Bloku ülkelerinde etnik çatışmalara dayalı iç savaşları da beraberinde getirdi. Diğerlerinden farklı olarak Bulgaristan’da Soğuk Savaş sonrası dönemde yaşanan dönüşüm süreci, demokratik kanalların işletilmesi yoluyla barışçıl bir şekilde gerçekleşti. Bulgaristan’da demokratik yollarla gerçekleşen dönüşüm, kendine has bir modelle isimlendirilerek “*Bulgar Etnik Modeli*” kavramını literatüre soktu. Söz konusu model, ülkede farklı kimlikler arası karşılıklı hoşgörü ve tolerans vurgusuna, demokrasiye, insan ve azınlık haklarına saygıya dayanıyordu. Çalışmamızın da ana konusunu oluşturan Bulgaristan Türklerinin vatandaşlık hakları sorunu, Bulgar Etnik Modeli çerçevesinde oldukça önemli bir nokta olarak değerlendirilmektir. Geçmişte Bulgaristan Türkleri asimilasyon ve göç deneyimlerine sıkça maruz kalmıştır. Bulgar olmak ile Türk olmak arasında yapay bir ayrıma taraf olmaya mecbur bırakılmıştır (Özgür, 1999: 74)

Türk ve Müslüman azınlığın, demokratik yollarla Bulgaristan’da vatandaşlık haklarının iyileştirilmesi yönelik karşılıklı çabalar, bu yönde bir model arayışının ana hatlarından birini oluşturmaktadır. Soya dönüş sürecinin yaşandığı dönemde Bulgaristan’da Türkçe konuşmaya çalışmak dahi, söz konusu eyleme kalkışanların temel bazı vatandaşlık haklarından mahrum edilmesine neden oldu. Bu tür uygulamalara karşı çıkan Bulgaristan

Türkleri para cezasına mahkum oldu, işinden atıldı, hapis ve sürgün cezalarına çarptırıldı ya da öldürüldü. Yaşananlara tepki olarak 1985 yılı Mart ayında, Türk azınlık tarafından BTMKH (Bulgaristan Türklerinin Milli Kurtuluş Hareketi) kuruldu. Yine bu dönemin bir sonucu olarak 1989 yılında, 300.000'in üzerinde Türk anavatan Türkiye'ye göç etmiştir (Kışman ve Aydın, 2018: 643). Bu kapsamda 1990 yılından sonra Bulgaristan'ın sosyal ve siyasal yapısında benzerlerine nispeten daha barışçıl ve demokratik şekilde dönüşüm yaşandı.

Sovyetler Birliği'nin çökmesi ve Bulgaristan'ın uluslararası alanda bağımlı olduğu en önemli destekçisini kaybetmenin ülke üzerinde yarattığı psikoloji ve bu psikolojiden hareketle ülkenin siyasi algı bağlamında geçirdiği değişim sürecinde Bulgaristan Türklerinin vatandaşlık haklarına nasıl yansıdığı merak edilmektedir. Başta NATO ve AB olmak üzere, Batı yanlısı oluşum ve kurumlara üye olarak Batı merkezli bir politika ekseninde yer alma güdüsü içinde Bulgaristan Türklerinin vatandaşlık hakları üzerinde oluşturduğu etkiler de ucu açık bir konudur.

Bulgaristan'da komünizmin yıkılışının ardından gelen demokratikleşme döneminin ve tartışmalarının Bulgaristan Türklerinin yaşantısına etkisi; Bulgaristan çerçevesinde olumlu olarak yansıtanlar bulunmakla beraber, ülkenin demokratikleşme döneminin ardından sürdürmek istediği asimilasyon politikalarının süslenmiş hali olduğu iddiasında bulunanlar da vardır. Bulgaristan Türklerinin Soğuk Savaş dönemi sonrası vatandaşlık hakları sorunu konusu Türkiye - Bulgaristan ve Avrupa Birliği üzerinden olumlu, olumsuz ve eksik yönleri bir bütün olarak incelenecek ve bir sonuca varılmaya çalışılacaktır.

1.1.1. Problem Cümlesi

Soğuk Savaş dönemi sonrası Bulgaristan Türklerinin, Türkiye, Bulgaristan ve AB üzerinden vatandaşlık hakları sorunu ne durumdadır?

1.1.2. Alt Problemler

1. Türkiye'ye göç eden Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye ne zaman geldikleri ve Türkiye'ye gelme nedenleri nelerdir?

2. Türkiye'ye göç eden Bulgaristan Türklerinin buldukları yere yerleşme nedenleri nelerdir?
3. Türkiye'ye göç eden Bulgaristan Türklerinin geldikleri yerde maddi ve manevi durumları nasıldı?
4. Türkiye'ye göç eden Bulgaristan Türklerinin Türkiye'de karşılaştıkları zorluklar nelerdir ve bu zorlukları nasıl aşmışlardır?
5. Türkiye'ye göç eden Bulgaristan Türkleri kendileri ve çocukları için nasıl bir gelecek planlamaktadırlar?
6. Türkiye'ye göç eden Bulgaristan Türklerinin Türkiye ve Bulgaristan'da hangi vatandaşlık hakları sorunları oluşmuştur?
7. Türkiye'ye göç eden Bulgaristan Türklerinin Bulgaristan vatandaşlığına yönelik düşünceleri nelerdir?
8. Türkiye'ye göç eden Bulgaristan Türklerinin Türkiye vatandaşlığına yönelik düşünceleri nelerdir?
9. Türkiye'ye göç eden Bulgaristan Türklerinin Avrupa Birliği vatandaşlığına yönelik düşünceleri nelerdir?
10. Türkiye'ye göç eden Bulgaristan Türklerinin Soğuk Savaş dönemi sonrası Türkiye ve Bulgaristan'da hangi vatandaşlık haklarında hangi sorunları oluşmuş veya çözüme kavuşmuştur?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; Bulgaristan Türklerinin Soğuk Savaş dönemi sonrası Türkiye'deki ve Bulgaristan'daki vatandaşlık haklarını elde etme – edememe süreçlerinin asimilasyon, vatandaşlık hakları sorunları (dil, din, isim) ve AB üzerinden tarihsel perspektiften de yararlanarak ne durumda olduğunu belirlemektir.

1.3. Literatür Taraması

Dokuzoğlu (2010), “Bulgaristan'ın AB üyelik süreci ve Türk azınlık üzerindeki etkileri” adlı tez çalışmasında, Bulgaristan'ın Avrupa Birliği üyelik sürecini ve Bulgaristan'daki Türklerin komünist yönetim döneminde yaşadıkları sıkıntıları ve zorlukları ele almıştır. Günümüzde Bulgaristan Türklerinin sorunları halen devam etse de, Bulgaristan'ın AB üyelik sürecinde değişen kanunları ile ülkedeki Türklerin yaşamının olumlu yönde etkilendiği görülmüştür. Bu tez Bulgaristan Türklerinin, Bulgaristan'da demokratikleşme öncesi dönemdeki durumunu ortaya koymuştur. Sonuç olarak ise, AB üyelik süreci ile gerçekleşen demokratikleşme, Bulgaristan Türklerinin temel haklarını daimi olarak garanti altına almıştır. Araştırmada, Bulgaristan'daki Türkler eskiye oranla şu an daha iyi yaşam koşullarına sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Demokratik dönemde ve AB üyeliği sonucu düzenlemeler ile siyasi, dini ibadet ve Türkçe isim hakları geri verilmiştir.

Özkan (2004), “Avrupa Birliği'ne entegrasyon sürecinde Bulgaristan'daki Türk azınlığının hakları” adlı tez çalışmasında, Bulgaristan'ın Avrupa Birliği'ne entegrasyon sürecinde yaşadığı değişimin Bulgaristan Türklerine etkisi ile AB hukukunun azınlıklara ilişkin mevzuatı ve ardından AB'nin dış ilişkilerinde başvurduğu azınlık haklarının korunması mekanizmaları ele alınmıştır. Azınlık hakları hakkında AB mevzuatının, Bulgaristan yasalarına etkileri incelenmiştir. Sonuç olarak ise Bulgaristan Türklerinin hakları açısından günümüzde devam eden sorunlar belirtilerek, Bulgaristan'da Türkler adına olumlu bir değişim gerçekleştiği sonucuna varılmıştır.

Tunalı (2016), “Bulgaristan'da AB üyeliği sonrası Türk azınlığın kimlik örüntüleri: Etnik kimlik, ulusal kimlik, Avrupa kimliği” adlı tez çalışmasında, Türk azınlığın kimlik sorununu incelemiştir. Bu çalışmada araştırmacı, siyasi elitlerin sürekli bir söylemsel müzakere yürüterek etnik kimlik, ulusal kimlik ve Avrupa kimliği arasındaki örüntüleri yeniden inşa ettiğini savunmaktadır. Bu çerçevede karma metodoloji ile Türk azınlık topluluğu üyelerinin özdeşim örüntülerini ve öznel anlam örüntülerini incelemiştir. Çalışmada araştırmacı, bireysel düzeyde çoklu aidiyet ilişkileri kurulduğu, AB üyeliğinden sonra Bulgaristan Türklerinin ulusal ve uluslararası yapılara güven eksikliği duyduğu, sadece özel alanda değil siyasi alanda da kendilerini ve kimliğini koruma bilinciyle ulusal veya uluslararası bir siyasi topluluk üyesi olarak değil, etnik topluluk üyesi olarak hareket ettiği sonucuna varmıştır.

Özcan (2016), “Soğuk Savaş döneminde Bulgaristan Türklerinin Türkiye’ye göçü: Bursa örneği” adlı tez çalışmasında, Bulgaristan’dan Türkiye’ye göç eden Bulgaristan Türklerinin çoğunun Bursa’ya yerleşmesi ve bu göçlerden nasıl etkilendiği konusu ortaya koyulmuştur. Bu kapsamda çalışmada Soğuk Savaş döneminde Bulgaristan Türklerinin neden Bursa’ya göç etmeyi tercih ettikleri ve göçlerin Bursa’ya etkileri incelenmiştir. Bulgaristan Türklerinin Soğuk Savaş dönemindeki göçlerinin tarihsel süreçten de yararlanarak Bulgaristan Türklerinin Soğuk Savaş dönemi öncesindeki yaşamları, yasal durumlarını oluşturan uluslararası anlaşmalar, Bulgaristan Türklerinin maddi, sosyal, kültürel ve dini durumları araştırılmıştır. Soğuk Savaş döneminde Bulgaristan Türklerinin değişen yaşamı, Bulgaristan Türklerinin Türkiye’ye göç etme süreçleri ve göçe neden olan unsurlar ile Bursa’nın göçmenler tarafından tercih edilmesi ve Bursa’ya etkilerinin sonuçları tespit edilmiştir.

Özer (2015), “Göç ve aidiyet bağlamında Bulgaristan göçmenlerinde kimliğin yeniden inşası: Mersin örneği” adlı tez çalışmasında, 1950 yılından sonra Bulgaristan’dan Türkiye’ye göç eden Bulgaristan Türklerinin farklı tarihlerde Türkiye’ye göç ederek Mersin’de yaşayan Bulgaristan Türkleri esas alınmıştır. Yapılan saha araştırmasında, Bulgaristan göçmenlerinin kimlik algısı, aidiyet oluşumları ve bunlara ilişkin söylem biçimleri; yaşadıkları deneyimler, topluma katılma, bütünleşme düzeyleri ele alınmış ve bunun üzerinden sonuç yazılmıştır.

Kaşlı (2010), “Göçmen habitusunun içinden yasal dahil olma yolları 1990 sonrası Bulgaristan’dan gelen Türkler örneği” adlı tez çalışmasında, 1990 sonrası ile 1990 öncesi Bulgaristan’dan Türkiye’ye göç eden Bulgaristan Türklerinin eski ve yeni göçmenler olarak ikiye ayırmış, kalıcı bir yasal statü ve vatandaşlık, edinmelerindeki zorlukları incelemiştir. Bu tezde, göçmenlerin, vatandaşlık hakkı edinmenin yollarını ararken, göçmen dernekleriyle kurdukları ilişkilerden verilere ulaşılmıştır. Tezde katılımcı gözlem ve derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Derneklerin ve göçmenlerin yasal hak mücadeleleri araştırılmıştır ve göçmen dernekleri devlet denetiminde oldukları için, dernekler aracılığı ile yürütülen hak mücadelelerinin aslında hukuki ve siyasal alanda işleyen biçimiyle göçmen habitus’unun yeniden üretilmesine neden olduğunu sonucunu göstermektedir.

Köksal (2018), “Komünizm döneminde Bulgaristan’da Türkiye algısı ve Bulgaristan Türklerine yönelik asimilasyon politikaları” adlı tez çalışmasında, komünist rejim döneminde Bulgaristan’da yaşayan Türklere yönelik, yönetimin baskı ve asimilasyon politikalarının uygulama yöntemleri incelenmiştir. Bu araştırma Bulgaristan’daki Türklerin komünizm

dönemini araştırmaktadır. Araştırmanın yöntemi, Bulgaristan'daki yayın ve belgelerin analizinden oluşmaktadır. Bulgaristan'da komünizm dönemini yaşayan Türklerle görüşmeler yapılmış, elde edilen bulgulara göre olumsuz bir Türkiye algısı yaratmaya çalıştıkları sonucuna varılmıştır.

Yorulmaz (2012), “1984-1989 yılları arasında Bulgaristan Türklerine yönelik uygulanan asimilasyon politikaları ve göç deneyimleri” adlı tezde, Türkiye ve Bulgaristan'da yaşayan Bulgaristan Türkleriyle yapılan görüşmeler sonucunda, 1984-1989 yılları arasında Bulgaristan Türklerine Bulgar yönetimi tarafından uygulanan asimilasyon politikaları ile göç eden Türklerin deneyimlerine ilişkin düşünceler ve yaklaşımlar ortaya çıkartılmıştır. Araştırmanın örneklemi 1984-1989 dönemi sonrası Türkiye'ye göç etmiş ve göç etmeyerek Bulgaristan'da kalmış Bulgaristan Türklerinden oluşmuştur. Türkiye ve Bulgaristan'da derinlemesine görüşmeler yapılarak katılımcıların görüşlerinden veri alınmıştır. Derinlemesine görüşmelerde her bir yaş grubu için cinsiyet bazında üçer grup oluşturulmuştur. 24 kişiyle derinlemesine görüşme gerçekteşirilmifitir. Araştırmanın sonucuna göre araştırmacı; 1984-1989 döneminde zorunlu göç eden Bulgaristan Türklerinin, göç edenler ve etmeyenler olarak ikiye ayırdığı araştırmada, her iki tarafın da asimilasyona maruz kaldığı sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Kaytan (2014), “Toplumsal cinsiyet temelli vatandaşlık: Bulgaristan göçmeni kadınların deneyimleri” adlı araştırmada, Bulgaristan göçmeni kadınların Türkiye'deki sosyal hayata uyumları ve günlük yaşamları üzerinden Türk vatandaşlığı hakkındaki deneyimleri incelenmiştir. Bu çalışmada araştırmacı feminist bir çerçeveden bakarak, vatandaşlığın ne demek olduğunu, kadınların tecrübelerini, duygularını ele alan bir olgu olduğunu savunmuştur. Bu çerçevede derinlemesine mülakatlar yapılarak 1989 yılında ve 1990 yılında Bulgaristan'dan İzmir'e göç etmiş göçmen kadınlar ile görüşmeler yapılmıştır. Bu tez çalışması, Bulgaristan Türkü kadınların Türkiye'deki vatandaşlıklarının ne durumda olduğunu ortaya koymuştur.

Karakuş (2018), “Avrupa Birliği ve azınlık haklarının incelenmesi: Bulgaristan örneği” adlı araştırmada, Bulgaristan 2007'de AB'ye girdikten sonra ortaya çıkan azınlık hakları eksiklikleri ve sorunları Bulgaristan ölçeğinde incelenip Konstrüktivizm teorisiyle açıklanmıştır. Bu çalışma sırasında özellikle Haskova, Kırcaali, Mestanlı, Plovdiv (Filibe) ve Sofya'daki saha çalışmalarından yararlanılarak sonuca ulaştırılmıştır.

İmamoğlu (2011), “Sosyalist dönemde Bulgaristan'da Türk kimliği” adlı tez çalışmasında, Bulgaristan Türklerinin kimlik değişimleri ve kendine özgü yönlerini açığa çıkarmaktadır. Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'nde Türk olmanın sorunları ve sosyalist düzenin gündelik hayata yansıyan farklı görünümleri ortaya çıkarılmaktadır. Komünist rejim, tarihsel süreçten de faydalanarak kültürel aidiyet bağlamında araştırılmıştır. Bulgaristan'daki yazılı ve sözlü kaynaklar üzerinden Bulgaristan'daki Türk kimliği analiz edilmiştir. Sosyalist toplumda Türk olmanın, modern ile geleneksel, Bulgar kültürü ile Türk kültürü ve tarihi miras arasında kendine has bir değişim süreci yaşandığı sonucuna varılmıştır.

Şimşir (2012), “Bulgaristan Türkleri” adlı kitapta, 1985 yılında Bulgaristan'da asimilasyon politikalarına maruz kalan Türklerin, Bulgaristan'ın prenslik, krallık ve halk cumhuriyeti dönemlerini de konu alarak sosyoekonomik durumlarını, kültürel yaşamlarını belge ve kaynaklara dayanarak Büyükelçi Bilal Şimşir tarafından analiz edilmiştir. Bu analiz ile birlikte Türkiye ve Bulgaristan arasında yapılan antlaşmalar sözleşmeler ve deneyimler üzerinden tespitler yapılarak Türkiye'de ve Bulgaristan'da göç sorunlarının sonucuna varılmıştır.

Bıçaklı (2016), “Türkiye - Bulgaristan İlişkileri” adlı kitapta, Türkiye ve Bulgaristan ilişkileri 1878'den 2008 yılına kadar geçen sürede belgeler, antlaşmalar, ve deneyimler üzerinden Başkonsolos Hüseyin Avni Bıçaklı tarafından ele alınmıştır. Bu belgeler üzerinden Bulgaristan Türklerinin Bulgaristan ve Türkiye'deki konumu belirlenmiş ve bu alanda var olan boşluklar doldurulmuştur.

Atasoy (2018), “Asimilasyon Çemberindeki Bulgaristan Müslümanları” adlı kitapta, Bulgaristan göçü ve Bulgaristan Türklerinin asimilasyon sürecini konu alınmıştır. Bulgaristan – Türkiye ilişkileri ele alınarak Bulgaristan'da yayınlanan kitap, makale ve arşiv belgelerinden daha çok yararlanarak incelemeler yapılmıştır. Bunun yanı sıra kitabın yazarı Profesör Doktor Emin Atasoy, Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç eden kişilerle görüşmüş ve tarihsel süreçten de yararlanarak bir sonuç ortaya koymuştur.

Korkmaz ve Öztürk (2017), “Bulgaristan Türklerinin Göç Süreci ve Göçmenlerin Türkiye'deki İskan Ve İş Gücüne Dayalı Entegrasyonu” adlı makalede, 1944 yılında Bulgaristan'ın komünist rejime geçiş yapmasıyla birlikte Bulgaristan'da yaşayan Türklerin bu süreçten olumsuz yönde etkilendiğini Türkiye'ye göç ettiklerini ele almıştır. Yakın Akra

Göçü'nün sonuna kadar olan süreçte, komünist yönetim tarafından Bulgaristan Türklerine uygulanan asimilasyon politikaları sonucu Türkiye'ye göç edilmesi sırasında iskan ve işgücüne dayalı entegrasyon süreci incelenip analiz edilerek sonuca varılmıştır.

Çeçen (2016), “Bulgaristan’dan Türkiye’ye Gelen Düzensiz Göçmenlerin Yasallaşma Süreçlerinde Değişen Yasal Düzenlemelerin Rolü” adlı makalede, 1989 yılında Bulgaristan’dan Türkiye’ye göç etmek zorunda kalan Bulgaristan Türklerinin yasallaşma süreci ele alınmaktadır. Bu makalenin verilerinin analizine göre 1990 yılından sonra Bulgaristan’dan Türkiye’ye gelen Türklerin çalışma izni, oturma izni ve Türk vatandaşlığı alma süreçlerinin 1989 yılına göre ciddi değişiklikler gösterdiği tespit edilmiştir. Çalışmada da 1989 ve 1990 yılı sonrası göç eden Bulgaristan Türklerinin bu haklardan hangilerini kazandıkları ve kazanamadıklarının sonucuna varılmıştır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Bu çalışmada, Soğuk Savaş döneminden sonra Bulgaristan Türklerinin vatandaşlık haklarının değişim süreci; Bulgaristan, Türkiye ve AB üzerinden ele alınarak Türkiye’de yoğun olarak yaşadıkları İstanbul ve Bursa’da saha çalışması yapılarak incelenmiştir.

Araştırmamız ile; Köksal (2018), Yorulmaz (2012) ve İmamoğlu (2011), araştırmacılarının yaptığı çalışmalar, Bulgaristan’da Bulgaristan Türklerinin komünist dönemde yaşadıkları sıkıntıların ne olduğunun araştırılması bakımından benzemesine rağmen bizim araştırmamız bu dönem ile sınırlı kalmamış Bulgaristan’da demokratik dönem, AB üyelik dönemi ve Türkiye’ye göçten sonraki dönemi araştırması bakımından farklılık göstermiştir.

Araştırmamız ile; Dokuzoğlu (2010) ve Özkan (2004), araştırmacılarının yaptığı çalışmalar, Bulgaristan’ın AB üyelik süreci ve bu süreçte Bulgaristan’ın değişen yasalarının Bulgaristan Türklerine etkilerinin ne olduğun araştırılması bakımından benzemesine rağmen bizim araştırmamızda, Türkiye’deki Bulgaristan Türkleri ile yapılan derinlemesine mülakatlar ile vatandaş oldukları ülkelerin ve Avrupa Birliği vatandaşlığı haklarının ortaya koyulması ve AB üyeliği sonrası döneminde ele alınması ile farklılık göstermiştir.

Araştırmamız ile; *Tunalı (2016)* ve *Karakuş (2018)*, araştırmacılarının yaptığı çalışmalar, Bulgaristan'ın AB üyesi olduktan sonraki dönemdeki azınlık haklarının eksikleri ve sorunlarının araştırılması bakımından benzemesine rağmen, araştırmalarındaki karma metodoloji ve Konstrüktivizm teorisi kullanarak incelemeleri bizim araştırmamız ile farklılık göstermiştir.

Araştırmamız ile; *Kaytan (2014)*, araştırmacısının yaptığı çalışma, Bulgaristan göçmenlerinin Türkiye'deki vatandaşlıkları hakkındaki deneyimleri bakımından benzemesine rağmen araştırmacının Türkiye İzmir'deki kadın göçmenler ile görüşme gerçekleştirmesi bakımından ve cinsiyet temelli bir araştırma olduğundan dolayı farklılık gösterir.

Araştırmamız ile; *Kaşlı (2010)*, araştırmacısının yaptığı çalışma, Bulgaristan Türklerinin Türkiye'deki yasal statü kazanımları ve vatandaşlık edinimleri konusundan benzemesine rağmen araştırmacının 1990 öncesi ve sonrası Türkiye'ye gelenler olarak ayırım yapması ve vatandaşlık haklarının bu tarihler arasında sadece Türkiye vatandaşlığı ile sınırlı kalarak karşılaştırma yapması araştırmamız ile farklılık gösterir.

Araştırmamız ile; *Özer (2015)* ve *Özcan (2016)*, araştırmacılarının yaptığı çalışmalar, saha çalışmaları, göçmenlerin deneyimleri ve mülakatlar yapılması bakımından benzerlik göstermesine rağmen, konum olarak Mersin ili ile sınırlı kalarak ve 1950 yılından başlayarak yapılması, diğeri ise Bursa ili ile sınırlı kalarak Soğuk Savaş dönemi ile sınırlı kalması bakımından araştırmamız ile farklılık gösterir.

Araştırmamız ile; *Atasoy (2018)*, *Bıçaklı (2016)* ve *Şimşir (2012)*, yazarlarının eserleri, Türkiye – Bulgaristan ilişkileri üzerinden Bulgaristan Türklerinin durumu, yaşadıkları zorunlu göç ve sonrası Bulgaristan'daki demokratik dönem konuları bakımından benzerlik göstermesine rağmen bizim araştırmamız, İstanbul ve Bursa'da yoğun olarak yaşayan Bulgaristan Türkleri üzerinden derinlemesine mülakatlar ile Bulgaristan, Türkiye ve AB vatandaşlık haklarını konu alması bakımından farklılık gösterir.

Araştırmamız ile; *Çeçen (2016)*, araştırmacısının makalesi, 1989 yılında Türkiye'ye göç eden Bulgaristan Türklerinin yasal statülerinin oluşma süreci, Türk vatandaşlığı alma durumunun incelenmesi bakımından benzerlik göstermesine rağmen sadece Türk vatandaşlığı ile sınırlı kalınması araştırmamız ile farklılık göstermiştir.

Araştırmamız ile; *Korkmaz ve Öztürk (2017)*, araştırmacılarının makalesinde, Bulgaristan'da komünist sisteme geçilmesi ile Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye göç etmesi ve Türkiye'ye göç edenlerin entegrasyonları bakımından benzerlik göstermesine rağmen makalede 1944 yılından yakın akraba göçüne kadar geçen süre ile kısıtlı kalınması araştırmamız ile farklılık göstermiştir.

Bu araştırmada, daha önce yapılan araştırmalardan farklı olarak Bulgaristan Türklerinin Türk, Bulgar, AB ve çifte vatandaşlıklarından elde ettiği haklar karşılaştırmalı olarak Türkiye'de ele alınmıştır. Bulgaristan Türklerinin yoğun olarak yaşadıkları İstanbul ve Bursa illerinde yaşayan, ailesi ile daha önce Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç eden ve göçten sonra vatandaşlık haklarını elde etmeye çalışan 1989 yılı ve sonrasında göç etmiş kişiler ile süre kısıtlaması olmadan kendilerinden ses kayıt izni alınarak derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. Katılımcılar 18 yaş üzeri 25 kişiden oluşmuştur. Bu araştırmada diğer araştırmalardan farklı olarak yorumlama bilimi (hermeneutics) deseni kullanılmış ve MAXQDA 2018 programı ile oluşturulan kodlamalar ile kod temaları etrafında toplanılmıştır. Daha önce Bulgaristan Türklerinin vatandaşları oldukları yerler üzerinden herhangi bir kapsamlı araştırma yapılmamıştır. Bulgaristan Türklerinin Türkiye, Bulgaristan ve Avrupa'da oluşan tüm haklarının ve sorunlarının ne olduğuna açıklık getirilmiş bu konudaki boşluk kapatılmıştır. Günümüzde (Ekim 2019) Bulgaristan Türklerinin, vatandaşları olduğu yerler ile ilgili tüm sorunlarına ulaşılmış, çözülen sorunları belirlenmiş, çözülmeyen sorunlara ise çözüm önerileri getirilmiştir. Bu araştırma sayesinde Bulgaristan Türklerinin göç, göçmenlik, asimilasyon, Türk, Bulgar, AB ve çifte vatandaşlık hakları sorunlarının ne durumda olduğuna ulaşılmış ve daha şeffaf hale getirilmiştir. Sonuç olarak dünya da geçmişten günümüze çeşitli coğrafyalarda yaşayan Türk azınlık haklarının iyileştirilmesine katkıda bulunulmuş ve bundan sonraki araştırmalara da rehber olması hedeflenmiştir.

1.5. Araştırmanın Varsayımları

Katılımcıların araştırmada kullanılan mülakat sorularına herhangi bir tesir altında kalmadan, samimiyetle yanıtladıkları varsayılmaktadır.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Zaman ve maliyet sınırından dolayı bu araştırma, 1989 yılı ve sonrasında Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç etmiş, İstanbul ve Bursa'da yaşayan, on sekiz (18) yaş ve üstü Bulgaristan Türkleriyle ve 25 kişiyle sınırlıdır. Katılımcılardan elde edilen bilgiler, araştırmada kullanılan mülakat soruları ile sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Soğuk Savaş Dönemi: İkinci Dünya Savaşı'nın ardından, birbirine üstünlük sağlamaya çalışan iki süper gücün silaha doğrudan başvurmadan oluşturduğu iki kutuplu uluslararası sistemin geçerli olduğu sürece denir.

Bulgaristan Türkleri: Bulgaristan'da yaşayıp dini, ırkı, dili, mensubiyeti, siyasi düşüncesi ve asimilasyon politikaları ile zulüm görüp ülkesinden ayrılarak Türkiye'ye zorunlu göç eden halen Türkiye ve Bulgaristan da yaşayan, araştırma kapsamına alınmış 18 yaş ve üstünde olan kişilerdir.

Vatandaşlık: Genel olarak bir ülkenin ayrılmaz bir parçası olmak demektir. Bir ülkenin tüm yazılı haklarından yararlanabilmek için o ülkenin vatandaşı olmak gerekir. Bu kişiye de vatandaş denir.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Soğuk Savaş

Bulgaristan Türklerinin sorunlarını tam olarak anlayabilmek için dönemin sorunlarını da anlamak gerekir. “*Soğuk Savaş*” Bulgaristan Türklerini doğrudan etkilemiştir. Çünkü Sovyetler Birliği’ndeki komünist yönetimin aldığı kararlar, Avrupa’daki diğer komünist partilerce yönetilen ülkeleri de bir blok halinde doğrudan etkilemiştir. Bulgaristan da o dönemde komünizm ile yönetilmekteydi. Sovyetler’de alınan azınlıklarla ilgili kararlar da Bulgaristan Türklerinin haklarını etkilemekte ve göçe zorlamaktaydı.

2.1.1. Soğuk Savaş Kavramı

Milyonlarca insanın ölümüyle sonuçlanan 2. Dünya Savaşı çok büyük yıkıma sebep olmuş ve bir insanlık utancı olarak hafızalarda yer etmiştir. Bu savaştan sonra güç dengesi kurulamamış ve ülkeler arası barış sağlanamamıştır. Dünya ülkeleri “*Soğuk Savaş*” denilen yeni bir düzen içinde kendilerini bulmuştur.

Soğuk Savaş, iki süper gücün birbirlerini doğrudan hedef almadan ve dolaylı yöntemlerle başka unsurlar üzerinden sürdürdükleri çatışma düzenine verilen addır. Soğuk Savaş kavramı ilk olarak George Orwell tarafından ortaya atılmıştır. George Orwell, ABD ve Sovyetler Birliği’nin arasında silah kullanmadan, farklı görüşler üzerinden devam eden savaş durumu anlatmak için Soğuk Savaş kavramını kullanmıştır (Westad, 2010: 15).

Soğuk Savaş, 2. Dünya Savaşı’ndan sonra yarış durumundaki iki süper devletin ve bu devletler etrafında oluşan sistemin devam ettiği zamanı ifade etmektedir. Burada geçen süper güç uluslararası sistemdeki gelişmelere yön verebilen devletleri ifade eder. İki kutuplu sistem ise diğer devletlerin güvenliklerini iki süper güç devlet üzerinden sağlayarak oluşturduğu sistemi ifade eder. Sistemde yarış halindeki devletlerin etkisinde olan karşıt bloklar vardır. Bu karşıt bloklar etkisinde kaldıkları süper güce sahip devletlerin altında yaşamlarını sürdürürler. Soğuk Savaş süresi boyunca bir tarafın askeri alandaki ilerlemeleri anında diğer ülke tarafından takip edilmiştir. Süper güç devletlerin orduları üzerinden devam eden bu yarış

durumu ülkelerin askeri doktrinlerinin birbirine yakın olmasına neden olmuştur (Waltz, 1993: 46)

Soğuk Savaş'ta her devlet taraftır, taraf olmayan ise düşmandır. Soğuk Savaş'ta süper güçlerin amacında, karşı tarafı etkisiz kılmak ve kendi sistemini tek geçerli sistem haline getirme fikri yatar. 1960'ta ABD Başkanı John F. Kennedy şöyle demiştir: “*Gücümüzü toplayacağız ve yine birinci olacağız. Belki değil, kesinlikle birinci olacağız; Dünyanın Bay Kruşchov'un (SSCB lideri) ne yapmakta olduğunu merak etmesini istemiyorum, Onların Birleşik Devletlerin ne yapmakta olduğunu merak etmesini istiyorum*” (Ortaylı, 2014: 73). Bu sistem yarışında her şey mübah sayılmıştır. Silahlanma, propaganda, casusluk, karşı casusluk, karşı taraf hakkında bilgi edinme stratejileri izlenmiştir.

Soğuk Savaş'ı görüşlerin savaş hali olarak açıklayanlar da vardır. ABD'nin savunduğu sistem “*kapitalizm*”, SSCB'nin savunduğu sistem “*bolşevizm'dir*”. İki görüşte uluslararası sistemde geçerli hale gelmek için çatışma halindedir. Soğuk Savaş'ın soğukluğu ise iki süper gücü de büyük bir yıkım altında bırakacak nükleer silahların yok etme tehdididir. Soğuk Savaş döneminde dolaylı politikalardan dolayı onlarca savaşta milyonlarca insan öldü. Soğuk Savaş döneminde yapılan savaşlarda süper güç olan taraflar savaşan taraflara dolaylı yollardan destek verdiler. İki süper güç devletin de nükleer silahlara sahip olması onların karşı karşıya gelmelerini engelledi. ABD'nin yaptığı atom bombasını, 4 yıl içerisinde SSCB, hidrojen bombasını yaparak dengeyi kurdu, ABD ilk denemesini 1952'de, SSCB ise 1953'te gerçekleştirdi [CITATION Kar96 \l 1055].

Soğuk Savaş'ta süper güç devletler silahlanma yarışına girmiştir. Bu yarış sonucunda her iki devlette “*İkinci vuruş yeteneğine*” (*second strike capability*) kavuştu. İkinci vuruş yeteneği, herhangi bir sebeple başka bir devlete saldıran ülkeye anında karşılık vererek saldırılan devletin saldırıyı yok etme gücüne sahip olmasıdır. Özetle çıkacak bir nükleer savaşın kazananı olmayacaktır. Oluşan bu duruma “*karşılıklı yok etme garantisi*” (*mutual assured destruction*) denilmiştir. Böylece birbirlerine karşı silaha başvurmaktan kaçınmak zorunda kaldılar. Soğuk Savaş'ın soğukluğu süper güçlerin nükleer silahlarının varlığı olmuştur. Bu duruma “*dehşet dengesi*” denilmektedir [CITATION Ulu19 \l 1055].

Soğuk Savaş'a jeopolitik açıdan bakarsak, 2. Dünya Savaşı sonrasında oluşan güç boşluğundan dolayı ortaya çıkan iki süper devletin daha fazla güce sahip olmak istemeleri

nedeniyle Soğuk Savaş ortaya çıkmıştır. Sovyetler Birliği'nin çöküşü ile birlikte bu güç yarışı sona ermiştir (Herrmann ve Lebow, 2004: 24).

Savaş kavramı insanlık tarihi kadar eski olmasına rağmen “*Soğuk Savaş*” kavramı yepyeni bir kavramdır. Bütün insanlığın yeryüzünden yok edilmesini sağlayacak kapasitede silahların icat edilmiş olması geçtiğimiz yüzyıl ve günümüz toplumlarının en büyük talihsizliklerinden birisidir. Birbirine karşı sürekli güç kazanma, üstünlük sağlama yarışı ve karşılıklı tehdit unsuru olarak var olması Soğuk Savaş'ın tarafları arasında bir psikolojik harbin mevcut olmasına sebep olmaktadır. Soğuk Savaş'ta oluşan durumlar sadece uluslararası politikalar ile sınırlı kalmaz, bu gerilimler ülke topluluklarının en alt katmanlarına kadar iner ve vatandaşlık hak ve hürriyetlerini olumsuz yönde etkiler.

2.1.2. Soğuk Savaş Dönemi

Soğuk Savaş'ın ne zaman başladığını söylemek zordur. 1945 yılına baktığımızda Hitler karşıtı koalisyon bu yılda dağılmış ve ilk atom bombası patlatılmıştır. Genel olarak ise Churchill'in Mart 1946'daki “*Demir Perde*” konuşması başlangıç sayılır. 1947 “*Truman Doktrini*” ABD'nin savaş sonrası gelişmelere ilk askeri müdahalesini ifade eder. 1947 yılında, komünist ülkeler, Sovyetler'den yönetilen bir bütün blok haline gelmiş bulunuyordu. Böylece Batı ülkeleri ile Sovyetler Birliği arasında oluşan ilişkiler değişmeye başlamıştır. Avrupa'nın, demir perde önünde ve arkasında (Batı Bloku ve Doğu Bloku) bulunanlar olmak üzere iki bölüme ayrıldığı belirtilmiştir. Soğuk Savaş'ın nerede ve ne zaman başladığı sorusu, bu savaşın nelerden kaynaklı başladığı ve neyin sorumlu olduğu sorusuyla ilgilidir (Scoot, 2001: 79).

İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa ve Asya'da güç boşluğu oluştu. Fransa, İngiltere, Almanya ve Asya'da Japonya gibi savaş öncesi güçlü konumda olan devletler de çok fazla hırpalanmış ve güçsüz düşmüşlerdi. Bu güç boşluğunu ortadan kaldıracak devlet sayısı fazla değildi. Bunlar savaşın kazananları ABD ve SSCB'dir. Bu güç boşluğunu SSCB savaştan sonra Orta Doğu, Uzak Doğu ve Avrupa'da yayılcı emellerle bir dış politika izleyerek sürdürdü. II. Dünya Savaşı sonrası Sovyet Rusya komünizmi yaymayı kendine öncelikli amaç kabul edecek ve bu amaca ulaşmak için 3 hedef üzerinden yayılma çabalarına giriştiği görülecektir. İran üzerinden; “*Orta Doğu petroleri ve Basra Körfezi ile Hint Okyanusu*”, Türkiye üzerinden; “*boğazlar, Ege Denizi ve Doğu Akdeniz*” ve Yunanistan

üzerinden keza “*Doğu Akdeniz*” (Armaoğlu, 2009: 537). Batı ülkeleri ordularının tamamına yakınına savaş sonrası terhis ettiler. Sovyetler ise zaten güçlü olan ordularını daha da takviye etti, savaş sanayisini geliştirmeye yönelik projeler üretti.

Artık dünya ABD ve SSCB arasında çıkan Soğuk Savaş çerçevesinde şekillenmeye başladı. Soğuk Savaş, ilk başlarda Avrupa’daki ülkelerin sınırlarının yeniden çizilmesi üzerinde odaklanıyordu. 2. Dünya Savaşı’nda Almanların saldırganlığından en fazla zarar gören taraf Ruslar’dı. Almanya meselesinin çözülmesi, 2. Dünya Savaşı’nı kazanan devletlerin Avrupa’daki gücünü belirleyecekti. Dünyada komünist devrimi destekleyen “*Marksist*” düşünceyle yönetilen ve Moskova’nın rehberliğini bekleyen başka devletler kurulursa, SSCB’nin politik ve stratejik konumu daha da güçlenecekti.

Almanya sorunundan sonraki Soğuk Savaş’a başlama dönemini oluşturan en önemli olay ise atom silahı problemidir. ABD diğer ülkelerin bu silaha sahip olmasını istemiyordu. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 1945 yılında “*Atom Enerjisi Komisyonu*” kurdu ve bu sorunun çözümü konusunda ülkeler ile anlaşmaya vardı. BMGK planına göre dünya üzerinde bir güvenlik sistemi altında ABD’nin atom silahından vazgeçmesini ve üretilmiş nükleer silahların denetlenmesini istemektedir. Bu plan Sovyetler Birliği tarafından kabul edilmedi (Divine, 1981: 14). Bu planın tartışıldığı sıralarda Sovyetler Birliği atom silahını hızlıca yapabilme uğraşı içindeydi. Komisyon 1948 yılında dağılıncı Sovyetler Birliği 1949 yılında ilk başarılı denemesini gerçekleştirdi.

Aynı dönemde Avrupa genel olarak Batı Avrupa olarak anılırken, Varşova Pakti’nda kalan Orta ve Doğu Avrupa ise genel olarak Doğu kavramı ile anılmaya başlanmıştır. Daha önce genel olarak Asya kıtasındaki ülkeler için kullanılan Doğu kavramı, Soğuk Savaş’ın başlaması ile Avrupa’da Sovyetler Birliği Pakti’ni tanımlayan bir kavram olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu nedenle Avrupa ve Doğu kavramları yeni kavram anlamları kazanmıştır (Davutoğlu, 2010: 200).

Sovyetler, çevreleme politikası adı altında Avrupa ülkelerini kendi etkisi altına almak, diğer taraftan da Türkiye, Yunanistan, İran ve Çin’de etkisini artırmak için baskıya başvurdu. Sovyetler komünist rejimleri yerleştirme çabasına girişti; İran’da bulunan askerlerini geri çekmedi, Boğazlarda Türkiye’den üs ve Kars - Ardahan’ın kendisine verilmesini istedi.

Sovyetler 1946-1947 yılları arasında, Doğu Avrupa'da etkisini arttırmıştır. SSCB, Türkiye'yi yanına çekerek etkisi altına alıp Akdeniz'de de etkisini arttırmak istemiştir. ABD, Türkiye'nin bağımsızlığını desteklemiştir. SSCB'nin dış politikasının yarattığı bu ani krize karşı Türkiye'nin yanında yer almıştır. SSCB'nin yaptıkları ABD'nin dış politikasını yeniden yapılandırması gerektiğini açığa çıkarmıştır. Churchill bu durum karşısında, Soğuk Savaş'ın artık başladığını ve BM'nin Amerikan-Rus-İngiliz ittifakının gerçekleşmesi düşüncesinin imkansız olduğunu vurgulamıştır (Spainer, 1992: 33).

2.1.3. Soğuk Savaş'ın Avrupa'ya Etkileri

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra göze çarpan en önemli gelişme, daha önce "*dünyanın merkezi*" konumunda olan Avrupa'nın bu özelliğini kaybetmesidir. Soğuk Savaş'la birlikte güç merkezi açıkça ABD'ye kaymıştı. Avrupa, 1945 yılından 1989 yılına kadar geçen sürede iki düşman bloktan oluşmuş ve iki süper güç etkisinde şekillenen yarışın bir parçası olmuştur (Buzan, 1990: 13).

Avrupa'nın doğusunda komünist sistemlerin kurulmasıyla Sovyetler Birliği "*tek ülkede sosyalizm*" amacından vazgeçmiştir. SSCB'nin dış politika araçlarından 1919'da kurulan "*Komintern*" 1943'te dağıldı. Birden fazla sosyalist ülkenin kurulması SSCB için Soğuk Savaş boyunca devam edecek olan bu ülkelere önderlik etmek kaygısını ortaya çıkardı. SSCB bu amaçla Avrupa'da dokuz ülke ile 1947'de "*Kominform'u*" kurarak tüm Avrupa'daki komünist parti eylemlerini tek bir blok hareketine çevirmiştir [CITATION KOM47 \l 1055].

ABD, uluslararası ekonomik sistemde etkisi fazla olan "*IMF*", "*Dünya Bankası*" gibi kurumları elinde tutuyordu ve nükleer silah geliştirme tekeline sahipti. Bu açıdan bakıldığında 20. yüzyılın ortalarında ABD, 19. yüzyıl İngiltere'sinin yerini alarak savaştan her anlamda en karlı çıkan devlet ABD olmuştur. Savaş sonrasında Amerika için iki amaç ortaya çıktı. Birincisi, Avrupa ve Doğu Asya'da güvenliği sağlayarak tüm dünyadaki denetimini güçlendirmek, ikincisi ise Avrupa'nın ortalarına kadar yayılmış olan Rus işgaline son vermektir.

II. Dünya Savaşı sonrası SSCB'nin başta Avrupa olmak üzere tüm dünyada komünizmi yayma politikalarına "*çevreleme politikası*" (*containment*) adı verilir. ABD'nin

ise çevreleme politikasına karşılık ilk adımı Truman Doktrini'dir. Truman, Kongre'den dört yüz milyon dolarlık bir yardım için yetki istedi ve bu yetki 22 Mayıs 1947'de verildi. Truman Doktrini çerçevesinde Türkiye'ye yüz milyon dolar, Yunanistan'a üç yüz milyon dolarlık askeri yardım yapıldı. Yunanistan SSCB'den daha da uzaklaştı ve Türkiye ise Batı Bloku'nun erken katılımcılarından birisi oldu (Ortaylı, 2014: 68-69).

Amerika, Avrupa'nın ekonomik sıkıntılarını gidermek için 1945 yılından 1946 yılına kadar on beş milyar dolar yardım yapmıştır ancak bu yeterli olmamıştır. Yardımların yetersiz kalması üzerine Amerika Dışişleri Bakanı George Marshall 5 Haziran 1947'de Harvard Üniversitesi'nde konuşma yaparken yeni bir formül açıkladı. Marshall konuşmasında: *“Politikamız herhangi bir ülkeye veya doktrine karşı değil açlığa, yoksulluğa, ümitsizliğe ve kaosa karşı çevrilmiştir”* demiştir (Blum ve Feely, 1988: 703). Bu durumda Avrupa'daki ülkeler ilk olarak kendi aralarında ekonomik işbirliği yapacak ve bu işbirliği sonunda Amerika yardım yapacaktı. Avrupa'da *“Marshall Planı”* adını alan bu teklif aslında bir Avrupa Kalkınma Projesidir. Bu proje çerçevesinde 1947 yılında Paris'te 16 devletin katılımıyla Avrupa Kalkınma programı hazırlanmıştır.

Avrupa devletleri kendi aralarındaki ekonomik işbirliklerini *“Avrupa Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nı”* kurarak geliştirdiler. Bu örgüt 1960'da *“Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)”* adını almıştır. Avrupa Güvenlik İşbirliği, Soğuk Savaş'ın olası etkilerinden korunmak ve oluşabilecek sorunlara çözüm bulabilmek için kurulmuştur (Aybet, 1997: 2). Sovyetler Birliği bu örgüte katılmadığı gibi Doğu Avrupa ülkelerinin de katılmalarını istemedi.

1948 yılı içinde ortaya çıkan önemli sorunlardan birisi Berlin krizidir. Bu kriz Sovyetler Birliği'nin Batılıları Berlin'den çıkarmak istemesiyle ortaya çıkmıştır. 2. Dünya Savaşı bittikten sonra Berlin dört işgal bölgesine ayrıldı. Berlin, SSCB'nin işgal bölgesinde yer alıyordu. Batılılar kendi işgal bölgelerinden Berlin'e Sovyet işgal bölgesinden geçerek ulaşabiliyorlardı. Sovyetler, Batı Almanya ile Batı Berlin arasındaki ulaşımı kestiler. Batı ülkeleri Almanya'daki kendi işgal ettikleri bölgeleri bir araya getirip 1949 yılında Federal Alman Cumhuriyeti'ni kurdular. Bununla birlikte SSCB'de 1949 yılında Doğu Berlin'de Demokratik Alman Cumhuriyeti'ni kurdular [CITATION Ahm18 \l 1055].

SSCB, liderlik görevini ekonomik alanda oynamaya çalıştı. Sovyetler Birliği 1949 yılında; Doğu Bloku ülkelerinden Macaristan, Polonya, Bulgaristan, Çekoslovakya ve Romanya ile birlikte “*COMECON'u*” kurmuştur. [CITATION COM49 \l 1055]. COMECON örgütü, COMECON'a üye olan devletleri ekonomik olarak desteklemek için kurulmuştur. Bu örgüte daha sonra Demokratik Almanya Cumhuriyeti ve Arnavutluk'ta katılmıştır ama örgüt Batı Bloku'ndaki Avrupa Ekonomik İşbirliği kadar başarılı olamamıştır.

1950 yılının başlarında, Soğuk Savaş ortamında oluşturulan çevreleme politikasının Balkanlar ayağını 1954 yılında Yunanistan, Türkiye ve Yugoslavya ile Bled'te imzalanan Balkan Paktı oluşturdu. Türkiye ile Yunanistan ABD'nin desteğinde bir araya geldi. Bu pakt ile Doğu Bloku'ndaki bir devlet Batı Bloku'na geçmiştir.

23 Ekim 1954'te Federal Almanya'nın işgali sona erdi ama üç işgal devleti, bu ülkede asker bulundurma hakkı elde ettiler. ABD ise Sovyetler'in çevreleme politikasına karşılık olarak NATO kartını öne sürdü. ABD'nin bütün çabalarına rağmen Batı Avrupa devletlerinin gücü Sovyetler karşısında zayıftı. ABD diğer batılı ülkelerin desteğini alarak NATO için girişimlere başlamıştır. SSCB tehdidine karşı on iki batılı ülke anlaşarak 1949 yılında “*Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO: North Atlantic Treaty Organization)*” kurulmuştur [CITATION NAT12 \l 1055].

Kuzey Atlantik Antlaşması'nın 51. Maddesinde, antlaşmayı imzalayan devletlere şöyle denilmiştir, “Taraflar, herhangi bir saldırı altında bölgede güvenliği yeniden kurmak için birbirlerine yardım etme konusunda anlaşmışlardır. Barış için gerekli önlemler, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin kararı ile sonuçlanacaktır[CITATION Ora07 \p 267 \l 1055].

Kuzey Atlantik Antlaşması, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra oluşan güçler boşluğu ve çekişmeler içinde batılı ülkelerin işbirliğini oluşturan bir ittifak antlaşmasıdır. Kuzey Atlantik Antlaşması herhangi bir saldırı anında oluşturulan bu askeri ittifak ile saldırıyı engellemeyi öngörerek Batı Bloku'nu oluştuyordu. İttifaka Yunanistan ve Türkiye daha sonrada Federal Alman Cumhuriyeti dahil olarak üye sayısı 15'e yükselmiştir (Sönmezoglu, 2006: 46).

SSCB 1955'te NATO'nun kurulmasından sonra “*Varşova Paktı'nı*” kurdu. Kurucu üyeler SSCB, Doğu Almanya, Bulgaristan, Macaristan, Polonya, Çekoslovakya, Romanya ve

Arnavutluk'tur [CITATION Var55 \l 1055]. SSCB, Varşova Pakti'ni kurarak, bu pakta üye ülkeler ile askeri bir anlaşma sağlamış ve Doğu Bloku ülkelerinin topraklarında SSCB ordularının oluşmasını sağlamıştır.

1955'te Avusturya Devlet Antlaşması imzalandı. Bağımsız ve tarafsız bir Avusturya, Avrupa devletleri içerisindeki yerini almıştır. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra ardından iki süper güç arasında çözüme ulaşılamayan en uzun süreli problem Berlin sorunu oldu. Problemin çözüm süreci Soğuk Savaş'ın durumunu etkilemiştir. Berlin, Doğu Almanya'nın ortasında bir "Soğuk Savaş adası" olarak kalmış bununla birlikte Doğu Almanya Cumhuriyeti'nden batıya kalifiye işçi göçü ülkede ekonomiyi olumsuz yönde etkilemiştir.

Berlin'de 1958 yılında 4 devletin garantörlüğünde Birleşmiş Milletler yönetimi önerilmiştir. Bu sorunun çözülmesi için 6 ay süre tanınmıştır. Bu öneri aralık ayında reddedildi. SSCB daha sonra süre sınırlamasından vazgeçti. Kruşchov'la Kennedy'nin Haziran 1961'de Viyana buluşmalarında anlaşma sağlanamayınca Berlin Duvarı'nın inşasına 13 Ağustos 1961'de başlanmıştır. Berlin'in ve Almanya'nın bölünmüşlüğü, Soğuk Savaş'ın simgesi olmayı sürdürdü. Bu bölünmüşlüğü simge haline getiren Berlin Duvarı, 9 Kasım 1989'da yıkılması ile birlikte Soğuk Savaş'ında sona erdiğinin simgesi olduğunu söyleyebiliriz (Garthoff, 1998: 68).

1951 yılında Batı Avrupa'daki bütünleşmenin ilk adımı olarak Federal Alman Cumhuriyeti, İtalya, Fransa ve Benelux ülkelerinin imzalarıyla Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu kurulmuştur [CITATION Par \l 1055]. XX. yüzyılın ikinci yarısında Batı Avrupa'da başlayan entegrasyon "Avrupa Birliği" adını almıştır. Fransız Devrimi'nden sonra Batı Avrupa'dan başlayarak bütün dünyaya yayılan ulus devlet modeli, yine aynı coğrafyada başka bir bütünleşmeye dönüşmüştü. Avrupa ülkelerinin oluşturduğu bu birlik ilk önce "ortak pazarın" kurulmasını, buradan itibaren de "serbest ticaretin" kanuni yapısının oluşturulmasını sağladı. İki kutuplu sistemin çökmesiyle "tek pazar" kurularak, yasama, yargı, yürütme mekanizması ortak bir hale dönüşüp ulus devletler bir üst kimlik altında AB vatandaşlığını ortaya çıkarmıştır.

2.2. Bulgaristan Türkleri

2.2.1. Bulgaristan Türkleri Kavramı

Bulgaristan'a Türklerin nasıl yerleştiği, nerelere yerleştiği konusundan önce Orta Asya'dan Bulgaristan'a gelen Türkleri de anlatmak gerekir. Bulgaristan'da Türk varlığını MÖ. 2. yüzyılda İskitler, MS. 4. yüzyılda Hun Türkleri, 5. yüzyılda Avarlar, 9. yüzyılda Peçenekler ve 11. yüzyılda Kuman Türkleri oluşturmuştur (Toksöz, 2011: 165).

Bulgaristan Türkleri denilince aklımıza şüphesiz “*Muhacir*” kelimesi gelmektedir. Muhacirler genel olarak Balkanlar'dan Türkiye'ye göç eden Türkler olarak bilinirler. Türkler İslam dinine geçmeden önce göçebe bir topluluk olarak hayatlarını sürdürmekteydiler. Bu hayat İslam dininin Türkler arasında kabul edilmesinden sonrada devam etmiştir. Türk göçleri genel olarak Orta Asya'dan, Kafkaslar, Anadolu ve Balkanlar'a doğru yapılmıştır. Genel olarak son oluşumu Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'da iskan siyasetine başlaması ile birlikte oluşmuştur. İskan siyasetinin uygulanması ile bu bölgelere Anadolu'dan Türkmen toplulukları yerleşmiş ve bölgedeki Türk nüfus artarak devam etmiştir.

Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'daki fetihleri süresince iskan politikaları devam etmiştir. Osmanlı Devleti'nin iskan siyaseti ile birlikte Anadolu'daki Türkmenler Balkanlar'a göç etmiştir. Türkmenler Balkanlar'ı kendilerine vatan olarak seçmişlerdir. Yerleştikleri bölgelerde nüfus olarak da bir süre geçtikten sonra azınlık olmaktan kurtulmuşlardır. Bulgaristan'a yerleşen bu Türkmenler Osmanlı Devleti'nin bu bölgelerdeki sınır güvenliğini sağlamış ve iç karışıklıklarda düzeni tesis etmiştir [CITATION Env88 \l 1055].

Osmanlı İmparatorluğu Bulgaristan'da beş yüz yıla yakın bir müddet hüküm sürmüş ve bölgeyi hoşgörü kavramı ile uyum içinde yönetmiştir. Türkler ve azınlıklar bu dönemde kültürlerini, adetlerini, dillerini, dinlerini hiçbir zorlama olmadan yaşamışlardır. Evlad-ı Fatihan ve Rumeli Ahalisi olarak adlandırılmışlardır. Balkan Türkleri ve Bulgaristan Türkleri, Osmanlı Devleti'nin bölgeden geri çekilmesiyle birlikte buldukları bölgelerin isimleriyle anılmıştır. Örneğin Bulgaristan Türkleri, Romanya Türkleri gibi ifadeler kullanılmaya başlanmıştır (Aydınlı, 1971: 25-27).

Bulgaristan Türklerine geçmişten günümüze doğru baktığımızda; milliyetçilik akımından etkilenen Bulgarlar, Edirne ve Tuna bölgesinde yaşayan Türklerin bulunduğu yerde bir Bulgar Devleti kurmuştur. Burada yaşayan Osmanlı vatandaşları, Bulgaristan vatandaşı olmuşlardır. Bu bölgede yaşayan Türkler, Osmanlı vatandaşlığını kaybederek Bulgar vatandaşı olmuşlardır.

1912 – 1913 Balkan Savaşı bittiğinde Bulgaristan, Batı Trakya ve Rodoplar bölgesinde şu yerleri Osmanlı Devleti'nden almıştır: Kırcaali, Eğridere, Koşukavak, Darıdere, Mestanlı, Ortaköy, Dövlên, Paşmaklı ve Nevrokop. Bu bölgelerdeki Türk nüfus %90'lar düzeyindeydi. Bu bölgede yaşayan Türkler de Bulgaristan vatandaşı olmuştur (Şimşir, 2012: 25). Bulgaristan Devleti, Berlin Antlaşması ile kurulmuştur ve Bulgaristan coğrafyasında yaşayan Türkler 19. yüzyılın sonlarından itibaren bu devletin adıyla anılmaya başlamışlardır.

Bulgaristan'da yaşayan Türkler her ne kadar Bulgarlar ile kaynaşsalar da Türklüklerini kaybetmemişler ve asla asimile olmamışlardır. Bulgaristan Türkleri 100 yılı aşkın bir sürede Bulgarlaştırma politikalarına maruz kalmıştır. Bulgar isimleri koymaya çalışan yönetimler ile mücadele etmişler ve bu durumu kesinlikle kabul etmemişler, Türklük'lerini kaybetmemek için yüzyıllarca savaşarak elde ettikleri topraklarını bırakıp Türkiye'ye göç etmekten çekinmemişlerdir.

2.2.2. Bulgaristan Türklerinin Tarihi ve Siyasi Yapısı

Bulgaristan Türkleri, Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılıp Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra sınırlarımız dışında kalan en yoğun ve kalabalık Türk toplumdur. Osmanlı İmparatorluğu döneminde hoşgörü politikası içinde barış ve huzurun olduğu Bulgaristan'da Türkler köyler ve kasabalar kurmuşlardır. Bu yerleşim alanlarında köprüler imarethaneler, camiler, medreseler, hamamlar, çeşmeler, kervansaraylar gibi yapılar inşa etmişlerdir. Türkler Bulgaristan'ı bir yurt olarak kabul etmişlerdir.

Bulgaristan'da dönemden döneme değişen iktidarların süreleri Bulgaristan Türklerinin tarihsel süreç içerisindeki yapıları sonucunda belirlenmiştir. Prenslik döneminden demokratik döneme kadar yaşanan olaylar Türk azınlıkların tarihi ve siyasi yapısında belirleyici olmuştur. Bulgaristan Türkleri tarafından Bulgaristan iç siyasetinde meydana gelen her yeni değişim

şüphe ile karşılanmıştır. Bulgaristan’da sürekli değişen yönetimlerin bozuk içsel çarkları Bulgaristan Türklerini üzerinde etkisini göstermiştir.

2.2.2.1. Bulgaristan Prenslığı Döneminde Bulgaristan Türkleri (1877–1908)

1877-1878 Osmanlı - Rus Savaşı, “*Irklar ve Yok Etme Savaşı*” olarak da bilinir ve McCarthy’nin bulgularına göre, 1.253.500 kişiyi göçmen durumuna düşürmüştür (McCarthy, 1995: 105). Osmanlı – Rus Savaşı sırasında Balkanlar’da Türk-İslam kültür mirasında tahribatlar oluşmuştur. Osmanlı – Rus Savaşı sonrasında Bulgaristan Berlin Antlaşması ile Osmanlı’ya bağlı özerk bir prenslik haline geldi ve yıllık vergiye bağlandı (Karal, 1988: 78). Fakat Osmanlı - Rus Savaşı’ndan sonra Bulgaristan’da Türk azınlık için zor günler başlamıştır. Bulgaristan Türkleri bu zor günlerde asimilasyon, zulüm ve göç politikaları ile karşı karşıya kalmışlardır. Bu da sosyokültürel hayatlarında büyük bir baskı ortamı oluşturmuştur.

Bulgaristan Prenslığı, 93 Harbi sonrasında Berlin Antlaşması ile özerkliğe kavuştuktan sonra Rusya’ya yakınlaşmaya başlamıştır. Bulgarlar bu yakınlaşmadan dolayı Rusya’nın Balkanlar’daki “*Panslavizm*” politikasını yaymaya başlamışlardır. Bulgaristan’da yaşayan Türk ve Müslümanlar soykırımın hedefi halinde zulüm yaşamaya başlamışlardır. Bulgarlar bu topraklarda yaşayan Türk halkını sürgün yoluyla eritmeye çalışmış ve Osmanlı Devleti’ne karşı çıkardığı ayaklanmalarda Müslüman halka soykırım uygulamaktan çekinmemiştir (İnalçık, 1992: 20). Bulgaristan’daki Türk azınlık bu zulüm karşısında bile asimile olmamış Türklük’lerini korumuştur.

Osmanlı Devleti’nin bölgedeki etkisinin azalmasının ardından Balkanlar’da Türklere karşı Bulgarların yaptıkları soykırıma örnek verecek olursak; 1878 yılında Rus ve Don Kazaklarından oluşan ordunun Harmanlı bölgesinde kadın ve çocuklardan oluşan Türk kervanına saldırarak kırk bin civarında Muhacir’e soykırım uygulamışlardır (Ağanoğlu, 2001: 68).

Yüzde elli Türk ve yüzde elli Bulgar nüfusunun bulunduğu Bulgaristan’da Rus Devleti’nin bir Slav Devleti kurma düşüncesi vardı. Ama bunun için ilk önce Bulgaristan Türklerinin bu topraklardan çıkarılması gerekiyordu. Bu hareketin ilk belirtileri 93 Harbi’nde

olmuştur. Bu savaş sırasında Bulgaristan Türkleri buldukları yerden Bulgar çeteleri zoruyla göç ettirilmiştir (Şimşir, 1985).

Bulgaristan Türkleri bu bölgede hep düşman olarak görülmüştür. Çünkü bu bölgede herhangi bir yabancı çıkarın gerçekleşmesi için Bulgaristan Türklerinin bölgede olmaması gerekmektedir. Bulgaristan'da Türkler; Bulgaristan'ın oluşumu esnasında ve sonraki tüm zamanlarda da küçümsenmeyecek bir oranı kapsıyorlardı.

2.2.2.2. Krallık Döneminde Bulgaristan Türkleri (1908-1944)

Bulgar Prensiği 2. Meşrutiyet'in ilanından sonra oluşan karışıklıkta krallığını ilan ederek 1908 yılında Osmanlı'dan ayrılmıştır [CITATION Osm19 \l 1055]. Bulgaristan yönetimi, yeni dönemde kendi içinde Bulgaristan Türkleri üzerinde baskı kurmaya başlamıştır. Bulgaristan yönetimi ülke dışında emperyalist bir politika uygulamıştır. Bulgaristan ve Osmanlı yönetimi 19 Nisan 1909'da İstanbul Protokolü'nü imzalanmıştır. Bu protokol ile Osmanlı Devleti Bulgaristan'ın bağımsızlığını tanımıştır. Bu protokol yanı zamanda Bulgaristan Türklerinin vatandaşlık haklarını, Bulgar vatandaşların sahip olduğu haklara sahip olmuştur. Bu protokol Bulgaristan Türklerinin eğitim haklarını, dini ibadet haklarını ve azınlık haklarını koruma altına almıştır [CITATION Beğ89 \l 1055].

Bulgaristan'da Milli Eğitim Yasası 1909 yılında çıkarılmıştır. Bu yasa ile eğitim ve öğretimde birlik sağlanmıştır. Bu eğitim ve öğretim birliğinin denetimi ise Bulgaristan Hükümeti tarafından yapılmıştır. Bulgaristan'da Türk okullarında maddi sıkıntılar oluşmuştur. 1909 Bulgar Milli Eğitim Yasası ile Bulgar okullarına maddi destek sağlanmıştır. Türk okulları bu maddi destekten pay alamamıştır. Bütün bu olumsuz şartlara rağmen, Türk basını Bulgaristan Krallığı döneminde etkili çalışmıştır. Krallık döneminde seksen civarında Türk gazete ve dergi faaliyet göstermiştir (Şimşir, 2009).

1909 tarihli İstanbul Protokolü'ne göre Bulgaristan'daki baş müftü Osmanlı Devleti'nin izni ile atanacaktır. Baş müftü, Bulgaristan'da yaşayan Müslümanlar üzerinde tek yetkiye sahip kişidir. Bulgaristan'da 26 Haziran 1919 yılında müftülük tüzüğü yürürlüğe girmiştir. Müftü maaşları Bulgaristan Devleti tarafından ödenmeye başlamıştır (Şimşir, 1985).

Osmanlı Devleti, hiç beklenmedik şekilde Balkan Savaşı'nı kaybetmiş ve Meriç Nehri sınırına çekilmiştir. Balkan Savaşı sırasında Bulgaristan tarafından zorla iki yüz bin Türk göç ettirilmiştir. Balkan Savaşı'nın sonunda toplamda dört yüz kırk bin Türk Anadolu'ya göç etmiştir (Şimşir, 1985).

Balkan Savaşı'ndan sonra Bulgaristan, Türk azınlıklara çeşitli zorlamalar, asimilasyon politikaları ve dini ibadeti engellemeye yönelik çabalar içine girmiştir [CITATION Öme95 \l 1055]. Osmanlı Devleti ve Bulgaristan Devleti Balkan Savaşı'ndan sonra 1913 yılında İstanbul Barış Antlaşması'nı imzalamıştır [CITATION Beğ89 \l 1055]. Bu Antlaşma ile Bulgaristan Türklerinin hakları koruma altına alınmıştır.

Osmanlı ve Bulgaristan 1. Dünya Savaşı'nda Ruslara karşı birlikte Romanya cephesinde savaşmıştır. Bulgaristan oluşan bu yakınlaşmadan dolayı Türklerin yeniden Türkçe isim kullanmasına izin vermiştir [CITATION Öme95 \l 1055]. Neuilly Barış Antlaşması ile 1919 yılında Bulgaristan'da yaşayan Türkler dini ibadetlerini yerine getirme hakkı kazanmıştır [CITATION Beğ89 \l 1055]. Bu antlaşma sayesinde 1919 yılında Bulgaristan Müslümanları Teşkilat Nizamnamesi düzenlenmesi yapılmıştır (Keskiöglü, 1985: 48) Bulgaristan Müslümanları dini ibadetlerini herhangi bir sınırlama olmaksızın yerine getirmeye başlamıştır.

2.2.2.3. Komünist Rejim Döneminde Bulgaristan Türkleri (1944–1989)

Bulgaristan 1944 yılında komünist rejime geçiş yapmış ve komünist bir yönetim kurulmuştur. Bulgaristan Türkleri için yeniden kısıtlamalar getirilmeye başlanmıştır. Bulgaristan Komünist Partisi (BKP) “*Büyük Bulgaristan*” amacını gerçekleştirmek için önce “*Slav toplum*” ve “*Edina Natsiya*” (*Tek millet*) fikrini benimsemiştir. Bu fikri gerçekleştirmek için Bulgaristan Türklerine ve diğer azınlıklara karşı “*Priobštavane*” (*Bir araya getirme*) adıyla asimilasyon politikası uygulamışlardır (Alp, 1990: 181).

Bulgaristan Komünist Partisi, Vatan Cephesi'ni 1942 yılında kurmuştur. Bu parti ile antifaşist güçler bir araya gelmiştir (Todarov, 1979: 119). Bulgaristan'da 2. Dünya Savaşı sonrası komünist rejim başlamıştır. Bu dönemde Bulgaristan'da Türk göçlerinden dolayı iş gücü ihtiyacı oluşmuştur. Bulgaristan ülkedeki her şeyi kamulaştırmaya başlamış ve Türk göçlerinin önüne geçmeye çalışmıştır [CITATION Tür04 \l 1055].

1944 yılında Bulgaristan komünist rejimi kabul etmiş Soğuk Savaş döneminde de Varşova Paktı'na girmiştir. Bulgaristan Merkez Politbürosu tarafından 1970 yılında 549 Sayılı “Gizli tehdit ile milliyet ve din değiştirme” kararı alınmıştır. Bu karar Bulgaristan'da yaşayan Türkler için baskıyı artırmıştır. Fakat bu karar Türkler üzerinde uygulanmadan önce diğer azınlıklar üzerinde uygulamaya koyulmuştur (Toğrol, 1989: 75).

1946 yılında Bulgarlar tarafından Türkçe eğitim veren Türk okulları devletleştirilmiştir. Ancak bu Türkçe eğitimin içeriği komünist bir eğitim idi. 1949-1956 yılları arasında büyük çoğunluğu tarımla uğraşan Bulgaristan Türkü çiftçilerin topraklarının parasız devletleştirilmesi ile yoksulluğa ve ikinci sınıf vatandaş konumuna düşürüldü.

Bulgaristan'da 1950 yılında komünist bir eğitim sistemine geçildi. Bulgar ve Türk okulları devletleştirildi. Devletleştirilen okullar daha sonra birleştirildi. 1956 yılında Türk okullarından elli yedi tanesi kapatıldı, 1958 yılında ise elli dokuz Türk okulu diğer Bulgar okullarıyla birleşti (Eminov, 1997: 129). Aynı dönemde Bulgaristan'da tüm okullarda karma sınıf sistemine geçilmiş ve resmi eğitim dili Bulgarca olmuştur[CITATION Rum15 \l 1055].

Bulgaristan Hükümeti, Bulgaristan Türkleri ile Bulgar toplum arasındaki sorunların devlet sistemini etkilediği nedeni ile Türk azınlığa asimilasyon politikası uygulamalarını arttırmıştır (Vassilev, 2001: 37).

1968-1972 yılları arasında Bulgaristan genelinde uygulanan işlemler arasında; isim ve milliyet değiştirme dilekçelerinin tamamen matbu olduğu, işlem tarihi olarak geçmiş tarihlerin yazıldığı, her Türk'ten, 100 leva işlem parası adı altında haraç alındığı, Bulgarlığı ifade etmekte olan “İsim”, “Sıfat” ve “Ünvan” listelerinin, mahalli BKP I. Sekreteri, obştina (belediye) başkanı ve savet (meclis) başkanı tarafından düzenlendiği, isim değiştirme ve Bulgarlaşmayı red edenlerin işkenceye tâbi tutulduğu, Pirin Makedonyası ve Rodoplar'da meydana gelen toplu mukavemet, bu bölgelerdeki Türklerin Bulgarlaşmayı kabul etmediği gibi ortak özellikleri dikkatleri çekmektedir (Alp, 1990: 185).

1960–1976 yılları arasında Pomak Türklerinin nüfusun çoğunluğunu oluşturduğu bölgelerde eğitim ve öğretim hayatı durmuş dini ibadet yasaklanmış, gelenek ve göreneklerin

yapılmasına izin verilmemiştir. Bu dönemde yüz bin Bulgaristan Türkü'nün ismi devlet zoruyla değişmiştir (Coşkun, 2001: 23). Aynı dönemde Türk basını işini yapamaz hale gelmiş çok sayıda Türk dergi ve gazetesi kapatılmıştır[CITATION Tar10 \l 1055].

Bulgarlar, 1972 yılında Yukarıcuma'nın Buntseva köyüne, Türkleri Bulgarlaştırmak için saldırıya geçmişlerdir. Türklerin direniş göstermeleri üzerine 3 kişiyi öldürmüşler 3 kişiyi ise ölüm cezasına mahkûm etmişlerdir. Bu köyden, Hamdi Yörükoğlu adında bir genç, gaddarca dövülme neticesinde akli dengesini kaybetmiştir. Bulgarlar bu köyde kadınlara tecavüzlerde de bulunmuşlardır, örneğin, Hüsnüye Halitoğlu adında bir kadının, iki çocuğunun gözü önünde, namusunu zorla kirletmişlerdir. Köyde diğer kadın ve kızların birçoğu da aynı akıbete uğramışlardır (Alp, 1990: 189).

Başbakan Turgut Özal, BM'lerin 40. kuruluş yıldönümü münasebeti ile genel kurulda konuşma yaparken Bulgaristan'ın uyguladığı asimilasyon politikalarını kınamıştır. NATO Genel Kurulu'da Bulgaristan'ın asimilasyon politikalarını kınamıştır[CITATION Ham87 \l 1055].

2.2.2.4. Demokratik Dönemde Bulgaristan Türkleri (1989-...)

Bulgaristan Türkleri değişik dönemlerde Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç etmiştir. Bulgaristan Türklerine devlet zoruyla uygulanan asimilasyon politikaları Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç hareketliliğinde yoğunluk meydana getirmiştir.

Bulgaristan Hükümet Başkanı Todor Jivkov'un 1984 yılında, Bulgaristan Türklerine uyguladığı asimilasyon politikalarının artması ile uluslararası arenada ses getiren 1989 göçü meydana gelmiştir. Bulgaristan Türklerine 1984 yılından başlayıp artarak uygulanan asimilasyon politikalarının neden olduğu zorunlu göç, 10 Aralık 1989 tarihinde Todor Jivkov döneminin sonunu getirmiştir.

Bulgaristan'da Jivkov yönetiminden sonra, Petar Mladenov iktidara gelmiştir. Peter Mladenov eski hükümetin Bulgaristan Türklerine uyguladığı insanlık dışı asimilasyon politikalarının, kötü izlerini silmeye çalışmıştır.

Bulgaristan'daki ekonomik sorunlarından dolayı Türkiye'ye 1990'lı yıllarda yeni göç yoğunlukları başlamıştır. Bulgaristan'da yaşanan ekonomik sorunlar, siyasi nedenlerden dolayı göç yapılması sorununun yanında ekonomik nedenlerden dolayı göç yapılması sorununu tetiklemiştir. 1989 zorunlu göçü sonrası Bulgaristan nüfusu hızlı bir azalma göstermiştir. Bulgaristan'da nüfus azaldığı için aktif iş gücü de azalmış yaklaşık iki yüz elli bin kişi başka ülkelere göç etmiştir (Çavuş, 1997: 16).

Todor Jivkov'un 1989 yılında yıkılışından sonra gelen yeni yönetim, Bulgaristan Türklerine uygulanan asimilasyon politikalarının yanlış olduğunu hata yapıldığını ve bu yapılan hataların en kısa sürede düzeltileceğini söylemiştir. Yeni yönetimin güven vermesi üzerine Türklere yapılan haksızlıklar son bulacak, itibarları iade olacak ve özgür haklara sahip olacaklardı (Turan, 1997).

Bulgaristan'da 1991 yılında yeni bir anayasa kabul edildi. Yeni kabul edilen anayasada Bulgaristan Türklerine Türkçe eğitim ve Türkçe konuşma hakkı verildi. Fakat Türkçe eğitim hakkının sürekli ertelenmesi Bulgaristan Türklerinde olumsuzluk yaratmıştır. Bununla birlikte Bulgaristan Türkleri çocuklarını okullardan almaya başlamış ve Bulgar yönetimini protesto etmişlerdir. Bulgar Eğitim Bakanlığı bu tepkiler sonucu anayasada izin verilen Türkçe derslerinin başlamasına izin vermiştir. Ancak Bulgaristan Türkü öğretmenlerin çoğu 1989 göçü ile Türkiye'ye göç etmiştir. Türk öğretmen açığının kapatılması için Şumnu'da ve Kırcaali'de Türkçe öğretmenliği için üniversitelerde bölümler açılmıştır. Aynı dönemde din eğitimi için Sofya'da, Şumnu'da, Rusçuk'ta ve Mestanlı'da din eğitimi için üniversite bölümleri ve liseler açılmıştır (Yenisoy, 1997: 16).

2.2.3. Soğuk Savaş Dönemi Boyunca Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göçleri

Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra Balkanlar'da Türk nüfusun en yoğun olduğu yer Bulgaristan'dır. Bulgaristan Türkleri Osmanlı – Rus Harbi'nden başlayarak 1989 zorunlu Türk göçüne kadar çeşitli haksızlıklara ve asimilasyon politikalarına maruz kalmıştır. Bulgaristan Türkleri değişen kötü yönetimler yüzünden yaklaşık yüz yıl süresince Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmışlardır.

Bulgaristan'dan Türkiye'ye Soğuk Savaş'ın başlaması ve komünist yönetim etkisi ile Bulgaristan Türkleri 1950 – 1951 göçü, 1968 – 1978 yılları arasında Türkiye'de ve

Bulgaristan'da yaşayan parçalanmış Bulgaristan Türkü ailelerin, birinci derece akrabalarının birleştirilmesine dayalı gerçekleştirilen Yakın Akriba Göçü ve 1989 yılında Bulgaristan Türklerine yapılan Bulgarlaştırma asimilasyonuna dayalı zorunlu göç yapılmıştır.

2.2.3.1. 1950 – 1951 Göçü

Birinci Dünya Savaşı'nda Rusya, Bulgaristan'a savaş ilan edince Osmanlı Ordusu, Bulgar Ordusu'na yardım etmiş ve desteklemiştir. Osmanlı Devleti'nin Bulgaristan'a yardımları sonrasında Türk nüfusunun Türkçe isim kullanma hakkını Bulgaristan Devleti serbest bırakmıştır.

9 Eylül 1944 yılında Rus Orduları'nın Bulgaristan'a girmesiyle yaşanan komünizm etkileri ile Bulgaristan Türklerinin hayatı değişecektir (Akpınar ve Köksal, 2016: 255). Bulgaristan'da o zaman ki komünist yönetimin etkileri ilk önce bütün dinlerin dini yaşamını olumsuz etkilemiştir. Bulgaristan Türkleri anadilinde eğitim almaları zamanla ortadan kaldırılmış ve Bulgaristan Türklerinin yönettiği eğitim kurumları kapatılmaya başlamıştır. Bulgaristan'da Sovyetler Birliği etkisi ile bir rejimin kuruluşu Türkiye ve Bulgaristan'ı sonraki yıllarda Doğu - Batı ilişkisi çerçevesinde hakim olan ayrışma dolayısıyla birbirinden uzaklaştırmıştır.

Bulgaristan'ın kurulduğundan bu yana göçmen sayısının en düşük olduğu yıl 1940- 49 yıllarıdır. Bu yıllarda komünizm etkilerinden ve işgücü ihtiyacından dolayı Bulgaristan ülke dışına göçleri yasaklamıştır. Bulgaristan bununla kalmamış pasaport işlemlerini askıya almış ve Türk azınlığa göç için izin vermemiştir (Şimşir, 2012: 230). 1949 yılı sonlarında rejim etkisi ile Bulgaristan Hükümeti'nin, Bulgaristan Türklerinin eğitim kurumlarına, ibadet yerlerine el koyması ve beraberinde kollektivizasyon sağlaması Türk azınlığı üstünde şiddetli bir baskı yaratmıştır.

Bulgaristan Tarım Bakanlığı, 7 Mart 1950 tarihinde ülkenin her yerinde devlet çiftliklerinin oluşturulması, tarım ve hayvancılık ile uğraşanların bu yerlerde çalışmalarını öngören bir genelge çıkarmıştır (Bıçaklı, 2016: 297). Bulgaristan Türklerinin tamamına yakını tarım ile uğraştıkları için topraklarına devlet eli ile el konulması ve tarımda makineleşmenin getirdiği iş gücünün kaybı Bulgaristan Türklerini hem işsiz hem de topraksız bırakmıştır.

Kore Savaşı'na 1950 yılında Türkiye'de askeri birlik göndermiştir[CITATION Cum50 \l 1055]. Bu durum karşısında Sovyetler Birliği etkisinde olan Bulgaristan Devleti azınlıklar meselesini iç politikadan bir dış politika haline getirmiştir. Sovyetler Birliği'nin etkisi altında tek bir bloktan yönetilen Bulgaristan Devleti ülkesindeki Bulgaristan Türklerine Sovyetler Birliği'nde uygulanan komünist yönetim azınlık politikalarını uygulamaya başlamıştır. Kore'ye Türk askerinin gitmesi Sovyetler Birliği'ni rahatsız etmiştir. SSCB tehdidinden Türkiye'nin korunabilmesi için NATO örgütüne girmesi gerekmektedir. 10 Ağustos 1950 günü Bulgaristan'da yaşayan iki yüz elli bin Türk azınlığın 3 ay süresince Türkiye'ye göç etmesi istenmiştir (Şimşir, 2009: 231). Sovyetler Birliği olası bir savaş durumunda Bulgaristan Türklerinin yaşadığı stratejik bölgelerdeki nüfus üstünlüğünden tedirgin olduğu ve Türkiye'yi ağır bir yük altına sokmak istediği için Bulgaristan Hükümeti'ne bu kararı aldırıldığı anlaşılmaktadır.

1950-51 yılları arasında yüz elli dört bin üç yüz doksan üç Bulgaristan Türkü Türkiye'ye göç etti (Ulutürk, 2017: 155). Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç eden Türklerle ulusal ve uluslararası yapılacak yardımları sağlamak için "*Göçmenlere ve Mültecilere Türkiye Yardım Birliği*" kurulmuştur. Türkiye, Sovyetler tehdidi ile zarar gören ülkelere yardım mahiyetiyle verilen Marshall Yardımları'nın bir bölümünü Bulgaristan Türklerinin hayat şartlarının iyileştirilmesinde kullanmıştır. Amerikan Ekonomik İşbirliği İdaresi, Uluslararası Göçmenler Teşkilatı Bulgaristan Türklerinin durumlarını incelemek üzere Türkiye'ye heyet göndermişlerdir. Yardımların büyük kısmı Türkiye Hükümeti ve Türkiye halkı tarafından yapılmıştır.

Bulgaristan Türklerinden, 1950- 1951 yılları arasında göç eden 15 yaş üzeri bireyler araştırıldığında, %4.8'i sanatkarlardan, %82.7'si çiftçi kesimden oluşurken geriye kalan %12.5'inin bir mesleği bulunmamaktadır (Çetin, 2009: 397). Bulgaristan Türklerinin 1950-1951 yılındaki zorunlu göçü kış aylarında başladığı için mevsim şartları olumsuz etkilemiş, Bulgaristan Türkleri, Türkiye'ye yorgun ve bitkin bir halde sığınmışlardır (Altuğ, 1991: 849).

1950-51 yılları arasında Bulgaristan'dan Türkiye'ye yapılan göç, Bulgaristan Türklerinin planlanmış en iyi göçü olarak bilinmektedir. Bulgaristan Türklerinin Bulgaristan'dan ayrılmasından, Türkiye'deki kanunlara göre iskan ve istihdam konularına kadar planlanarak yapılmıştır. Bu tarihten önceki göç eden Bulgaristan Türkleri iskan kanununa göre serbest göçmen olarak kabul edilirken 1950 yılında göç eden Bulgaristan

Türklerinin bu tarih itibariyle serbest göçmen olmayacağı ve göçmen kategorisinde olacağı belirtilmiştir. 1950-51 de göç eden tüm Bulgaristan Türklerine devlet eli uzatılmıştır.

İlk olarak geçici misafirhanelerde konaklatılmıştır. Türkiye’de yerleşecekleri bölgelerin, Bulgaristan’da yaşadıkları bölgelere denk yerler olması için araştırmalar yapılmıştır. Bulgaristan Türklerinin konut sorunlarının çözülmesi için konut yapımlarına girilmiştir. Evler, çiftçiler için köy yerlerinde, kalifiye işçiler için şehir yerlerinde ve ilçelerde olmak üzere iki türde yapılmıştır. Konutlar göç edenlerin iş ve yerleşim durumlarına uygun olacak şekilde yapılmıştır, çiftçilikle uğraşırken göç edenler için hazırlanan köy konutları, şehir ve kasabalardaki konutlar ise göç edenlerin isteklerine göre iş yerli veya iş yeri olmadan, iki oda bir salon konutlar olarak inşa edilmiştir (Geçikli, 2016: 26).

2.2.3.2. 1968 Yakın Akraba Göçü

Bulgaristan Türklerine yönelik Bulgaristan Hükümeti politikaları 1950-1951 yıllarında yapılan göçlerden sonra 1956 yılından itibaren daha da ağırlaşarak Türk okullarının kapatılması ve Türkçe eğitimin yasaklanmasıyla baskı ortamı yaratmıştır.

Bulgaristan Hükümeti ise 1959 yılında Türkiye’yi, kendilerince olumlu ilişkiler içine girme çabalarına karşın Türkiye’nin olumlu veya olumsuz bir cevap vermemesinden dolayı suçlamaktadır. Türkiye Hükümeti, Bulgaristan Hükümeti tarafından yapılan sözde olumlu ilişkilere cevap ve resmi bir statü kazandırmak amacı ile Bulgaristan’a 28 Eylül 1960 yılında bir muhtıra vermeyi gerekli görmüştür. Bulgaristan ile Türkiye’nin ilişkilerinin düzelebilmesi için muhtırada Türk Hükümeti, Bulgaristan Türkleri ve Türkiye Bulgarları hakkında; serbest göç, menkul malların taşınması ile gayrimenkullerin tasfiyesi ve bunların bedelinin transferi, azınlık haklarına saygı esaslarının kabulü, üzerinde durduğu ve bu hususların ikili ilişkilerin düzelmesi bakımından en önemli noktalar olduğu belirtilmiştir (Bıçaklı, 2016: 312).

Türkiye’nin, Bulgaristan Türklerinin haklarını koruyan muhtirasına uzun bir süre Bulgaristan Hükümeti tarafından sessiz kalınmıştır. Bulgaristan’ın dışişlerinden sorumlu Bakanı İvan Başev 1966 yılı Ağustos ayında Türkiye’ye resmi bir ziyarette bulunmuştur. Türkiye’nin dışişlerinden sorumlu Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil ile İvan Başev ortak bir bildiri yayınlamışlardır. Bildiride: her iki Bakan, Türkiye’ye Bulgaristan’dan daha önce yakın akrabaları göç etmiş Bulgaristan Türklerinin birleştirilmesi konusunda görüş birliğine

varmışlardır. Bu görüş birliğinde uygulanacak kuralları görüşmek üzere uzmanlarını yetkilendirmişlerdir (Şimşir, 2012: 342). Bu bildiri ile yakın zamanda bir Türk-Bulgar göç anlaşmasının temininin önü açıldığı görülmektedir.

Bulgaristan Hükümet Başkanı Todor Jivkov 1968 yılı içerisinde Türkiye'yi ziyareti sırasında, kısa adıyla "*Yakın Akraba Göç Anlaşması*", resmi adıyla "*Türkiye Cumhuriyeti ile Bulgaristan Halk Cumhuriyeti Arasında Yakın Akrabaları 1952 Yılına Kadar Türkiye'ye Göç Etmiş Olan Türk asıllı Bulgar Vatandaşlarının BHC'den TC'ne Göç Etmeleri Hakkında Anlaşma*" 1968 yılında Dışişleri Bakanları İhsan Sabri Çağlayangil ve İvan Başev tarafından imzalanmıştır (Bıçaklı, 2016: 313). Türkiye ve Bulgaristan'ın bu antlaşmayı imzalaması ile 1952'ye kadar göç etmiş Bulgaristan Türklerinin, yakın akrabalarının göç etmesine izin verilimekte ve hakları korunmaktaydı.

Yakın Akraba Göçü Anlaşması 1969 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu anlaşmanın ana kuralı sadece birinci derece yakın akraba olanlar ve yetim kalmış kardeş çocuklarının göç edebileceğidir. Bu anlaşmayla sonucunda yüz otuz bin Türk azınlık Türkiye'ye göç edebilmiştir (Korkmaz ve Öztürk, 2017: 276).

Bulgaristan'ın, Türkiye'ye daha önce göç etmiş akrabaları olan ve komünist sistemle eğitilmesi imkansız olan Bulgaristan Türklerinin, Bulgaristan'dan gönderilmesi için bu anlaşmayı kabul etmiştir. Bulgaristan Politbürosu özellikle yakın akrabası olanların göç etmesini istemiştir çünkü Türkiye'de yakını bulunanların Türkiye özlemi ve Türklük duyguları bastırılmayacak düzeydedir (Baev, 1994: 23).

Yakın Akraba Göçü Antlaşması ile 1952 yılından beri birbirinden iletişimi kopmuş, Bulgaristan ve Türkiye'de yaşayan birinci derece akraba olan Bulgaristan Türkleri bir araya getirilmiş aile bütünlüğü sağlanmıştır. Göç anlaşması ile göç eden Bulgaristan'daki Türk azınlığın Türkiye'ye yerleşmelerindeki sorumluluk akrabalarına verilmiştir. Bu anlaşmaya göre göç eden Bulgaristan Türkleri, 1950-1951 yılları arasında göç eden akrabalarının yaşadıkları yerleşim bölgelerine yerleşmişlerdir.

2.2.3.3. 1989 Bulgaristan Türklerinin Zorunlu Göçü

Bulgaristan, Soğuk Savaş yılları boyunca Varşova Paketi'nin ve dolayısıyla Doğu Bloku'nun sadık bir üyesiydi. Söz konusu ülke belirtilen dönemde iç ve dış politikada Sovyetler Birliği yörüngesinde bir siyaset izledi. Sovyetler Birliği'nde iktidardaki isimler zaman içerisinde değişiyor, fakat Bulgaristan yönetiminin ve ülkede uzun bir süre iktidarı elinde tutan ülke lideri Todor Jivkov'un Sovyet yanlısı tutumu değişmiyordu. Doğal olarak, Sovyetler Birliği'nde yaşanan kriz ve değişim anları, Bulgaristan Cumhuriyeti'ni de derinden etkiliyordu (Arman ve Mandacı, 2014. 49).

1944 yılından itibaren artarak süren Bulgar milliyetçiliği ve komünist yönetim 1984 yılında etkilerini had safhaya ulaşmıştır. 1944-1989 döneminde Bulgaristan Hükümetleri'nin "iç tehdit" olarak algıladıkları Türk azınlığına yönelik temel iki etnik politika geliştirdikleri anlaşılmaktadır: biri dışa yönelik göçün tetiklenmesi ve Türk nüfus varlığının azaltılması, diğeri ise göçe katılmayanların asimile edilmesi ve Bulgarlaştırılmasıdır (Atasoy, 2018: 289).

Soğuk Savaş'ın başlamasından itibaren tehdit olarak görülmeye başlanan Bulgaristan Türkleri için asimilasyon 1985- 1989 yıllarında devlet politikası haline getirilmiştir. Türkiye Cumhurbaşkanı Kenan Evren, 1985 yılında BHC Devlet Başkanı Todor Jivkov'a bir mektup göndererek Bulgaristan Türkleri sorununun iyi komşuluk ve dostluk ilişkileri çerçevesinde çözümlenmesini istedi. Daha sonra Türkiye Hükümeti 1985 yılında 4 kez Bulgaristan'a nota vermiş sorunun görüşmeler yoluyla çözülmesini ve geniş kapsamlı bir göç anlaşması yapılmasını önermiştir (Bıçaklı, 2016: 229). Bulgaristan Hükümeti, Türkiye tarafından yapılan olumlu çağrılara net bir şekilde olumlu geri dönüş yapmamıştır.

Bulgaristan'ın "tek uluslu bir Bulgaristan devleti" (*Edinne Natsiya*) yaratma amacına yönelik azınlıkları eritme politikası çerçevesinde 1985 yılından itibaren Türk azınlık üzerindeki baskıyı yoğunlaştırması ve zorla isim değiştirme uygulamasına başlaması önce Türkiye sonra da dünya basınında büyük tepkilere yol açmıştır (Bıçaklı, 2016: 228).

Asimilasyon politikaları kapsamında Bulgaristan Türklerinin isimleri Bulgar isimlerine çevrilmiş, okullarda verilen Türkçe eğitim yasaklanmış, dini bayram tatilleri ve kutlamaları kaldırılmış bununla birlikte dini gelenekler de yasaklanmıştır. 1984'e kadar devlet tarafından destek gören Türkçe yayımlanan dergi, gazete ve radyo istasyonları da

kaldırılmıştır. Bulgaristan'ın komünist yönetimin uygulamaya koyduğu “*kültürel soykırım*” Türk ve Pomak halk tarafından protesto ve yürüyüşlere neden olmuştur. Protestolar sırasında tutuklanan Bulgaristan Türkleri idam edilmiş, sürgün edilmiş ve hapse atılmıştır. Yine bu dönemde Bulgarlar, Müslüman-Türk azınlığın yoğun yaşadığı bölgelere yerleştirilmiştir, Türkiye bu dönemde kamuoyu oluşturmak adına anti-Bulgar propaganda yapmaya başlamıştır (Bell, 1997: 358).

Bulgaristan'da Türklük'ünden ve dininden vazgeçmeyen Bulgaristan Türklerinin oluşturduğu örgütler daha fazla yürüyüş ve gösterilerle tepkilerini göstermeye devam etmiştir. Bulgar güvenlik güçleri ile olan çatışmalar da artmıştır, Türklerin bu ölçüde örgütlenmelerine ve yürüyüş düzenlemelerine olanak sağlayan iletişimi engellemek amacıyla köylerdeki telefonlar kesilmeye başlandı (Kuyucuklu, 2012: 6).

Bulgaristan Hükümeti'nin uyguladığı ırkçı politika Bulgaristan'da yaşayan Türk ve diğer azınlıkları tam anlamıyla yok saymaktaydı. Bulgaristan Türklerinin Türkçe isimlerinin zorla Bulgaristan Hükümeti tarafından değiştirilmesi eylemler yapılarak karşılandı. Eylemler yapılırken “*Biz Türküz!*”, “*Demokrasi!*”, “*Adlarımızı geri istiyoruz!*” benzeri sözler söylenmiştir [CITATION Zaf10 \l 1055].

Bulgaristan Türklerine karşı yapılan asimilasyon politikaları, Bulgaristan Milli Takımı adına yarışan halterci Naim Süleymanoğlu'nu da rahatsız etmiştir. Naim Süleymanoğlu, 1986'da Avustralya'daki Halter Dünya Kupası esnasında Türk Büyükelçiliği'ne sığınmıştır[CITATION Dün18 \l 1055]. Naim'in dünya tarafından tanınan başarılı şampiyon bir sporcu olarak Türkiye'ye iltica etmesi, Bulgaristan Hükümeti'ni zor durumda bırakırken dünya basınına da Bulgaristan Türklerinin sorunları üzerine yoğunlaştırmıştır.

Bulgaristan Hükümeti'nin, Bulgaristan Türklerine uyguladığı Bulgarlaştırma politikasını mezar taşlarındaki Türkçe isimleri dahi değiştirecek kadar ileriye götürmesi, Bulgaristan Türklerinin milli duygularını artırarak birleşmelerini sağlamıştır. 1989 yılında “*Türklüğümüzden asla vazgeçmeyiz, Bulgar isimlerini almıyoruz*” söylemleri çok kısa bir zamanda yayılarak tüm Bulgaristan'da duyulmaya başlamıştır (Şimşir, 2009: 439). Bulgaristan Hükümeti'nin uyguladığı tek bir ulus yaratma politikaları Todor Jivkov'u olumsuz yönde etkilemeye başlamıştır.

1989 yılında, televizyonda konuşma yapan Todor Jivkov şunları söylemiştir: "Bununla ilgili olarak, Bulgar Müslümanları adına ve devlet konseyi başkanı olarak kendi adıma, ilgili Türk makamlarına şunu söylemek isterim, geçici olarak Türkiye'ye gitmek veya orada kalmak isteyen bütün Bulgar Müslümanlarına sınırı açın, Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'nin bunu yaptığı gibi." Özal cevabını "sınırlarımı açıyorum" olarak verdi"[CITATION Cnn14 \l 1055].

Bulgaristan Hükümet Başkanı Todor Jivkov, Türkiye'yi zor duruma düşürüp dünya kamuoyunda küçük düşürmek için bu çağrıyla ilgili görülmektedir. Türkiye Bulgaristan'daki Türkler için milletlerarası platformlara sorunları taşıyarak uluslararası bir sorun olduğunun altını çizmiştir. Bu çabalara karşılık ABD ve İngiltere ayrı ilgi göstermiş uluslararası örgütler ise yakından ilgilenmiştir. Bulgaristan Hükümeti bu tepkiler karşısında esneklik göstermiş pasaport alma kurallarını kolaylaştırmıştır (Bıçaklı, 2016: 229).

Bulgaristan'da ki siyasi kurumların ve ekonomik kurumların işlemediği görülmektedir. Bulgaristan Türklerinin 1989 yılındaki protestoları sayesinde Bulgaristan zor durumda kalmış ve Türkiye'ye sınır kapılarını açması konusunda çağrıda bulunmuştur. Türkiye çağrıya cevap vermiş, sınır kapılarını açmış ve dört yüz bin kişi göç etmiştir[CITATION Vas011 \l 1055].

Bulgaristan Türklerine karşı yapılan vatandaşlık haklarına aykırı, baskıcı asimilasyon süreci 1989 zorunlu göçünü başlatmıştır. 1989 yılında Bulgaristan'dan Türkiye'ye toplamda üç yüz kırk beş bin dokuz yüz altmış Türk gelmiştir. Türkiye'ye göç edenlerin iki yüz doksan sekiz bin iki yüz kırk üç kişi demiryolu ve karayolu ile Türkiye'ye göç etmiştir (Yıldız, 2017: 2).

Göç eden Bulgaristan Türklerinin tamamına yakınının tarımla uğraşması, Bulgaristan ekonomisinin temelini tarıma dayanması sonucu ekonomi alt üst olmuştur. Bulgaristan'da Todor Jivkov'un diktatörlüğü 1989 yılının Kasım ayında yıkılmıştır. Yaşananların neticesinde parti içinden ve dışından gelen baskılarla yıllardır ülkeyi yöneten Todor Jivkov 10 Kasım 1989 tarihinde görevinden istifa etmiştir (Dayıoğlu, 2005: 364).

2.3. Göç

2.3.1. Göç Kavramı

İnsanların geçmişten günümüze çeşitli nedenlerden dolayı yer değiştirdiğini görmekteyiz. Göç eden veya göç etmeye maruz bırakılmış olan topluluklar, bu durumu bir şekilde yaşayarak sonuçlarına katlanmışlardır (Tekeli, Göç ve ötesi , 2011: 83). Bir toplumu tüm yönleriyle etkileyen, kişilerin bir yerden bir yere gidebilmesini sağlayan, çeşitli zorunluluklar nedeni ile bulunduğu yerleşim yerini terk etmesi durumunda bırakan “*yer değiştirme*” hareketleridir (Arafat, 2000: 35). Bu hareket zorunluluğa dayansa bile sosyal ve fiziki çevre içerisinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Bundan dolayı toplumsal yapı ve kültür değerlerini derinden etkileyebilecek değişikliklere neden olmaktadır (Aksoy, 2012: 292).

Göç olgusu ise, göç eden kişilerin veya toplulukların kısa süreliğine ya da sürekli olarak göç ettiği alana girmesini tanımlamıştır. Başka bir deyişle göç, belli bir mekanda hayatını devam ettiren nüfus kitlesinin bazı nedenlerden dolayı hayatlarını devam ettirdikleri yerden başka alanlara yerleşmesi amacıyla geçici veya sürekli olarak hayatlarını taşımaları anlamına gelmektedir (Akgül, 2004: 42).

Karpat’a göre göç olgusu, yaşanmış olan mekândan ulaşılmak istenen mekâna doğru hareketlenme olgusuna verilen isimdir (Karpat, 2015: 5). Tekeli, göç olgusunun sistemli ve bireysel bir tarafı olduğundan bahsetmektedir (Tekeli, 2011: 37). Göçe dair olan sistemde göçün nasıl gerçekleştiği ve ne şekilde ortaya çıktığı önemlidir. Bireylerin göç etmesine pek çok çeşitli sebepler neden olabilmektedir. Zanden (1996); göçe çeken ve iten olarak iki ana neden üzerinde durmuştur. Çeken neden, yenilenen yerleşim yerinin cazibesi olurken, iten neden ise siyasal nedenlerden dolayı zorlama sonucunda gerçekleştirilen göçler olarak gösterilebilir (Zanden, 1996: 37).

2.3.2. Göçün Nedenleri

Göç olgusunda genel olarak itici ve çekici güç olarak 2 ana nedenden bahsedilir. İnsanların buldukları yerleri değiştirmelerine neden olabilecek kuşkusuz birçok sebep vardır. İnsanlar ekonomik, siyasi, coğrafi ve dini sorunlar üzerinden belirtilmiş olan zorunlu

veya gönüllü bu 2 unsur olan itici ve çekici sebeplerle yerlerini değiştirmişler. İnsanların göçmen olabilmesi için, birtakım faktörler nedeniyle yerleşim alanlarından itilmeleri, gidecekleri yerinde cazibeli gelmesi gerekmektedir (Tunç, 2013: 46).

Hayatın sürdürüldüğü ülkede ve ya bölgesel çevredeki ekonomik sorunların baş göstermesi, hayat sıkıntıları, eğitim sorunları, hoş görülmeme ve dışlanma ile karşı karşıya kalma, dinini veya inancını yaşayamama itici güçler olarak gösterilebilir. Müslümanların ilk defa Mekke'den Medine'ye göç etmesi, Hitler döneminde baskıcı ve ırkçı rejimlerden dolayı Yahudilerin diğer Avrupa ülkelerine doğru göç etmesi gibi verilen örnekler itici göçün dini ve siyasi nedenleri olarak sınıflandırılabilir (Aksoy, 2012: 294).

Bulgaristan Türklerine karşı 1984 yılında Bulgar yönetimi tarafından “soya dönüş” ya da “yeniden diriliş” proje isimleriyle Türklerin adlarının zorla değiştirilmesi, Bulgarlaştırma gibi asimilasyon politikalarını artarak devam ettirmiştir [CITATION Cem04 \l 1055]. Bulgaristan yönetimince uygulanan asimilasyon politikaları itici güç oluşturmaktadır.

Göç edilen bölgeden bölgeye, zamana ve mekana göre değişken nedenler vardır. Türkiye'ye yapılan göçler sosyokültürel ve siyasi nedenlere dayalı olan göç türleridir. Türkiye, nüfusu oldukça gençtir. Ülke dışından yapılan göçler genel olarak Türkiye'nin nüfusunu arttırmaktadır [CITATION İsm04 \l 1055]. Türkiye, Bulgaristan Türkleri için anavatan olarak görüldüğünden dolayı çekici güçtür. Çekici güç olarak görmelerinde, akrabalarının daha önce Türkiye'ye göç etmiş olması, Türkçe konuşulması, Türkçe isimler kullanılması ve ibadet özgürlüğü olması çekici güç unsurlarındandır.

Çekici göç nedenleri itici göç nedenlerinin tam tersi olarak karşımıza çıkmaktadır. Çekici güç unsurları, itici güç unsurlarını tamamlayıcı niteliktedir. Yaşam kalitesi, eğitim seviyesi, dini ibadetini yapabilme, düşüncelerin özgürce dile getirilebilmesi gibi unsurlar çekici gücün en önemli özellikleridir. Daha iyi hayat yaşamak amacıyla 1950 yıllarında Türkiye'den Almanya'ya gerçekleşen yoğun işçi göçleri buna örnek olarak gösterilebilir (Tekeli, 2011: 27).

2.3.2.1. Savaş Kaynaklı Nedenler

Savaş, doğa ve insanlar için geri dönüşü olmayan bir felakettir. Bir ülkenin insanların uzun yıllarca elde etmek için uğraştığı kaynakları savaşlar sonucu yok olup gitmektedir. Savaş sonrası bu oluşan bu felaketi düzeltmek yine çok uzun yıllar almaktadır.

Savaş kaynaklı nedenlerden dolayı insanlar hayatlarını kurtarmak için göç etmeye hazırlanır. Savaş bir ülkenin her yerinde ortaya çıkmışsa, o ülke vatandaşları başka bir ülkeye göç etmek zorunda kalmaktadır. Savaş bölgesel gerçekleşmiş ise bu bölgede yaşayan insanlar, o ülkenin başka bölgelerine yerleşmek zorunda kalmaktadır. Savaş bitmiş olsa bile ülkelerinden göç eden insanların geri dönebilmesi için yeterli ortam oluşmayabilir. Ülkenin tekrar bekasını düzeltme sürecini tamamlaması beklenir ve ülkeye geri dönüşler zorlaşır.

Kore Savaşı'na Türkiye'den askeri birlik gitmesi ile Bulgaristan'da yaşayan Bulgaristan Türkleri Sovyetler için tehdit haline gelmiştir. Türkiye'nin Batı Bloku yanında yer alması ile Bulgaristan Türkleri üzerinde Bulgaristan yönetiminin baskısı iyice artmıştır. Bulgaristan Türkleri Soğuk Savaş süresince Bulgaristan'dan Türkiye'ye 1950-51, 1968-78 ve 1989 yıllarında yoğun bir şekilde göç etmiştir. Bulgaristan Türkleri Soğuk Savaş ile birlikte uluslararası bir sorun haline gelmiştir.

2.3.2.2. Doğal Nedenler

Doğal nedenler ise çoğunlukla doğal afetler ile gerçekleşen diğer göç nedenleri gibi insanların yaşadıkları yerleri terk etmesine neden olan etkenlerdir. Küresel ısınma, volkanik patlamalar, iklim değişikliği, tsunami ve hidrometeorolojik (kasırga, sel, tayfun, toprak kayması) gibi doğal afetler göçe neden olan olayların başında gelmektedir. Doğal afetlerden dolayı başka bölgelere göç etmek zorunda kalan insanlara günümüzde “*çevresel mülteci*” veya “*iklim mülteci*” isimleri verilmektedir [CITATION Dem15 \l 1055].

Deprem, sel, tayfun gibi doğal afetler nedeniyle 2016 yılında yaklaşık 24 milyon kişi başka yerlere göç etmek zorunda kalmıştır [CITATION Geo17 \l 1055]. 1999 yılında Türkiye'de yaşanan deprem sonucu Marmara Bölgesi'nde yaşayan insanların çoğu başka illere göç etmek zorunda kalmıştır. Kırgızistan'da 1994 yılında meydana gelen büyük heyelandan dolayı 270.000 insan bulunduğu bölgeyi terk etmek zorunda kalmıştır. ABD'nin

Kaliforniya Eyaleti'nde 18 Nisan 1906 tarihinde meydana gelen depremin yıkıcı etkisi sonucunda insanlar evlerini terk ederek daha güvenli olabilecek bölgelere göç etmişlerdir. Orta Asya'da tarım arazilerinin yanlış kullanılması, aşırı otlatma yapılması ve sanayi kirliliği sebebiyle toprakların verimsizleşmesi, çölleşmesi gibi nedenlerden, özellikle Aral gölünün etrafının bozulması nedeniyle 1992 yılından günümüze kadar, bölgeden 100 bin civarında insan başka yerlere göç etmek zorunda kalmıştır (Karpaz, 2015: 56). Hun ve Moğol devletleri IV. ve V. yüzyıllarda yaşadıkları kuraklık nedeniyle Orta Asya'ya göçmek durumunda kalmıştır (Günay, Atılgan ve Serin, 2017).

2.3.2.3. Siyasal ve Sosyokültürel Nedenler

Ülkelerde ki baskıcı rejimlerin ortaya çıkması, farklı düşüncelerin bastırılması, dini ibadetlerin engellenmesi, eğitim seviyesinin düşmesi, suç oranının artması, ekonomik sorunların baş göstermesi ve bu politikalara karşı çıkanları sindirme stratejileri sebebiyle oluşan göç hareketi nedenleridir. Bu göç hareketleri ülkeler arası ve ülke içerisinde farklı bölgeler arası da olabilmektedir. Bu durum göçü doğuran nedenin özelliğine ve boyutuna bağlı olarak değişmektedir.

Tarihteki ilk büyük kitlesel göç hareketi, Çin'in tehdidi altında yaşayan Hunların 4. yüzyılım ortalarında batıya göç ederek, Karadeniz'in kuzey taraflarına yerleşmesi nedeniyle burada yaşayan Cermenler zorunlu olarak göç etmelerine ve yıllar boyunca Avrupa Kıtası'nı istila etmelerine neden olan Kavimler Göçü'dür (Aksoy, 2012: 293). Bununla birlikte Çin'in uyguladığı baskı, zulüm, katliam ve işkencelerine maruz kalan Doğu Türkistan'da yaşayan Uygurların 1961 yılında vatanlarını terk etmek zorunda kalmaları (Günay, Atılgan ve Serin, 2017). Müslüman oldukları için Myanmar Ordusu ve fanatik Budistlerin saldırılarına maruz kalan Arıkanlı Müslümanlar, yaşadıkları bölgeleri terk ederek Bangladeş'e sığınmak zorunda kalmaları [CITATION AA19 \l 1055] din, inanç ve düşünce farklılıklarından kaynaklanan göçlere örnek gösterilebilir.

Bulgaristan'daki komünist sistemin, 1944 yılından başlayarak 1991 yılına kadar etkili bir şekilde değişen yasalar ile birlikte Bulgaristan Türklerinin dini ibadetlerini, Türkçe isimlerini, Türkçe konuşmalarını ve Türkçe eğitim almalarını yasaklaması sonucu; Bulgaristan Türklerinin Bulgaristan'dan Türkiye'ye kitlesel göç hareketi başlatması, siyasal nedenlerle oluşan göç hareketleridir.

2.2.2.4. Ekonomik Nedenler

Ülkeler, bölgeler ve kıtalar arasında en önemli göç hareketini ekonomik nedenler oluşturmaktadır. Ülkede yaşanan işsizlik, ekonomik çalkantılar, maaşların ödenememesi ve finansal krizler yaşanması insanların yerlerini yurtlarını bırakıp göç etmesini zorunlu hale getirmektedir. Bu insanlar için geçimlerini sağlayabilecekleri çekici bir güç bölgesi gerekir. Sonuç olarak bir yer seçer ve oraya göç etmek için seçeneklerini değerlendirirler.

“Ulusların Düşüşü: Güç, Zenginlik ve Yoksulluğun Kökenleri” kitabında Daron Acemoğlu ve James Robinson, 1820 ile 1845 yıllarında Birleşik Devletler’deki banka ve alınan patent sayısının artışına dikkat çekmiştir. Başka ülkelerde geçinemeyen bilim adamları ve mucitleri banka kredisi, patent ve bir fikrin mi var stratejileri ile iş kurmaları, geçimlerini sağlamaları için çekici bir güç olmuştur. Aynı dönemde patent sahibi olanların yüzde 40’ı Thomas Edison gibi fazla eğitim almamış kişilerdi. ABD’de 1818 yılında yüz altmış milyon dolar sermaye ile üç yüz otuz sekiz banka varken 1914’te 27,3 milyar dolar sermaye ile 27,864 banka faaliyet gösteriyordu ve potansiyel mucitler işlerini kurmak için sermayeye kolayca ulaşabiliyorlardı (Acemoğlu ve Robinson, 2017: 38). Bu ekonomik sorunların ise kapsayıcı siyasal ve ekonomik kurumların kurulmasıyla aşılabileceğini savunmuşlardır.

Avrupa’da gerçekleşen Endüstri Devrimi sonucunda da 1846-1932 yılları arasında yaklaşık elli iki milyon insan Avrupa’daki sanayi bölgelerine göç etmiştir [CITATION Ekş16 \l 1055]. SSCB’nin 1989’da dağılmasıyla meydana gelen ekonomik bunalımlardan dolayı Batı Avrupa’ya hem Rusya hem de diğer SSCB ülkelerinden yoğun göç yaşanmıştır. Ekonomik krizlere ya da mevcut mali şartlara bağlı olarak oluşan problemler, göçlere yol açan başka bir unsurdur (Aksoy, 2012: 297).

Bulgaristan’ın komünist rejime geçmesiyle birlikte Bulgaristan Türklerinin topraklarının parasız kamulaştırılması, 2. sınıf vatandaş konumunda olmaları nedeniyle devlet memurluğuna alınmamaları veya alınanların üst makamlara gelmesinin önünün kesilmesi sonucu sürekli aynı durumda kalmaları ekonomik olarak Bulgaristan Türklerini zorlamıştır. Uluslararası göçlerin temelini ekonomik sebepler oluşturmaktadır. Çünkü gerçekleştirilen göçler genelde ekonomisi güçsüz olan ülkelere, ekonomisi iyi olan ülkelere doğru gerçekleşmektedir (Zanden, 1996: 8).

2.2.3. Göç Türleri

Göç türleri oluşum süreçlerine, yasal prosedüre uyumuna, mesafesine, siyasi sınır alanına, süresine ve oluşum süreçlerine göre değişiklik gösterir.

2.2.3.1. Süresine Göre Göç Türleri

Mevsimlik Göçler: Geçici göçler olarak açıklanabilir. İnsanların belirli iş kolu faaliyetleri yürütmek amacıyla, yılın belli dönemlerinde, yerlerini geçici olarak değiştirmelerine denir. Yılın belli dönemlerinde yerleşim alanlarını terk edip başka bir yere giden ve sonucunda tekrar geri dönen insanlardır. Bunlara mevsimlik tarım işçileri, Akdeniz Bölgesi'ne yaz aylarında otellere çalışmaya giden insanlar ile Karadeniz'e fındık toplamaya giden insanlar örnek verilebilir.

Sürekli Göçler: İnsanların siyasi, sosyal, ekonomik ve doğal afetler gibi nedenlerle yaşadıkları yerlerden geri dönmek üzere kalıcı olarak göç etmesidir. Mevsimlik (geçici) göçten farkı, bu göçün temelli olarak yapılması; yani göç eden kişinin artık eski yaşadığı yere dönmeyecek olmasıdır. Bulgaristan Türkleri, Osmanlı-Rus Savaşı'ndan 1989 zorunlu göçüne kadar geçen sürede, sürekli olarak Türkiye'ye yoğun bir şekilde göç etmiştir.

2.2.3.2. Oluşum Zamanlarına Göre Göç Türleri

Gönüllü Göç: İnsanların kendi istekleri ile herhangi bir zorlama ya da baskıya maruz kalmadan yaptıkları sürekli ve ya geçici göçlere denir. Gönüllü göçler daha çok iyi yaşam koşulları elde etmek, iyi eğitim almak, çalışma şartlarını değiştirmek, sağlık imkânlarından daha fazla yararlanmak gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır (Günay, Atılgan ve Serin, 2017).

Zorunlu Göç: Bir ülkede yaşayan insanların buldukları yerleri asimilasyon, savaş, doğal afet, salgın hastalık gibi nedenlerden dolayı kendi istekleri dışında terk etmek zorunda kalma durumudur. Bu tür göçler, itici gücün etkisiyle meydana gelir. Bireylerin belli bir gruba ya da azınlığa ait olmalarından dolayı, diğer gurupların baskılarına maruz kalması ve farklılıklarından dolayı zulüm görmesi zorunlu göçe örnek verilebilir. Bulgaristan Türkleri 1989 yılında Bulgaristan Devleti'nin asimilasyon politikaları nedeniyle zorunlu göç etmeye mecbur bırakılmışlardır.

2.2.3.3. Siyasi Sınır Alanına Göre Göç Türleri

Göçlerin ülke içerisinde ve ülkeler arasında gerçekleştirilmesi durumuna göre dış göç ve iç göç olarak adlandırılır.

İç Göç: Bir ülke içinde yapılan sürekli ve ya geçici göçlere denir. İç göçler genelde köyden kentlere doğru yapılır ve kentlerin nüfusları artırırken kırsal yerlerin nüfusunu azaltmaktadır. İç göçler, kırsal alandan kırsal alana, kentten kente, kentten kırsal alanlara şeklinde de olabilir. Refah düzeyinin yüksek olduğu sanayi ve ticaretin geliştiği bölgeler, maden çıkarılan bölgeler, verimli tarım alanları ve turistik bölgelerde göç hareketliliği yaşanır. Bazı Bulgaristan Türkleri, Türkiye'ye göç ettikten sonra yaşadıkları iş sorunu nedeniyle ilk yerleştikleri yerden başka yerlere göç ederek iç göç yapmıştır.

Dış göç: Ülke dışına yapılan sürekli göçlere denir. Dış göçler ekonomik, siyasi, sosyal, doğal ve benzeri nedenlerden dolayı meydana gelir. Günümüzde sıkça kullanılan "beyin göçü" örnek olarak verilebilir. Yurt içinde ve yurt dışında eğitim görüp, nitelikli alanlarda uzmanlaşan kişilerin, yaşam koşullarını iyileştirmek ve kendini daha da geliştirmek amacıyla başka ülkeye göç etmesi de dış göçe örnek olarak verilebilir (Günay, Atılgan ve Serin, 2017). Bulgaristan Türkleri, Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç ederek dış göç gerçekleştirmiştir.

2.2.3.4. Yasal Prosedüre Uyum Açısından Göç Türleri

Yasal prosedüre uyum açısından göç türü uluslararası yer değiştirme hareketi ile ortaya çıkmaktadır. Bu göç türünde göç edenlerin uluslararası seyahat yasal prosedüre uyumu gerekmektedir. Yasal prosedüre uyum açısından göçler, düzensiz ve düzenli olmak üzere ikiye ayrılır.

Düzensiz Göç: Kişilerin yasadışı yollarla, gerekli olan izin veya belgelere sahip olmadan, yaşadıkları ülkeler ile direk güzergâh olarak kullandıkları ülkelere ve sığınmak istedikleri hedef ülkenin güvenliğini yasal olmayan yollardan aşarak giriş yapması ya da yasal olan yollarla giriş yapmaları ile ülkede yasal bekleme sürelerini doldurdukları halde, resmi prosedürü yerine getirmeyip, o ülkeyi terk etmemeleri durumudur [CITATION Per11 \l 1055]. Bu kişiler yasal prosedüre uymayan pasaport, vize gibi ülkenin istemiş olduğu şartları taşımayan kişilerdir. Göçmenlerin gittikleri ülkeye yasal prosedüre uymadan girmeleriyle, o

ülke tarafından suçlu durumuna düşmelerine neden olmaktadır. Bunun sonucu olarak ülkelerde yasadışı bulunan göçmenler bir şekilde yakalanmakta, gözaltına alınmakta, yargılanmakta, hapis edilmekte ve sınır dışı edilmektedirler. Kısaca ülkelerin bazı göçmenleri yasadışı olarak tanımlamaları o ülkeler açısından birçok uygulamayı kaçınılmaz kılmaktadır (Topçuoğlu, 2016). Yasadışı yollarla bir ülkeye giren kişiler, o ülke tarafından kabul edilmiş sayılmazlar ve ülkeye giriş hakları da verilmemiş kabul edilir (Ahmad, 2006: 79). Türk Kızılay'ı tarafından hazırlanan Ocak-Şubat 2017 Göç İstatistik Raporundan alınan bilgilere göre; 2005 yılı ile 2014 yılı arasında geçen sürede Türkiye'de yakalanmış olan düzensiz göçmen miktarı dört yüz doksan altı bin dokuz yüz on ikidir. Türkiye'de 2016-2017 yıllarında yapılan operasyonlar sonucu yaklaşık iki yüz altı bin yasa dışı göçmen kurtarılmıştır [CITATION 17Gö \l 1055].

Düzenli Göç: Göç eden kişilerin kendi ülkelerinin, transit güzergâh olarak kullandıkları ülkenin ve sığınmak istedikleri hedef ülkenin seyahat, transit geçiş ve girişi düzenleyen kanun ve yönetmeliklerine uygun olarak seyahat etmeleri durumudur [CITATION Per11 \l 1055]. Göçmenler, ülkelerinden çıkarken ülkeler arası yasal prosedürlere tabi tutulmakla birlikte bu şartları taşıyanlar transit ve hedef ülke sınırlarından içeri alınmaktadır. Bu şartlar; vize, pasaport, sağlık sigortası gibi unsurlardır. Göçmenlerin bazıları yasal olarak işçi statüsünde hedef ülkelere giriş yapmakta ve bunlara yasal göçmen işçileri adı verilmektedir (Ahmad, 2006: 79). En kolay biçimiyle göç edilen ülkeye girerken, yasal şartlara uygun olarak gereken belgelerin var olmasıyla birlikte havaalanı, garlar, sınır kapıları gibi yasal giriş noktaları kullanılarak gerçekleştirilen göçlere yasal göç denilmektedir.

Bulgaristan Türkleri, Türkiye'ye Bulgaristan'dan sürekli düzenli göç etmiştir. Bulgaristan ve Türkiye arasında antlaşmalar yapılarak göç edilmiştir. 1989 yılında ise Bulgaristan Türkleri Bulgaristan'ın sınır kapılarını açması ile turist olarak Türkiye'ye göç etmiştir. Sınırdaki uzun kuyruklar oluşmuş olsa da, Türkiye'nin Bulgaristan'a sınır komşusu olması ve Türk soylu olmaları düzenli göç etmelerine etken nedendir.

Türkiye, Avrupa ülkelerine göç etmek isteyenler geçiş noktasıdır. Türkiye, bu sebepten dolayı Avrupa'ya göç etmek isteyen göçmenler tarafından sıkça kullanılan bir durak haline gelmiştir. Türkiye, ekonomik ve siyasi kurumlarını güçlendirerek daha kapsayıcı hale getirmesi ile Orta Doğu ülkelerinden son yıllarda artan göçlerle birlikte, geçiş noktası konumundan çıkıp, göç yapılan hedef ülke haline gelmiştir. Bu nedenlerden dolayı Türkiye

düzensiz göç ile mücadele etmek için yeni politikalar geliştirmek ve uluslararası işbirliğine girmek zorunda kalmıştır [CITATION 8a \l 1055].

2.2.4. Göç Hukuku ve Politikası

İnsanoğlu dünyada varoluşundan beri çeşitli nedenlerle göç etmiştir. İnsanlar avcı-toplayıcı iken beslenme içgüdüleriyle göç ederken su kenarlarına yerleşmeleri ve yerleşik hayata geçmeleri ile savaşlar, anlaşmazlıklar yaşadıklarında yerlerini değiştirmişlerdir. 1763 yılında James Watt'ın buhar makinesini icadı ile ulaşım, iletişim, sanayi ve ticarete muazzam gelişmeler yaşanmıştır [CITATION Çiç17 \l 1055]. Avrupa'da Sanayi Devrimi, buharla çalışan makinelerin üretim araçlarında kullanılması ile başlamıştır. Sanayi Devrimi ile siyasi sınır alanına göre iç göçler yaşanmış kırsaldan kentlere olan göç akışı hızlanmış ve kentlerde insan nüfusu hızla artmıştır. Sanayi Devrimi ham madde, pazar ve ucuz iş gücü ihtiyacını arttırdığından sömürgecilik Avrupa ülkeleri arasında yaygınlaşmış ve milyonlarca Afrikalı zorla topraklarından koparılıp köleleştirilmiştir [CITATION Bah13 \l 1055]. Avrupa ülkeleri arasında başlayan sömürgecilik yarışının kızışması, sanayi devrimiyle başlayan silahlanma yarışı ve Fransız İhtilali ile başlayan milliyetçilik akımı, Birinci Dünya Savaşı'nın ilk belirtileri olmuştur [CITATION Kod15 \l 1055].

Birinci Dünya Savaşı'nın bitmesi ile Almanya yenildiği için Osmanlı İmparatorluğu da yenik sayılmış ve dağılmaya başlamıştır. Bu dağılma ile birlikte, milliyetçilik akımının da etkisiyle yeni asabiyeler oluşmuş ulus devletler ortaya çıkmıştır. Ulus devletlerin ortaya çıkışıyla sürecinde göç hareketliliği ve nüfus değişimleri yaşanmaya başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar göçler artarak devam etmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda başlayan ve 2. Dünya Savaşı sonuna kadar geçen süreçte Avrupa'da yirmi milyon insan yer değiştirmek zorunda kalmıştır (Ergüven ve Özturanlı, 2013). 2. Dünya Savaşı bittikten sonra ise daha farklı bir savaş olan Soğuk Savaş başlamış 1991'e kadar Birleşik Devletler ve Sovyetler arasında göç yoğunluğu yaşanmıştır. Günümüzde ise Suriye'nin iç savaşının uluslararası boyuta tırmanmasıyla Orta Doğu'dan Avrupa ülkelerine ve başka ülkelere göç hızı artmıştır.

Bulgaristan Türklerinin Bulgaristan'da yaşadıkları baskılardan dolayı Türkiye'ye göç edebilmeleri adına Bulgaristan ve Türkiye arasında göç antlaşmaları yapılmıştır. Bulgaristan Türkleri 1989 yılında Türkiye ile Bulgaristan arasında bir antlaşma yapılmadığı için turist

olarak gelmek zorunda kalmıştır. Yabancı statüsünden olmalarına karşın Türk soylu oldukları için, Bulgaristan Türklerine, Türk Hükümeti tarafından “*Muhacir Kağıdı*” verilmiş ve kısa bir süre sonra Türk vatandaşlığına geçmeleri sağlanmıştır. Yaşanan göç hareketliği önemli seviyelere ulaşmış olması, göç alan ve göç veren ülkeler ile göçmenlerin nezdinde büyük sorunlara neden olmuştur. Göçmen sorununun çözümü için uluslararası adımların atılması zorunlu hale gelmiştir [CITATION Çiç17 \l 1055].

2.2.4.1. Uluslararası Göç Hukuku ve Politikası

Artan göç sorunları Birinci Dünya Savaşı sonuna kadar ülkelerin ulusal çabaları ile çözülmeye çalışılmıştır. Ulusal çabalar göç sorunları karşısında yeterli olmamıştır. Göç sorunlarının daha kapsamlı ele alınabilmesi için uluslararası düzeyde bir takım kararlar alınmasına ihtiyaç olduğu görülmüştür. Bundan dolayı bu süreçten sonra küresel kuruluşlar tarafından göç sorunuyla ilgili çeşitli çalışmalar başlatılmıştır (Demirhan ve Aslan, 2015). Birinci Dünya Savaşı'nın ardından bozulan dünya düzeninin yeniden sağlanması, uluslararası barışın korunması ve ülkeler arası sorunların barışçı yollarla çözülmesi amacıyla 10 Ocak 1920'de kurulan Milletler Cemiyeti bünyesinde mülteci hukuku ile ilgili çalışmalar başlatılmıştır [CITATION Ulu081 \l 1055]. MC'nin kurulmasından sonra 1921 yılında uluslararası mülteci örgütü olan MC Mülteciler Yüksek Komiserliği kurulmuştur (Çingir ve Erdağ, 2017). Mültecilerin yasal statülerini belirlemek amacıyla MCMTK, çerçevesinde anlaşmalar yapılmış fakat bu anlaşmalara çok az devletin katılmasından dolayı bu anlaşmalar uygulama alanı bulamamış ve mülteci hukukunun gelişimi önemini yitirmiştir (Ergüven ve Özturanlı, 2013). Bununla birlikte Alman, Rus ve Ermeni mültecilerin haklarının korunması amacıyla Milletler Cemiyeti birçok çalışma yapmış, 1922 yılında Türk-Yunan Savaşı sonucu oluşan mültecilere yardımlarda bulunmuştur [CITATION Çiç17 \l 1055]. Milletler Cemiyeti'ne üye olan devletler tarafından Nazi'lerden kaçan mültecilerin yerleştirilmesi ve gerekli düzenlemelerin uluslararası sistemde yapılması amacıyla Hükümetler Arası Mülteci Komitesi (IGCR) 1938 yılında kurulmuştur. Ancak Komite bünyesinde yapılan mülteci tanımları, üye devletlerce tam destek görmediğinden ortak bir mülteci tanımı üzerinde fikir birliği kurulamamıştır (Ergüven ve Özturanlı, 2013).

1945 yılına kadar otuz milyon insan İkinci Dünya Savaşı nedeniyle buldukları yeri terk etmek zorunda kalmıştır. Bundan dolayı uluslararası mülteci hukuku açısından İkinci Dünya Savaşı bir dönüm noktası olmuştur (Çingir ve Erdağ, 2017). Bununla birlikte MC

dünya barışını sağlamada yetersiz kalmıştır. MC'nin yerine dünyada barışı ve güvenliği tesis etmek ve muhafazasını sağlamak için 1945 yılında BM örgütü kurulmuştur [CITATION Esk17 \l 1055]. Yaşanılan insan hakları ihlallerinden dolayı İkinci Dünya Savaşı'nda ve sonrasında oluşan sorunlar nedeniyle mülteci hukukunun oluşturulması, BM'nin en önemli konusu haline gelmiştir. Öncelikle MC bünyesinde oluşturulan Hükümetler Arası Mülteci Komitesi'nin yetkileri 1946 yılında Uluslararası Mülteci Örgütü'ne (IRO) devredilmiştir (Ergüven ve Özturanlı, 2013). Bu örgüt, Avrupa'da oluşan baskıcı rejimler tarafından ırkı, etnik kökeni, dini ve siyasi görüşü nedeniyle ayrımcılığa ve baskıya maruz kalan mültecileri korumayı hedeflemiştir. Örgüt, bu yönüyle günümüzdeki mülteci rejiminin temelini oluşturmuştur (Çingir ve Erdağ, 2017). BM Genel Kurulunda, insan hakları hukukunda kritik önem taşıyan sığınma hakkı ile diğer insan haklarının düzenlendiği İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi 1948 yılında onaylanmıştır. BMGK tarafından 1950 yılında, mültecileri korumak, onlara liderlik yapmak ve mülteci sorunlarına kalıcı çözümler bulabilmek amacıyla, BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) kurulmuş ve faaliyetlerine başlamıştır (Ergüven ve Özturanlı, 2013). Mülteciler konusunda uluslararası bir kurumun kuruluşu ile birlikte göç sorunu daha görünür bir hale gelmiştir.

28 Temmuz 1951'de BM Genel Kurulu Cenevre'de toplanmış ve mülteci statüsü, sığınma hakkı almış kişilerin hakları ile sığınma hakkı tanıyan ülkelerin sorumluluklarını tanımlayan “*Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme*” kabul edilerek, imzalanmıştır (Ergüven ve Özturanlı, 2013).

1951 Sözleşmesinin 1A maddesinde: “mülteci, ırkı, dini, uyruğu, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve o ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yahut uyruğu yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya dönmek istemeyen kişilerdir” olarak tanımlanmıştır [CITATION Mül17 \l 1055].

Sözleşmede yapılan bu tanıma iki önemli sınırlama getirilmiştir. Buna göre, “1 Ocak 1951 tarihinden önce gerçekleşen olaylar” tabiri kullanılarak bir “*tarih sınırlaması*” koyulmuş; 2. sınırlama olarak “*Avrupa'da meydana gelen olaylar*” ve “*Avrupa'da veya*

başka bir yerde meydana gelen olaylar” biçiminde ifade kullanılarak “coğrafi sınırlama” getirilmiştir. Söz konusu “*coğrafi sınırlama*” ilgili olarak sözleşmeye taraf olan devletlere iki inisiyatif tanınmış ve “*Avrupa’da meydana gelen olaylar*” sınırlandırmasını kaldırarak “*Avrupa’da veya başka bir yerde meydana gelen olaylar*” şeklinde de kabul edebilecekleri ve bunun için de BM Genel Sekreterliği’ne herhangi bir zamanda hangi şekilde kullanacaklarına dair bildirimde bulunmaları gerektiği bildirilmiştir [CITATION Çiç17 \l 1055].

1951’de imzalanan bu sözleşmenin ardından dünyanın ve Avrupa’nın çoğu bölgesinde yeni göç yoğunluklarının yaşanması ve sığınma arayan mültecilerin sayısının artarak devam etmesi nedeniyle sözleşmede belirtilen tarih ve coğrafi sınırlandırmanın güncellenmesi gerekliliğine ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaç sonucu 1951 Sözleşmesi’ne ek 1967 Protokolü imzalanarak, mülteci kavramı üzerindeki tarih ve coğrafi sınırlandırma kaldırılmıştır. Bununla birlikte mülteci hukuku açısından önemli olan, “*1967 Protokolü*” hükümlerinin taraf devletlerce hiçbir sınırlama olmadan uygulanması sağlanmıştır. Bu sözleşmede ki tek sorun daha önceden 1951 Sözleşmesi’ni imzalayan bazı devletlerin coğrafi sınırlama kabul ettiklerini beyan etmeleri ve bu beyanlarının “*1967 Protokolü*” bakımından da geçerlilikte olması, yürütmeye bazı sorunların devam ettiğini ve edeceğini göstermiştir. Mülteci tanımındaki coğrafi sınırlandırmayı bazı devletlerin kaldırmama sorunu, BMMYK’nın yetkilerinin genişletilmesiyle kısmen de olsa aşılmıştır (Ergüven ve Özturanlı, 2013). Türkiye Bulgaristan Türklerini 1951 Cenevre Sözleşmesi çerçevesinde değil 1934 yılında çıkardığı iskan kanunu çerçevesinde almıştır.

2.2.4.2. Türkiye Cumhuriyeti’nin Göç Hukuku ve Politikası

Ülkelerin genel olarak dış göç politikası, sığınmacıların ve göçmenlerin ülkeye girmeleriyle başlar ve ülkeden çıkışı ya da ülkedeki ikametlerinin sağlanmasına kadar geçen tüm eylem ve uygulamalardan oluşur. Ülkelerin göç politikaları, göçle doğrudan bağlantısı olmayan fakat göç unsurları üzerinde etkisi olabilecek ülkelerin sosyal yapılarına, güvenlik politikalarına ve ekonomik durumlarına göre şekillenmektedir. Bundan dolayı ülkelerin göç politikalarının kapsamını belirlemek oldukça güçtür. Ancak göç hareketliliğine yönelik eylem ve uygulamalar ülkelerin göç politikalarına göre şekillenmektedir (Örselli ve Babahanoğlu, 2016). Tarihin boyunca her devlet göç sorunlarıyla karşı karşıya kaldığından, göç sorunu devletlerin hızlı ve kalıcı bir şekilde çözmeleri gereken sorunların başında gelmektedir. Göç

hareketliliği iyi bir politika ile yönetildiğinde göç alan ülkeler ile göç eden insanlar açısından önemli yararlar sağlayabilir (Demirhan ve Aslan, 2015).

Türkiye Cumhuriyeti, ulus devlet inşa etme sürecinde göç politikalarını etkin bir araç olarak kullanmıştır [CITATION İna16 \l 1055]. Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu dönemden başlayarak sınırlarının dışında kalan Türk, Müslüman ve Türk kültürünü taşıyan Muhacirler'in ülkeye yerleştirilmesi sağlanmıştır. Bununla birlikte ülkemizin savaşlar nedeniyle azalan nüfusunu yürütülen göç ve iskan politikaları ile arttırmaya çalışılırken, diğer taraftan da nüfusun nicelik olarak kaynaşması amaçlanarak bir takım kanuni düzenlemeler yapılmıştır. Bu kapsamda 30 Ocak 1923 tarihinde Yunanistan ile imzalanan “*Türk ve Rum Nüfus Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokolü’ne*” istinaden İstanbul’da yerleşmiş Rumlar ile Batı Trakya’da yerleşmiş Türkler karşılıklı mübadeleye tabi tutulmuş ve bunun sonucu olarak 1.2 milyon Rum Türkiye’den gönderilmiş, dört yüz bin Yunanistan Türkü Türkiye’ye yerleştirilmiştir (Demirhan ve Aslan, 2015). Bu dönemde, Türk ve Müslüman kimliğinde olanların Türkiye’ye getirilmesi Türk ve Müslüman kimliğinde olmayanların kendi etnik ülkelerine gönderilmesi uygulaması bu şekilde sürekli devam etmiştir (Topçu , 2018)

Türkiye’nin 31/05/1926 tarih ve 885 Sayılı İskan Kanunu’nun göçmen olarak kabul edileceklerde aranacak şartlar başlıklı ikinci maddesinde: “*Türk harsına dâhil olmayanlarla... anarşistler, casuslar, çingeneler ve memleket haricine çıkarılmış olanlar kabul edilmezler.*” şeklinde belirtilmiştir. Bu maddeye göre göçmen olarak kabul edilmenin şartı “*Türk harsına*” (*Türk kültürüne*) sahip olmak gerektiği, Türk kültürüne sahip olmayanların göçmen olarak kabul edilemeyeceği belirtilmiştir. Bu kanun 1934 yılına kadar yürürlükte kalmış ve o dönemdeki göç ve iskan politikalarının belirleyici olmuştur [CITATION İna16 \l 1055]. Buna benzer bir kanun olarak, 1924 Anayasası’nın doksan ikinci maddesinde ve 1926 yılında çıkarılan 788 Sayılı İlk Memur Kanunu’nun dördüncü maddesinde görmek mümkündür. Türkiye Cumhuriyeti yasalarına göre devlet memuru olmak Türk vatandaşlarına özeldir. Bununla birlikte 885 Sayılı İskan Kanunu’nun yerine 1934 yılında kabul edilen 2510 Sayılı İskan Kanunu o dönemin göç politikasını yansıtan en önemli yasal düzenlemedir (Demirhan ve Aslan, 2015). Kendisinden önceki birçok kanunu yürürlükten kaldıran 2510 Sayılı Kanun İskan Kanunu, Cumhuriyet dönemi iskan kanunları içerisinde en çok tartışılanlarından biri

olup, birçok kez değişikliğe uğramasına rağmen Türkiye Cumhuriyeti'nin iskan siyasetinin temel belgesi olmuştur [CITATION İna16 \l 1055].

2510 Sayılı İskan Kanunu'nun Muhacirler'in ve Mültecilerin Kabulü başlıklı üçüncü maddesinde; *“Türkiye’de yerleşmek maksadı ile dışarıdan, münferiden ve ya müçtemian, gelmek isteyen Türk soyundan meskun veya göçebe fertler ve aşiretler ve Türk kültürüne bağlı meskun kimseler, iş bu kanunun hükümlerine göre Dahiliye Vekilliği'nin emri ile kabul olunurlar. Bunlara Muhacir denir. Türkiye’de yerleşmek maksadı ile olmayıp bir zaruret ile muvakkat oturmak üzere sığınanlara mülteci denir. Dördüncü maddede yazılı sebepler bulunmayan mülteciler, Türkiye’de yerleşmek isterler ve bunu yazı ile buldukları yerin hükümetine bildirirler ise Muhacir muamelesi görürler.”* Aynı kanunun dördüncü maddesinde; *“Türk kültürüne bağlı olmayanlar, Anarşistler, Göçebe Çingeneler, Memleket dışına çıkarılmış olanlar, Türkiye’ye Muhacir olarak alınmazlar.”* Üçüncü maddeye göre Türkiye’de hayatını devam ettirmek için gelen, gelmek isteği bulunan Türk soyuna haiz olanlar ile Türk örf ve adetine bağlı olanlar İçişleri Bakanlığı'nın emriyle Muhacir onayı verileceği, dördüncü maddede yazılı sebepleri bulunmayanlardan Türkiye’de hayatını devam ettirmek amacı olmayıp, bir zaruri durum nedeniyle Türkiye’de ikamet etmek için bulunanlara ise mülteci denileceği, mülteciler eğer Türkiye’de temelli yerleşmek isterlerse de buldukları ilin valiliklerine bildirmek suretiyle Muhacir olarak kabul edilecekleri belirtilmiştir. Yani Muhacir veya mülteci kabul edilmenin tek şartı dördüncü maddede belirtilen özelliklere sahip olmamak olarak belirlenmiştir [CITATION 34ht \l 1055].

Aynı kanunun yedinci maddesinde; “Türk ırkından olup hükümetten iskan yardımı istememeyi yazı ile bildiren Muhacirler ve mülteciler Türkiye içinde istedikleri yerde yerleşmeye serbest bırakılırlar, hükümetten iskan yardımı isteyenler hükümetin göstereceği yerlere gitmeye mecburdurlar, Türk ırkından olmayanlar, hükümetten yardım istemeseler bile, hükümetin göstereceği yerde yurt tutmaya ve hükümetin izni olmadıkça buralarda kalmaya mecburdurlar” denilmektedir [CITATION 3420 \l 1055]. Bu madde göç politikası üzerinde Türk soylu olmanın belirleyici olduğu görülmektedir.

2510 Sayılı İskan Kanunu'nu incelediğimizde şu politikaları görmekteyiz. Birincisi, Türk ve Türk kültüründen olan Muhacirler'in Türkiye'ye yerleşmelerini sağlayarak Türk kültürüne sahip olan nüfusu arttırmaktır. İkincisi ise, Türk kültürüne sahip olmayan

grupları, birbirinden ayırarak Türk kültürüne sahip olan grupların arasına karıştırmak ve bunları Türk kültürüyle kaynaştırarak, Türkleşmesini sağlamak amaçlanmıştır. 1934 tarih ve 15035/6599 Sayılı İskan ve Nüfus İşlerinin Süratle İkmali Hakkında Tamim'in dördüncü maddesinde; *“Türk ırkından olanlara ve ya Türk kültürüne bağlı olup da Türkçe konuşup Türkçe'den başka dil bilmeyenlerin ve Tamim'in yürürlüğe girdiği tarihe kadar Garbi Trakya'dan gerek kaçak ve gerek pasaportla gelmiş olan Türkler ve Türk kültürüne sahip olanların hızla vatandaşlığa kabul işlemlerinin yapılması...”* denilmektedir. Bu madde de Türk ırkına haiz ve Türk örf adetine bağlı olup, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı olmayanların hiçbir denetime tabi tutulmadan vatandaşlığa alınabileceği belirtilmiştir [CITATION İna16 \l 1055].

1950 yılında kabul edilen 5682 Sayılı Pasaport Kanunu ve 5683 Sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun'la, iskan kanunu çerçevesi dışında kalan göçmenlere yönelik göç iş ve işlemlerin yürütülmesi amaçlanmıştır. Bu kanunlar yürürlüğe girdikten sonra göçle ilgili uluslararası düzenlemeler kabul edilmeye başlanmıştır [CITATION GİG15 \l 1055]. Türkiye, 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü'nü, coğrafi sınırlamalar dahilinde kabul etmiştir. Bu protokole göre, yalnızca Avrupa'da meydana gelen olaylar nedeniyle Türkiye'ye sığınmak isteyenlere, mülteci statüsü vereceğini beyan etmiş ve 1967 Protokolü'nün imzalanması sürecinde ise coğrafi sınırlama beyanını yinelemiştir. Bu kapsamda Türkiye, Rusya ve Eski Sovyetler Birliği Devletleri ile Avrupa Konseyi üyesi devletlerinden Türkiye'ye sığınanları mülteci olarak tanımakta; fakat belirtilen devletler dışındaki devletlerden Türkiye'ye sığınmış olanlara ise geçici sığınma statüsü vermektedir. Ulusal Göç Mevzuatı'na göre Avrupa dışından Türkiye'ye sığınanlara, geçici sığınmacı statüsü verilmekte ve BMMYK'nın yardımlarından faydalanmaları sağlanmaktadır. BMMYK, sığınmacılara *“geçici sığınmacı”* statüsünün verilmesi ve bunların başka bir ülkeye mülteci olarak gönderilmesi sürecine sınırlı şekilde müdahil olmaktadır (Ergüven ve Özturanlı, 2013).

Türkiye'nin 1960 yıllarına kadar göç politikasının genel amacı, Türk kültürüne bağlı nüfusu arttırmak, ulus devlet modeli oluşturmaya yönelik olmuştur. Türkiye nüfusunun artması ile köylerden kente göç yoğunluğunun artması sonucu kentleşmenin oluşması, sanayinin gelişmesi ve demokrasi kültürünün yerleşmesiyle göç politikalarında değişiklik olmuştur. Uygulanmakta olan göç politikası 1960'lı yıllardan sonra terk edilmiştir. Beş yıllık

kalkınma planlarında nüfus ve aile planlamaları yapılmıştır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında benimsenen geniş aile modeli ve çok nüfuslu toplum olgusu, sanayi ve bilgi toplumuna ulaşmanın sağlandığı bu dönemde, çağdaşlaşmanın önünde bir mani olarak görülmüştür [CITATION İna16 \l 1055].

1980-1988 yıllarında gerçekleşen İran ile Irak Savaşı ve 1990-91 Körfez Savaşı'ndan dolayı Türkiye yoğun göç hareketliliğine maruz kalmıştır. Yürürlükte olan göç mevzuatının farklı kanunlarda bulunması ve dağınık hükümlerle düzenlenmesinden dolayı bu göç yoğunluğuna hazırlıksız yakalanmıştır. Yeni bir göç mevzuatı oluşturmaya başlanmıştır. Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik hazırlanmış ve 30.11.1994 tarih ve 22127 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Yürürlüğe yeni giren Yönetmelik ile göç mevzuatındaki boşluklar doldurulmasına rağmen, uygulamada yeni sorunlar ortaya çıkmıştır. Türkiye'ye sığınan veya başka bir ülkeye sığınmak amacıyla Türkiye sınırını kullanan yabancıların, sınırdaki yetkililerce yeteri kadar bilgilendirilmemesi ve valiliklere başvuru yapılması için verilen sürenin yetersiz olması gibi nedenlerle birçok sığınmacı sınır dışı edilmiştir. Sınır dışı edilenler Türkiye aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) başvurmuş ve AİHM, Türkiye'yi tazminata mahkum etmiştir. Bu kararlar üzerine Türkiye 1994 Yönetmeliği'ndeki eksiklikleri düzelterek, 16.01.2006 tarih ve 9938 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliği çıkarmıştır (Ergüven ve Özturanlı, 2013).

2006 yılında 5543 Sayılı İskan Kanunu yürürlüğe girerek ve 2510 Sayılı Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır. Ancak yeni iskan kanununda da, eski kanunda olduğu gibi halen soydaş odaklı düzenlemelerin olması, bu kanun da günümüz koşullarında uygulanacak göç mevzuatından uzak kaldığı anlaşılmıştır [CITATION GİG15 \l 1055]. Türkiye; stratejik, ve coğrafi konumu gereği, göç yoğunluğu bakımından geçiş ülkesi konumunda iken siyasi ekonomik kurumlarını kapsayıcı hale getirerek ekonomisinin güçlenmesi ve istikrarın artmasıyla hedef ülke konumuna gelmiştir. Türkiye'ye bu göç yoğunluğunun sonucu olarak dış göçler giderek artmıştır. Türkiye'nin göç mevzuatının eksik oluşu, uluslararası koruma ile

ilgili kanuni temel düzenlemenin olmayışı, uygulamaların düzenlemeler yapılarak yürütülmesi; göç alanında kurumsal yeterlilikte bir yapının olmayışı Türkiye'nin göç politikasını ve ekonomisini zorlamaktadır. Bu sorunun düzeltilmesi için; 2007–2013 dönem Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda göç ile ilgili belirtilen hukuki ve kurumsal düzenlemenin yapılması ve Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği sürecinde göç mevzuatının AB müktesebatı ve uygulamalarına paralellik sağlanması amacıyla İçişleri Bakanlığı bünyesinde oluşturulan İltica ve Göç Bürosu tarafından Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Taslağı hazırlanmış ve “6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)”, 11.04.2013 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak, bir yıl sonra yürürlüğe girmiştir [CITATION GİG8b \l 1055].

YUKK ile birlikte düzensiz göçle olan mücadelenin kanuni yapısı güçlendirilmiş, düzenli göçle ilgili bürokratik işlemler kolaylaşmış ve insan haklarına ve AB Müktesebatına uygun, işletilebilir göç sistemi kurulmuştur. Bununla birlikte YUKK, Türkiye'nin “1951 Cenevre Sözleşmesi” ile “1967 Protokolü”nde yenilemiş olduğu coğrafi sınırlama beyanına uygun olarak şekillendirilmiş ve süregelen uluslararası hukuksal boşluk tam olarak doldurulmuştur [CITATION GİG8b \l 1055].

YUKK, Uluslararası Koruma çeşidi olarak; “*mülteci*”, “*şartlı mülteci*” ve “*ikinci koruma*” statüsü; “*uluslararası koruma*” statüsü belirlenemeyen yabancılar için ise “*geçici koruma*” statüsünü getirmiştir [CITATION YUK4 \l 1055]. Uluslararası koruma statüleri, Kanunun 61. Maddesinde (mülteci), 62. Maddesinde (şartlı mülteci), 63. Maddesinde (ikinci koruma) aşağıda şu şekilde tanımlaması yapılmıştır;

Mülteci: Avrupa'da herhangi bir ülkede oluşabilecek problemler nedeniyle hangi ırka ve düşünceye haiz olursa olsun zarar görmesi neticesinde ülkesine dönememesi, dönmek istememesi veya haymatlos olması durumunda mülteci statüsü verilir [CITATION YUK3 \l 1055].

Şartlı mülteci: Avrupa dışında herhangi bir ülkede oluşabilecek problemler nedeniyle; hangi ırka düşünceye haiz olursa olsun zarar görmesi neticesinde ülkesine dönememesi, dönmek istememesi veya haymatlos olması durumunda başka bir ülkeye yerleştirilinceye kadar geçen

sürede Türkiye sınırları içerisinde bulunmasına onay verilir ve şartlı mülteci statüsü verilir [CITATION YUK2 \l 1055].

İkincil koruma: Mülteci statüsü alamayan fakat ülkesinde dönmek istemeyen ülkesine dönmesi durumunda ölüm tehlikesi bulunan veya haymatlos durumunda kalan kişiye ikincil koruma statüsü verilir [CITATION YUK1 \l 1055].

Buna göre, Türkiye'nin 1951 Cenevre Sözleşmesi ile 1967 Protokolü'nde yenilemiş olduğu coğrafi sınırlama beyana uygun olarak, Avrupa ülkelerinde oluşan olaylar sebebiyle Türkiye gelen sığınmacılara mülteci statüsü verilmiştir. Avrupa ülkeleri dışında oluşan olaylar nedeniyle Türkiye gelen sığınmacılara şartlı mülteci statüsü verilmiş ancak bunlar üçüncü bir ülkeye iltica etmek şartıyla Türkiye'den uluslararası koruma talebinde bulunan kişilerdir. Şartlı mülteciler üçüncü bir ülkeye yerleşene kadar geçici olarak Türkiye'de korunacaktır. Mülteci veya şartlı mülteci sayılmayan ancak ülkesine gönderildiğinde ölüm cezası alacak veya insanlık dışı muamelelere maruz kalacak olanlara ise statü belirleme işleminden sonra ikinci koruma statüsü verileceği belirtilmiştir. Bu koruma statüsü Türkiye'de nadiren verilmektedir [CITATION TCC18 \l 1055].

YUKK'nın 91. Maddesi birinci fıkrasında geçici koruma statüsü şu şekilde tanımlanmıştır; “ Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir” [CITATION YUK \l 1055]. Bu maddeye göre geçici koruma statüsü, ülkesinden ayrılmaya zorlanmış ve ülkesine geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak Türkiye'ye sığınmış ve kendilerine bireysel olarak uluslararası koruma statüsü verilemeyen kişilerin yasal olarak Türkiye'de kalması ve bazı hizmetlerden yararlanabilmesi amacıyla verilmiştir. Türkiye'ye sığınan Suriyeliler'e verilmiş bir statüdür [CITATION GİG8c \l 1055].

2.2.4.3. Türkiye Cumhuriyeti'nin Bulgaristan Türklerine Yönelik Göç Politikası

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla başlayan, 1923-1960 yılları arası, dönemde milli bir kimlik taşıyan ulus devleti inşa edilmek istendiğinden Türk, Müslüman ve Türk kültürünü taşıyan Muhacirler'in ülkeye yerleştirilmesi ve etnik, dini ve kültürel yönden türdeş nüfusun

arttırılması amaçlanmıştır. Türkiye'nin göç politikası bu amaca uygun şekillendirilmiştir (Demirhan ve Aslan, 2015).

Türkiye'nin bu dönemde izlediği göç politikası, 1934 yılında kabul edilen 2510 Sayılı İskan Kanunu'nda belirgin olarak kendini göstermektedir. İskan kanununda, Türkiye'ye yerleşmek amacıyla gelmiş olanlardan Türk soyu ve Türk kültürüne bağlı olanlar Muhacir kabul edilmiş ve bunlara birçok ayrıcalıklı haklar tanınmıştır. Bununla birlikte 1934 tarih ve 15035/6599 Sayılı *“İskan ve Nüfus İşlerinin Süratle İkmali Hakkında Tamim”de*, *“Türk ırkından olanlara veya Türk kültürüne bağlı olup da Türkçe konuşup Türkçe'den başka dil bilmeyenlerin”* hızla vatandaşlığa alınabilecekleri belirtilmiştir (İnan, 2016). Bu dönemde Türkiye'de bulunan Irak Türkmenlerinden Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak isteyenler herhangi bir sıkıntı çekmeden vatandaşlık alabilmişlerdir (Danış ve Parla, 2009).

Türkiye'nin komşusu bulunan ülkelerde 1980-2003 yılları arasında yaşanan olaylardan dolayı yüz binlerce insan buldukları toprakları terk etmek zorunda kalmış ve bu süreçte Türkiye bir hedef ve geçiş ülkesi konumuna gelmiştir. Bu süreçte oluşan göç hareketliliği karşısında AB ülkeleri göçmen karşıtı politika yürüterek sınır denetimlerini arttırmış ve vize politikalarını katılaştırmıştır. Avrupa'nın bu politikası karşısında hareket edemeyen sığınmacılar, geçiş konumunda bulunan Türkiye'ye yönelmiştir. Avrupa ülkelerinin bu tutumundan dolayı pek çok sığınmacı *“düzensiz”* konuma düşmüştür. Bu durum düzensizleşen göçün hedefi konuma gelen Türkiye gibi ülkelerin uluslararası göç politikalarını ciddi bir şekilde değişmesine neden olmuş ve Türkiye bu süreçte yeni politikalar üretmek zorunda kalmıştır. Bu süreçte Türk soylu sığınmacılara yönelik misafirperver tutum giderek değişmiş, yerini kapalı ve dışlayıcı bir politikaya bırakmıştır. Bu durum 1990 yılından itibaren Irak Türkmenleri ve Bulgaristanlı Türkler için bir dönüm noktası olmuş ve bunlar gitgide sistematik bir şekilde düzensizleşen bir statüye tabi olmak zorunda kalmıştır (Danış ve Parla, 2009).

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından günümüze Bulgaristan'da yaşayan Türklerin vatandaşlık hakları, eğitim seviyeleri ve dini vecibelerini yaparken kısıtlanmaması için emek sarfetmiştir. Fakat Bulgaristan'da Türk azınlık, genel olarak komünizm sistemi çerçevesinde değişen yönetimlerin ağır baskısı altında sıkıntılı günler geçirmiştir. Bununla birlikte çok büyük göç hareketliliği oluşmuş, Türkiye'ye göçler artmıştır.

Bulgaristan'da Çiftçi Partisi'nin iktidarda olduğu yıllarda Bulgaristan Türkleri, en güzel günlerini bu dönemde yaşamışlardır. Bulgaristan Türkleri, Türk okullarında anadilde eğitim görmüşler, sosyokültürel etkinliklerini artırmışlardır ve din ibadetini özgür bir biçimde yapmışlardır. Türkiye ve Bulgaristan devletleri arasında yapılan anlaşmalar ile göçmenlerin yasal hakları korunmuştur.

1946 - 70 arası sosyalist dönemde, Bulgaristan Türkleri, komünist rejimin azınlıklara uyguladığı politika ve baskılar etkisi altında kalmışlardır. Okulları ve toprakları devletleştirilen Bulgaristan Türkleri, Türkiye'ye göç etmeye çalışmış; ama iş gücüne ihtiyacı olan Bulgaristan sınırları kapatmıştır. Türkler, göçten vazgeçmemişler ve 1951 büyük göçü yapmışlardır. Bulgaristan, bir yandan Bulgaristan Türklerinin nüfusunu kontrol altında tutmaya çalışırken diğer yandan da Kore Savaşı'nda komünist rejime karşı savaşan Türkiye'yi cezalandırmak istemiştir.

Bu zaman zarfında Türkiye'nin içinde bulunduğu karışıklık nedeniyle Bulgaristan Türklerinin hakları korunamamıştır. Türkiye'de kaos ortamı bittikten sonra Bulgaristan Türklerinin hakları korunmaya devam edilmiştir. Türkiye ve akraba özlemi artan Bulgaristan Türkleri sürekli göç etme isteği içinde bulunmuşlar ve bunun neticesinde Türkiye ve Bulgaristan arasında anlaşmaya varılarak "1968 Göç Anlaşması" yapılmıştır.

Bulgaristan, 1970 - 89 yıllarında Slav kültürüne sahip homojen bir toplum yaratmak istemiştir. 1984-85 yılları arasında büyük Bulgaristan Türkleri üzerinde çeşitli Bulgarlaştırma politikaları artmıştır. Bulgarlaştırma politikalarına karşı çıkan Türkler, Bulgar yönetiminin baskı ve yıldırma girişimlerine maruz kalmıştır. Türkiye'nin durumdan haberdar olması üzerine konuyu uluslararası platformlara taşımıştır. Fakat 1989 yılına kadar bu politikalar devam etmiştir. 1989 yılında büyük bir göç hareketliliği yaşanmıştır. 1989 yılında Bulgaristan'dan Türkiye'ye kademe kademe göçler olmuştur. Türkiye tarafından Bulgaristan Türklerine göçler sırasında her türlü imkan sağlanmıştır.

1989 yılının bitmesine yakın Bulgaristan'da Jivkov yönetimi yıkılmış, komünist rejimden demokratik sisteme geçiş yapılmıştır. Türkiye ve Bulgaristan Türkleri, Bulgaristan'daki değişimi memnuniyetle karşılanmıştır. Rejim değişikliği ile Bulgaristanlı Türkler, Türkçe isimlerini geri almış, anadilde konuşma ve eğitim haklarını yeniden elde etmişlerdir. Demokratik hayata geçişle birlikte sosyal ve siyasi örgütlenmeleri

gerçekleşmiştir, 1991 seçimlerinde parlamentoya 24 milletvekili sokabilmişlerdir. Kapalı komünist bir yapıdan liberal bir yapıya geçiş dönemi etkisiyle, gelecek yıllarda önceki yönetimlerin uyguladığı yanlış politikaların zararlarını görmüşlerdir.

Türkiye ve Bulgaristan ilişkilerinin iyi olması, Bulgaristan Türklerinin de haklarının iyileşmesine katkı sağlamaktadır. Bulgaristan Türkleri, Bulgaristan'da değişen komünist yönetimler altında baskı, zorluk ve zulüm görmüş, Türkiye'nin girişimleri, komünist Bulgaristan yönetimleri tarafından ülkenin iç işlerine müdahale olarak yorumlanmıştır.

Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye yerleşmesi, Türkiye Cumhuriyeti iskan kanunu sayesinde diğer göçmenlere göre daha imtiyazlı olmuştur. 1990 yılına kadar iskan kanunu sayesinde Bulgaristan Türklerinin göçü Türkiye tarafından desteklenmiştir. 1989'da Türkiye'ye zorunlu göç eden Türklere, kısa bir süre sonra Türk vatandaşlığı verilmiştir. Bulgaristan Devleti'de Bulgaristan'a geri dönen Türklere Bulgaristan vatandaşlığını vermiştir. Bu duruma göre 1989'da göç eden Türkler çifte vatandaş olmuştur (Ciğerci, 2012: 127).

Bulgaristan Türkleri için Bulgar vatandaşlığı, Bulgaristan'ın 2007 yılında Avrupa Birliği'ne (AB) katılması ile birlikte önemli hale gelmiştir. Bulgaristan'da yaşanan finansal sıkıntılar nedeniyle Türkiye'ye göç eden Türklerin, Türk vatandaşlığı almaları değişen kanunlar sebebi ile çok zor hale gelmiştir. 1989 zorunlu göçünden sonra Bulgaristan'dan Türkiye'ye yapılan göçler siyasi olmaktan çıkmıştır. Bulgaristan'dan Türkiye'ye 1990 yılına kadar siyasi nedenlerle göç yapılırken, 1990 yılı sonrası dönemde ekonomik nedenli göç kavramı kullanılmıştır.

Türkiye'nin AB'ye girmek istemesi ve adaylığı ile birlikte vize işlemlerinde değişiklikler olmuştur. Serbest vize sistemini terk eden Türkiye, daha sert bir vize sistemine geçmiştir. Türkiye'ye göç edenlerin yeni vize sisteminin etkisiyle düzensiz göçmenlerin, vatandaşlık, çalışma izni ve ikamet işlemleri zorlaşmıştır. Göçmenlerin Türkiye'ye yasa dışı yollara başvurarak gelmelerinde artış yaşanmıştır.

Yunanistan'da doğmuş ve daha sonra Türk vatandaşlığını almış olan Başbakan Yardımcısı Hakan Çavuşoğlu'nun Türk vatandaşlığı konusundaki takdir toplayan çalışmaları sayesinde hükümet tarafından bir karar alınmıştır. Bu karar İçişleri Bakanlığı Genelgesi olarak yayınlanmış ve vatandaşlık sorunu yaşayan Türk soyuna haiz kişilere ve ailelere çok büyük fayda sağlamıştır [CITATION Sab17 \l 1055].

1 Ocak 2017'den önce Türkiye'ye gelmiş olanı ikamet iznine sahip Yunanistan, Bulgaristan, Makedonya, Arnavutluk, Bosna Hersek ve Kosova vatandaşı olup birinci derece Türk vatandaşı yakını bulunan kişiler ile bu ülkelerinden olan kişilere Türk vatandaşlığının 12. maddesine dayanılarak istisnai Türk vatandaşlığını kazanma hakkı getirildi [CITATION Bal17 \l 1055].

İstisnai vatandaşlığa başvurabilmek için yabancının şu şartları sağlaması gerekiyor: Türkiye'ye 1 Ocak 2017 tarihinden önce yerleşmiş olması, Türkiye'ye yasal yollarla giriş yapmış olması, Bulgaristan, Arnavutluk, Yunanistan Makedonya, Kosova ve Bosna Hersek vatandaşı olması ve 1. derece yakın Türk vatandaşı akrabası olması veya bu ülkelerden birinin vatandaşı olup söz konusu ülkenin vatandaşlığından bir nedenle çıkmış olması şartı bulunmaktadır (T24, 2017).

31 Mayıs 2017 tarihinde İçişleri Bakanlığı tarafından yayımlanan Balkan Ülkeleri Vatandaşlıklarının İstisnai Olarak Türk Vatandaşlığını Kazanmaları Adlı Genelge ile genelgede ki gerekli şartları taşıyan Türk soyuna haiz kişiler ve birinci dereceden yakınlarının da Türk vatandaşlığını almalarının önündeki engeller kaldırılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti 2017 yılına kadar olan Balkan Türkleri ve vatansız kalmış Türk soylu kişilerin vatandaşlık problemini yukarıdaki şartlar ile ortadan kaldırmıştır.

2.4. Bulgaristan Türklerinin Vatandaşlık Hakları Sorunları

2.4.1. Vatandaşlık Kavramı

Milletin tanımı genel olarak şöyle açıklanır; bir bölgeyi, hatıraları, kültürü ekonomik ve siyasi hakları tamamen paylaşan insan topluluğuna millet denir [CITATION Smi91 \l 1055]. Ziya Gökalp yalnızca millet veya millete ait olmayı anlatmanın yetmediğini “*İrk sadece atlarda olur*” sözleriyle, millet kavramının açıklanmasında ırkın tek başına önemli olmadığını belirtmiştir [CITATION Ziy17 \l 1055].

Vatandaşlık kavramını genel olarak açıklarsak: “*Devletin tek taraflı, egemenlik hakkını kullanarak, koşullarını ve hükümlerini saptadığı bir hukuki statüyü gerçekleştiren fert ile arasında kurulan bir hukuki bağ*” olarak kabul edilmektedir [CITATION NUI88 \l 1055].

Vatandaşlık kavramı bir bölgede bulunan insan ile o bölgede bulunan devlet arasındaki kanuni ve siyasi bağı ifade eder. Millet kavramı ise sosyolojik bir kavramdır.

Türk Hukukunda ise ilk defa vatandaşın kavramı, ilk anayasamız olan Kanuni Esasi'de: “*Devleti Osmaniyeye tabiyetinde bulunan efradın cümlesine herhangi din ve mezhepten olur ise bila istisna Osmanlı tabir olunur*” denmektedir[CITATION 76 \l 1055]. Yani diyor ki, Osmanlı sınırlarında yaşayan herhangi biri, hangi din ve mezhebe mensup olursa olsun Osmanlı vatandaşıdır.

1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına göre: “*Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür*” denilmektedir[CITATION 82 \l 1055].

Anayasal vatandaşlık kavramı ise ilk defa 1970'li yıllarda Alman bilim insanı Dolf Sternberger tarafından kullanılmıştır. Sternberger'e göre halk tarafından temel değerler benimsenmelidir. Sternberger, halka karşı devletin demokratik bir biçimde yönetilmesi gerektiği ancak o zaman temel değerlerin daha iyi anlaşılacağı ve devlet ile halkın bir uyum içerisinde ilerlemesinin sağlanacağını savunmaktadır [CITATION VDo16 \l 1055].

Jürgen Habermas anayasal yurtseverlik kavramını 1990'lı yıllarda kullanmıştır. Habermas, 1789 Fransız İhtilali ile başlayan milliyetçilik akımının kısa sürede hızlı yayıldığını, belirli bir süre sonra ise ulus devlet modelinin tamamen çökeceği fikrini savunmaktadır. Ulus devlet modeli, Habermas'a göre küresel dünyanın gereksinimlerini karşılamayacaktır [CITATION Jür10 \l 1055].

Günümüzde ise Avrupa Birliği buna en büyük örnek olmuştur. Devletler kendi kültürlerini muhafaza ettikleri gibi bir üst kimlik oluşturarak buradan kazandıkları haklardan da yararlanmaya başlamışlardır. Bunun sonucu olarak, Avrupa Birliği'nde de 7 Şubat 1992 tarihinde imzalanmıştır. 1 Kasım 1993 tarihinde Maastricht Anlaşması yürürlüğe girmiş ve Avrupa Birliği vatandaşlığı ortaya çıkmıştır. 28 üye ülkeden oluşan Avrupa Birliği'nde devletler kendi yapısını koruyarak çok kültürlü daha büyük bir yapı oluşturmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu'nun 600 yıl hükmettiği topraklar üzerinde bugün toplam 45 ayrı devlet oluşmuştur. Bu devletlerden; 13'ü Avrupa Kıtası'nda, 5'i Afrika Kıtası'nda, 27'si ise Asya Kıtası'ndadır. Buradan anlaşılıyor ki devletlerin yine kendi kültürlerini muhafaza

ederek bir üst kimlik altında Osmanlı vatandaşlığı kavramında bulunduğunu örnek gösterebiliriz.

Heterojen devletlerde din, dil, ırk sorunları daha çok görülür. Heterojen toplumlarda devletin oluşma sürecinde sınırların farklı oluşu sorunları beraberinde getirir. Bu sorunlardan kaynaklanan nedenlerden dolayı devlet vatandaşlık haklarında bazı sınırlamalar yapmaktadır (Linz ve Stepan, 1996: 16) Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlar'dan çekilmesinden sonra burada yaşayan heterojen toplum ve devletlerde uzun süre bir uyum sağlanamamıştır. Vatandaşlık haklarının devlet tarafından yasal olarak güvence altına alınması ülkelerin bekası için gereklilik arz etmektedir.

2.4.2. Bulgaristan Türklerinin Antlaşmalar ve Sözleşmeler Üzerinden Vatandaşlık Hakları Süreci

Bu bölümde Osmanlı İmparatorluğu'ndan Bulgaristan'ın ayrılmasıyla gerçekleşen asabiye'nin, Osmanlı vatandaşlığından Bulgaristan vatandaşlığına geçişin, Soğuk Savaş ve sonrasında etkisi ile Bulgaristan Türklerinin vatandaşlık haklarının nasıl bir yapı ve sorunlarla karşılaştığı bilgi, belge, antlaşmalar, anayasalar ve mülakatlar ile açıklanacaktır.

2.4.2.1. Berlin Anlaşması (1878)

Berlin Antlaşması 13 Temmuz 1878'de Osmanlı Devleti ile Bulgaristan Devleti arasında imzalanmıştır. Bulgaristan'da yaşayan Türkler azınlık statüsüne geçmişlerdir. Berlin Anlaşması'nda Bulgar Prensiği'nde yaşayan Bulgaristan Türkleri için, Türk kelimesi kullanılmıştır. Bulgar Prensiği'ndeki karışık nüfuslu yerleşim bölgelerinde Türklerin azınlık haklarının korunacağına dair özel yer verilmiştir.

Berlin Anlaşması'nın 4. Maddesi Bulgar Prensi seçiminden önce Tırnova şehrinde bir Bulgaristan Anayasası hazırlanacağı ve anayasa hazırlanırken Bulgaristan'daki Türklerin bütün haklarının korunacağını belirtmiştir [CITATION The78 \l 1055].

Berlin Anlaşması'nın 5. Maddesi Bulgaristan'da asla din ve mezhep ayrımı yapılamayacağını, herkesin istediği mesleği seçebileceği ve ayrıca bu ilkelerin Bulgaristan Anayasası'nın temelini oluşturduğu açıkça belirtilmiştir [CITATION The78 \l 1055].

Berlin Antlaşması'nın 12. Maddesi ise Türklerin göç etseler dahi bıraktıkları mülklerini koruyabilecekleri, taşınır taşınmaz mallarının ise sahiplerinin rızası ile başkaları tarafından işletilebilecekleri hükmüne bağlanmıştır [CITATION The78 \l 1055].

Buradan anlaşıldığı üzere Bulgaristan, devlet olarak Türklerin bu topraklarda yaşamasını ve vatandaşlık haklarını korumayı üstlenmiş anlaşmayı imzalayan devletlere karşı ise sorumluluk altına girmiştir. 1878 Berlin Anlaşması'na göre Osmanlı vatandaşlığından mecburen Bulgaristan vatandaşlığına geçen Bulgaristan Türklerinin siyasi hakları gözetilecek, istediği dini ve ibadeti yerine getirebilecek, mal ve mülk edinebilecekti.

2.4.2.2. İstanbul Protokolü (1909)

Bulgar Prensiği, Osmanlı Devleti'ne dış ilişkilerinde ve belirli oranda vergiyle bağlıydı. Bulgar Prensiği 1908 yılında bağımsızlığını ilan ederek çarlık oldu. Osmanlı Devleti tarafından da 19 Nisan 1909 'da İstanbul Protokolü imzalandı.

Osmanlı Devleti, bu protokol ile Bulgaristan'ın bağımsızlığını tanımıştır. 1909 yılında imzalanan İstanbul Protokolüne göre; Bulgaristan'da yaşayan Türk azınlığın vatandaşlık haklarını koruma altına alan hükümler konulmuştur. İstanbul Protokolü'ne göre; Bulgaristan Türklerinin hakları için şu karar alınmıştır. Bulgaristan Krallığı ülkedeki Türklere karşı ibadet hakkı tanıyacak, Türk azınlığın kendi örgütü olarak Baş Müftülük ve müftülük sistemi düzenlenecektir. Bulgaristan Türklerinin eğitim kurumları açması ve denetlenmesi müftülüklere devredilmiştir. Bu tutanağa göre Bulgaristan Krallığı'nın bütçesinden Türk eğitim kurumları ve ibadet yerleri için ödenek verilecekti (Lütem, 2003: 45-46). Protokol ile alınan kararlara göre Bulgaristan'da yaşayan Türklerin, krallık tarafından din hürriyetleri ve eğitim hakları güvence altına alınmıştır.

2.4.2.3. İstanbul Antlaşması ve Müftülüklerle İlgili Sözleşme (1913)

Balkan Savaşı'ndan sonra Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasında 29 Eylül 1913 tarihinde İstanbul Antlaşması imzalanmıştır [CITATION Nev87 \l 1055].

İstanbul Antlaşmasının 7. Maddesine göre Bulgaristan'da yaşayan Türkler 4 yıl içinde Osmanlı Devleti'ne göç edebilecekleri yer almaktadır. Bu maddede Osmanlı Devletine göç etmeyen Bulgaristan Türklerinin Bulgar vatandaşı olacağı, 4 yıl içinde Osmanlı Devleti'ne göç edenlerin ise Osmanlı vatandaşlığına devam edeceği anlaşılmaktadır [CITATION Mad13 \l 1055].

Antlaşmanın 8. Maddesinde Bulgaristan'da kalacak Türkler için din ve mezhep hürriyetinin korunacağı, müftü ve baş müftüyü kendileri seçeceği ve İstanbul Protokolü'nde olduğu gibi bu giderlerin Bulgaristan tarafından ödeneceği belirtilmiştir. Müftüler, Bulgaristan Türklerinin evlenme, boşanma, vasiyet, miras, nafaka, gibi kişilik haklarında karar mercii olacaklar ve Bulgaristan resmi kurumları bu kararları tanıyacaktır. Bulgaristan vatandaşı olarak devam edecek Bulgaristan Türklerinin yaşam biçimleri, medeni ve siyasi hakları koruma altına alınmıştır [CITATION Mad13 \l 1055].

Antlaşmanın 11. Maddesinde Türklerin mülkiyet hakları ile ilgili konularda ise zorlama ve devlet tarafından el koyma olmayacaktır. Bulgaristan Türklerinin basın yayın ve mektuplaşma özgürlüğü tanınmış hak ve özgürlükleri hukuksal güvence altına alınmıştır [CITATION Mad13 \l 1055].

2.4.2.4. Neuilly Antlaşması (1919)

Bulgaristan Türklerinin Balkan Savaşı ile durumları olumsuz etkilenmiştir. Bulgaristan Türkleri savaş sırasında türlü saldırılara maruz kalmış ve göç etmekten başka çareleri kalmamıştır. Bu durum karşısında yine de bulunduğu bölgeyi terk etmeyen büyük oranda Türk Bulgaristan'da kalmıştır. Balkanlar'da Osmanlı'dan boşalan güç boşluğunda, Rusya'nın istekleri dahilinde bir devlet kurulmuştur. 1. Dünya Savaşı'ndan sonra Bulgaristan 27 Kasım 1919 yılında Paris'te 1. Dünya Savaşı yenilgisi üzerine Neuilly Barış Antlaşması'nı imzalamıştır. Bu anlaşma ile Türk azınlığın hakları korunmuştur.

Neuilly Barış Antlaşması'nın 4. Maddesine göre Bulgaristan'da din, dil, ırk ayrımı yapılmayacak herkes yasalar önünde eşit olacaktır. Azınlıklar Bulgar yurttaşların tüm haklarından faydalanabileceklerdir. Ayrıca azınlıklar kendi eğitim kurumlarını açıp anadilinde eğitim alabileceği vurgulanmıştır. Neuilly Barış Antlaşması ile Bulgaristan Türklerinin

çocuklarının ilkokulda Türkçe eğitim alabilecekleri, bireylerin ise yasalar önünde tüm hak ve hürriyetlerden Bulgar vatandaşları ile eşit faydalanacaklardır [CITATION mad19 \l 1055].

Neuilly Antlaşması'nın 54. maddesinde; farklı dile, dine ve ırka mensup Bulgar vatandaşları, diğer Bulgar vatandaşları ile eşit haklara sahip olacaklardır. Kendi kurdukları eğitim ve öğretim kurumlarında anadillerinde eğitim yapabileceklerdir, dini ibadetlerini hiçbir kısıtlama olmadan yerine getirebileceklerdir (Şimşir, 2012: 374-375).

2.4.2.5. Türkiye ve Bulgaristan Dostluk Antlaşması (1925)

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduktan sonra Bulgaristan ile imzalanmış ilk dostluk anlaşması olarak 18 Ekim 1925 tarihinde geçerlilik süresi belirtilmeden Ankara'da imzalanmıştır ve günümüzde de geçerlidir. Bulgaristan ile Türkiye arasındaki ilişkilerin olumlu yönde ilerlemesinden dolayı 1925 yılında azınlıklara yönelik iki anlaşma yapılmıştır. Birinci yapılan anlaşmanın adı Türk - Bulgar Dostluk Anlaşması'dır. Bu antlaşma iki ülkenin dostluğunun devam etmesi ve barışın korunması adına yapılmıştır (Şimşir, 2009: 379).

Anlaşmanın Protokol A paragrafında iki ülke azınlıkların korunmasına ilişkin anlaşmaya varmıştır. Bulgaristan'da yaşayan Türk azınlıklar ile Türkiye'de yaşayan Bulgar azınlıkları anlaşmaya yer alan maddelerden karşılıklı olarak yararlandırılır [CITATION 25 \l 1055]. Anlaşma Bulgaristan ile Türkiye arasındaki iyi ilişkilerin korunmasını sağlarken, iki ülke arasındaki azınlıkların vatandaşlık hakları konusundaki anlaşmazlığa da değinmektedir.

Anlaşmaya göre: “*Bulgaristan'da doğmuş ve Türkiye'ye göç edip Türk vatandaşlığını almış olan bütün Müslümanları Bulgar Hükümeti Türk vatandaşları olarak tanır, Aynı şekilde Türkiye'den göç etmiş ve Bulgar vatandaşlığını almış olan bütün Bulgarları da Türk Hükümeti Bulgar vatandaşları olarak tanır*” Bu maddeden anlaşıldığı üzere Türkiye'den Bulgaristan'a veya Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç eden, Bulgar ve Türk soylu kişiler göç ettikleri ülkede oranın vatandaşı sayılacaklardır ve hakları iki ülke tarafından korunacaktır [CITATION Ulu08 \p 62 \l 1055].

2.4.2.6. Türk Bulgar İkame Sözleşmesi (1925)

Türkiye ve Bulgaristan 1925 yılında, Türkiye’de oturan Bulgarlar ve Bulgaristan’da yaşayan Türk azınlığın ve göç haklarını koruma altına almak adına Türk-Bulgar İkame Sözleşmesi’ni imzalamışlardır. Azınlıkların, göç etmeleri sırasında ve göç anında yanlarında götürebilecekleri eşyaların miktarı iki ülke arasında problem konularından biridir.

Sözleşmenin ikinci maddesine göre bir ülkeden diğer ülkeye göç ederken göçmenlerin yanında taşıyabilecekleri eşyalar belirli kurallar çerçevesinde belirlenmiştir [CITATION 251 \l 1055].

Sözleşmenin söz konusu maddesine göre; “Taraflar, Bulgaristan Türklerinin ve Türkiye Bulgarlarının isteğe bağlı göçlerine hiçbir engel çıkarılmamasını kabul ederler, göçmenler, yanlarına taşınır malları ve hayvanlarını serbestçe tasfiye etmek hakkına sahip olacaklardır, taşınmaz mallarını kesin gidişlerinden önce tasfiye etmemiş olanlar, göç gününden başlamak üzere, iki yıllık bir süre içinde bu tasfiyeyi yapmak zorundadır, malların tasfiyesinden elde edilen paraları ilgililerin dışarı çıkarma biçimi konusunda iki hükümet arasında bir anlaşma yapılacaktır” (Şimşir: 2009: 380).

Yukarıdaki maddede belirtildiği üzere, Bulgaristan Türkleri ve Türkiye Bulgarları göç ederken iki ülke tarafından engellenmeyecektir. Göç eden kişiler herhangi bir kısıtlama olmadan eşyalarını beraberlerinde götürecektir. Anlaşmaya göre, azınlıkların ikamet ettikleri ülkede özgürce yaşama, bir diğerinin ülkesine sorunsuz göç edebilmesi ve serbest dolaşım hakkı kazandı. Bulgaristan Devleti, Türk azınlığın Türkiye’ye göçmesini engellemeyecekti. Bulgaristan Türkleri hayvanları ile taşınabilir mallarını yanlarında götürebileceklerdi.

1944 ile 1949 yılları arası Bulgaristan’da komünist rejim iş başına geldiğinde Bulgaristan Türklerinin isteğe bağlı göçünü yasaklamıştır. 1925 İkame Sözleşmesi rafa kalkmıştır. Todor Jivkov 1989 yılında gerçekleşen zorunlu göçte Türklerin taşınabilir eşyalarını yanında götürmelerine izin vermemiştir.

2.4.2.7. Birleşmiş Milletler Antlaşması (1945)

BM, 1945 yılında ülkeleri ortak bir paydada buluşturmak, dünyada barışı tesis etmek ve oluşabilecek sorunlara ortaklaşa çözümler üretmek amacıyla kurulmuştur. Türkiye ve Bulgaristan 1945 yılında bu antlaşmayı imzalamıştır. Antlaşma ile dünya üzerindeki azınlıkların haklarını arama, yönetimde yer alma ve vatandaşlık haklarını elde etmeleri yasallaşmıştır (Şimşek, 1999).

2.4.2.8. Bulgaristan Barış Antlaşması (1947)

2. Dünya Savaşı'ndan sonra Bulgaristan ile savaşın galibi ülkeler arasında 1947 yılında Bulgar Barış Antlaşması imzalanmıştır. Bulgaristan'da yaşayan Türklerin haklarının korunması antlaşma ile güvence altına alındı.

Antlaşmanın 2. maddesinde ırk, dil, din, cinsiyet ayrımının gözetilmeyeceği, Bulgarca dışında dil konuşan Bulgaristan vatandaşlarının tüm hakları koruma altına alınacaktır (Özbir, 1986: 146). Bu vatandaşlık haklarına din ve fikir özgürlüğü eklenmiştir. Bulgaristan Devleti ülkede yaşayan azınlıkların dolayısıyla Bulgaristan Türklerinin hak ve özgürlüklerini korumak için tüm önlemleri almak zorundadır.

3. Maddeye göre Bulgaristan ayrımcılık gözetilen durumdaki kanunlarını düzenlemek zorunda ve ileride sorun teşkil edebilecek kanunları kaldırmak ile yükümlüdür. Ayrıca ileride de ayırım gözetilen yasa çıkarmamayı taahhüt etmiştir[CITATION 47 \l 1055]. Bu madde de Bulgaristan, asimilasyonu ve azınlıkların haklarını daha göçler başlamadan önce koruma altına almıştır ama yasayı hiçbir zaman uygulamamıştır.

2.4.2.9. İnsan Hakları Evrensel Bildirisi (1948)

Türkiye ve Bulgaristan 1948 yılında İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'ni onaylamış devletlerdir. 2. Madde de hiç kimse hiçbir ayrıma tabi olmayacak ve insan haklarının tamamından yararlanabilecektir[CITATION 48 \l 1055].

55. Maddeye göre dil, ırk veya din ayrımı gözetilmeden herkes insan haklarına dünya çapında ve her yerde saygı gösterilmesini kolaylaştıracağını vurgular[CITATION 481 \l 1055].

2.4.2.10. Jenosit Sözleşmesi (1948)

Jenosit'in anlamı soykırımdır. BM tarafından 9 Aralık 1948 tarihinde imzalanmıştır. Savaş veya barış durumunda işlenen insanlık suçlarına karşı asla tahammül gösterilmeyeceğini belirtmektedir (Soysal, 2004: 185).

2.4.2.11. Irk Ayrımını Ortadan Kaldıran Sözleşme (1963)

BMGK, 1963 yılında aldığı karar ile insan haklarının ve insan ayrımının yapılamayacağını belirtmiştir. Bulgaristan Devleti, bu sözleşmeyi yirmi üç madde olarak 1966 yılında imzalamıştır (Özbir, 1986: 38-39).

2.4.2.12. Medeni ve Siyasal Haklar ile İlgili Sözleşme (1966)

Bu sözleşme BMGK'da 1966 yılında kabul edilmiştir. Ancak bu sözleşme 1976 yılında onaylanarak vatandaşlık hak ve özgürlüklerini detaylıca ele almıştır. Bulgaristan'ın 1970 yılında imzaladığı sözleşme, ırka ve dine dayalı nefreti yasaklamıştır.

2.4.2.13. Türkiye Bulgaristan Yakın Akrafa Göç Antlaşması (1968)

1968 Yakın Akrafa Göç Antlaşması 22 Mart 1968 tarihinde Bulgaristan ile Türkiye arasında imzalanmıştır ancak Resmi Gazete'de 31 Temmuz 1969 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 1952 yılına kadar Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç eden Türk azınlığın, Bulgaristan'da kalan 1. derece akrabalarını birleştirmek amacıyla yapılmıştır[CITATION Kay \l 1055].

6 ve 7. Maddelere göre Bulgaristan Türkleri taşınır mallarını hiçbir vergi ödmeden yanlarında götürebileceklerdir[CITATION Res68 \l 1055].

10 ve 11. Maddeye göre Bulgaristan Türkleri taşınır taşınmaz mülklerini piyasa koşullarındaki uygun değerler üzerinden tasfiye edebileceklerdir[CITATION Res68 \l 1055].

12. Maddeye göre Bulgaristan Türkleri Bulgaristan'da çalıştıkları süreler, sosyal hakları ve emeklilik hizmetleri karşılığında uygun tazminatlar alacaklardır[CITATION Res68 \l 1055].

Bulgaristan Türklerinin 1. derece akrabaları bu şartlar doğrultusunda hakları iki devlet tarafından korunarak parçalanmış olan aileler bir araya getirilmiştir, 1978 yılına kadar göçler devam etmiştir.

2.4.2.14. Irk Ayrımının Önlenmesi ve Cezalandırılması Hakkındaki Sözleşme (1973)

Bulgaristan bu sözleşmeyi 1973 yılında imzalamıştır. Bu sözleşmeye göre bir topluluk üzerinde asimilasyon politikaları uygulamak, insanlık suçu sayılacak hareketler yapmak ve baskı uygulamak yasaklanmıştır (Şimşek, 1999).

2.4.2.15. Helsinki Bildirisi (1975)

1975 yılında yayımlanan Helsinki Bildirisi'nin altında Bulgaristan Hükümet Başkanı Todor Jivkov' un bizatihi imzası bulunmaktadır. Helsinki Konferansı'na katılan devletlerin hiçbir ayırım yapmadan herkesin özgürlüğüne ve haklarına saygılı olacakları ifadesi bulunur. 1975 yılında onaylanan Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Anlaşması ile insan hakları üzerinde durulmuş, bu anlaşmaya Varşova Paktı'nda bulunan ülkelerde destek vermiştir (Şimşek, 1999). Bu bildiriye imza edenler bütün Avrupa devlet ve halkları önünde bazı sorumluluklar altına girmiştir. Todor Jivkov bildiriye imzalayarak sadece Bulgarların değil Bulgaristan Türklerindeki haklarının korunması taahhüt edilmiştir.

2.4.2.16. Ulusal Azınlıkların Haklarının Korunmasına Yönelik Çerçeve Sözleşme (1995)

Soğuk Savaş'ın bitmesinden sonra Avrupa devletlerince ulusal azınlık haklarının korunmasına yönelik kararlar alınmış olan en önemli sözleşmedir. Bulgaristan Devleti bu sözleşmeyi 38. Bulgaristan Meclisi olarak 18 Şubat 1999 yılında kabul ederek Avrupa devletleri ve bu sözleşmeyi imzalayan devletlere karşı yükümlülük altına girmiştir dolayısıyla Bulgaristan Türkleri için Avrupa Birliği öncesi vatandaşlık temel hak ve

hürriyetlerinin teminatı olarak gösterilebilecek bir belgedir.

“Avrupa Konseyi'ne üye devletler ve işbu çerçeve sözleşmesini imzalayan diğer devletler; Avrupa Konseyi'nin amacının, ortak mirasları olan idealleri ve ilkeleri korumak ve gerçekleştirmek üzere üyeleri arasında daha sıkı bir birliğe ulaşmak olduğunu dikkate alarak; Bu amaca ulaşmanın yöntemlerinden birinin insan hakları ve temel özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesi olduğunu dikkate alarak; 9 Ekim 1993 tarihinde Viyana'da Avrupa Konseyi'ne üye devletlerin devlet başkanları ve başbakanları tarafından kabul edilen bildirinin devamını arzularak; Kendi topraklarında, ulusal azınlıkların mevcudiyetini korumaya kararlı olarak; ulusal azınlıkların korunmasının istikrar, demokratik güvence ve bu kıtadaki barış için gerekli olduğunu, Avrupa tarihindeki kargaşaların ortaya koyduğunu dikkate alarak; Çoğulcu ve gerçekten demokratik bir toplumun, sadece ulusal azınlığa mensup her ferdin etnik, kültürel, dilbilimsel ve dinsel kimliğine saygı göstermekle kalmayıp bu kimliğin dile getirilmesi, korunması ve geliştirilmesi için elverişli şartları oluşturmasını da sağlaması gerektiğini dikkate alarak; Bir hoşgörü ve diyalog ortamı oluşturulmasının, kültürel çeşitliliğin, bir toplumun bölünmesinin değil, bölünme için değil, zenginleşmenin kaynağı ve etkeni olmasını sağlamak için gerekli olduğunu dikkate alarak; hoşgörülü ve müreffeh bir Avrupa yaratılmasının, yalnızca devletler arasında işbirliğine dayanmadığını, her devletin anayasa ve bütünlüğüne zarar vermemek kaydı ile bölgesel ve yerel yönetimler arasındaki sınır ötesi işbirliğini gerektirdiğini de dikkate alarak; İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Sözleşmesi'ni ve Protokolleri'ni göz önünde bulundurarak; iç mevzuat ve uygun hükümet politikaları yoluyla, işbu çerçeve sözleşmesinde açıklanan ilkeleri hayata geçirme kararlılığı içinde bulunmuşlardır”

[CITATION İns95 \l 1055].

2.4.3. Bulgaristan Türklerinin Günümüz Vatandaşlık Hakları Sorunları

Amerika ve Sovyetler Birliği'nin başını çektiği iki kutuplu dünya düzeni, 27 Aralık 1991 tarihinde Mihail Gorbaçov'un istifası ile yıkılmıştır, “*Gorbaçov'un perestroika (yeniden yapılanma) ve glasnost (açıklık) adını verdiği reform alışmaları Soğuk Savaşı bitirdi*”[CITATION Mil14 \l 1055]. Sovyetler Birliği'nin yıkılması dünya dengelerini değiştirerek yerini Batı'da Amerika, Doğu'da Rusya ve Balkanlar'da Avrupa Birliği etkisinde yeni bir düzene bırakmıştır. Bulgaristan, 1947 ve 1991 yıllarında Soğuk Savaş boyunca SSCB'nin etkisinde kalmıştır. 1990'lı yıllardan itibaren Bulgaristan gibi Doğu Bloku lkeleri demokratik hayata geçiş yapmıştır. Bulgaristan, daha zgr bir sisteme geçiş yaparak Soğuk Savaş'tan beri devam eden tek parti hegemonyasını kırmıştır. Bulgaristan Türklerinin de bu reform çalışmaları sırasında ve sonrasında haklarında düzenlemeler olmuştur.

2.4.3.1. 1989 Zorunlu G Sonrası Bulgaristan'da Vatandaşlık Hakları

Bulgaristan Türklerinin zorunlu göçünde herhangi bir g anlaşması yapılamadığı için banka varlıkları, mal ve mülklerini, hak ettiği ve 1989 tarihine kadar koruduğu sosyal hakları Bulgaristan'da bırakmaya mecbur olmuşlardır. Askerlik görevi olduğu için Bulgaristan'dan çıkışa izin verilmeme hadiseleri gerçekleşmiştir. Bulgaristan'daki mal ve mülklerini, sosyal güvenlik haklarını ve vatandaşlıklarını kaybetme korkusu ile Bulgaristan'a geri dönüşler olmuştur. Belirli bir yaşa gelmiş emekli ve engelli Bulgaristan vatandaşı Türkler g zamanına kadar kazandıkları sosyal haklardan vazgeememişlerdir.

O dönemki Bulgaristan yönetimi, eleştiriler artarak devam edince suçu Bulgaristan Türklerinin üstüne atmaya çalıştı. Türklerin kısa süre için Türkiye'ye göç ettikleri, fakat dönmek istemedikleri belirtildi. Bu durumu komik bir hale getirerek zorunlu göçe “*Büyük Gezi*” (*Golyamata Ekskurziya*) adını verdiler, fakat bu girişimler işe yaramamış ve Jivkov 1989 yılında koltuğunu kaybetmiştir (Vaksberg ve Andreev, 2014).

Rejimin yıkılması ile Bulgaristan Türklerinin ve azınlıkların haklarını savunan Ahmet Doğan liderliğinde 1990 yılında yeni bir parti kuruldu. Bu parti Bulgaristan'da hiçbir ayırım gzetmeyeceğini ve Bulgaristan Türklerinin hakları için mücadele edeceğini belirtmiştir. Partinin adı Hak ve zgrlkler Hareketi olmuştur ve partinin genel başkanı Ahmet Doğan seçilmiştir [CITATION Hak04 \l 1055].

8 Kasım 1991’de hükümet Başbakan Filip Dimitrov tarafından kurulmuştur. Dimitrov Hükümeti, Bulgaristan köylülerine topraklarını geri vermiştir. “Toprakla ilgili mülkiyet ilişkileri değişti” (Bulgaristan Resmi Gazete, 1991: 14-25). Bulgaristan’da bir sonraki hükümet Lyuben Berov’un başkanlığında olup HÖH’ün güvenoyu ile ülke yönetiminin başına geçmiştir. Bir bakanla da olsa HÖH ilk kez hükümette ve Bulgaristan siyasi hayatında yönetici olarak yer almıştır (Atasoy ve Alkar, 2018: 57). Bu hükümet Bulgaristan okullarında Türkçe dersinin seçmeli olarak okutulmasını kanunlaştırmıştır. Bulgaristan’da nüfusun azalması, ülkenin ana gelir kaynağının tarım olması komünist rejimden liberal sisteme geçiş, özelleştirmeler işsizliği daha da artırmıştır.

Doğu Avrupa ülkeleri güvenliklerini sağlama adına NATO ve AB üyeliklerine başvurmuştur. Bulgaristan 19 Mayıs’ta Ivan Kostov önderliğinde yeni bir hükümet kurmuştur. Hükümetin hedefleri ekonomiyi işler hale getirmek, özelleştirme, suç ve yolsuzluğun ortadan kaldırılması ile AB ve NATO’ya uyum sağlanmasıydı [CITATION Cra07 \l 1055].

Bulgaristan Başbakanı İvan Kostov, 7 Kasım 1998’de ziyaret ettiği Bursa’da, Bulgaristan’dan Türkiye’ye zorunlu göç eden Bulgaristan Türklerine şöyle seslenmiştir: “Zorunlu göçten dolayı on yıldır acı çektiğinizi biliyorum, bana inanın çünkü size bunu yapanlar Bulgaristan yönetiminde asla yer bulamayacaklar, bu kişiler Bulgar soylulara da çok çekirdiler” demiştir [CITATION Hür98 \l 1055].

2.4.3.2. 1991 Bulgaristan Anayasası’na Göre Bulgaristan Türklerinin Vatandaşlık Hakları

Bulgaristan’da 12 Temmuz 1991’de yeni sistemin ilk anayasası kabul edildi. Anayasada Bulgaristan Türklerinin sosyal hak ve hürriyetleri için şu maddeler çok önemlidir.

Cinsiyet, ırk, milliyet, etnik, soy ve dini menşesine ve eğitim düzeyine dayanan direkt ve endirekt ayrımcılık yasaktır [CITATION 91 \l 1055]. Madde 4 fıkra 1’e göre; Bulgaristan’da her türlü ayrımcılığın önü kanunlar ile kesilmiştir.

Anayasal düzene göre, imzalanmış uluslararası antlaşmalar, Bulgar hukukunun üstündedir [CITATION 911 \l 1055]. Madde 5 fıkra 4’e göre; Uluslararası anlaşmalar yeniden geçerli hale gelmiştir.

Bulgaristan vatandaşları yasalar önünde eşittir [CITATION 912 \l 1055]. Madde 6 fıkra 2'ye göre; Bulgaristan vatandaşı olan herkesin tüm yasalar önünde eşit olacağı vurgulanmıştır.

Ortodoks Hıristiyanlık Bulgaristan'ın geleneksel dinidir [CITATION 913 \l 1055]. Madde 13 fıkra 13'e göre; Bulgaristan'ın dini açıklanmıştır, diğer dinlere yaklaşım hakkında bir bilgi bulunamamıştır.

Bulgaristan Cumhuriyeti'nde doğan, ya da anası veya babası Bulgar uyruklu olan herkes Bulgaristan vatandaşıdır [CITATION 914 \l 1055]. Madde 25'e göre; Bulgaristan'da doğan herkes ya da babası, annesi Bulgar vatandaşı olan herkes doğal olarak Bulgaristan vatandaşlığını alabilecektir. Kaybedilen vatandaşlık haklarının yeniden iadesi mümkün olmuştur.

Azınlıkların zorla asimilasyonu yasaklanmıştır [CITATION 915 \l 1055]. Madde 29 fıkra 1'e göre; Bulgaristan Türklerinin bir daha asimilasyona maruz kalmayacağını yani Bulgarlaştırma politikası yapılamayacağı Bulgaristan kanunlarıyla garanti altına alınmıştır.

Azınlıkların anadilini öğrenme hakkı verilmiştir [CITATION 916 \l 1055]. Madde 36 fıkra 2'ye göre; Bulgaristan Türkleri, Türkçe'yi öğrenebilecek, konuşabilecek ve bu konuda eğitim alabileceklerini göstermektedir.

Düşünce, din ve vicdan özgürlüğü verilmiştir [CITATION 917 \l 1055]. Madde 37 fıkra 1'e göre; Düşünce, din ve vicdan özgürlüğü ile komünist rejimin yasakları kalkmış istediği dini seçebilme, ibadet yapabilme hakkına kavuşulmuştur.

Azınlık hakları evrensel hukukun koruması altına alınmıştır. Bunlar, ulusal yasalar vasıtasıyla kısıtlanamaz, tamamen ortadan kaldırılamaz. Vatandaşların temel hakları iptal edilemez [CITATION 918 \l 1055]. Madde 57 fıkra 1'e göre; Azınlık haklarını uluslar arası hukukun güvencesine almıştır, vatandaşlık temel hak ve hürriyetlerinin kısıtlanamayacağı, iptal edilemeyeceği vurgulanmıştır. 1991 Bulgaristan Anayasası kısmen de olsa vatandaşlık temel hak ve özgürlükleri geri kazanılmaya başlanmıştır.

2.4.3.3. Bulgaristan Türklerinin 1991 Anayasasına Göre Çifte Vatandaşlık Hakkı ve Avrupa Vatandaşlığı

Bulgaristan'dan Türkiye'ye 1989 yılında zorunlu göçen Türkler, Türk ve Bulgar vatandaşı olabilmektedir. 1989 zorunlu göçü uluslararası veya çift taraflı bir anlaşma ile yapılmadığı için Bulgaristan Türklerinin vatandaşlık hakları sorunları oluşmuştur. Bulgaristan Hükümeti kendisinden önceki komünist rejimin işlediği insanlık suçları altında ezilmeden ortak bir çözüm yolu bulup çifte vatandaşlığı açıklamışlardır.

Anayasa gereğince, çifte vatandaşlık hakkı elde etmiş kimseler ve genellikle Bulgaristan uyruklular vatandaşlıktan yoksun bırakılamaz [CITATION 919 \l 1055]. 1991 Bulgaristan Anayasası Madde 25 fıkra 3'e göre Bulgaristan Türkleri çifte vatandaşlık hakkına kavuşmuşlar hem Türk vatandaşı hem de Bulgar vatandaşlığına devam etmeleri sağlanacaktır. Çifte vatandaşlığın avantajlı özelliklerinin bazıları iki ülkede de; emeklilik, genel ve yerel seçimlerde seçme ve seçilme, vizesiz dolaşım konularıdır.

Bulgaristan'ın 1995'te başlayan ve 12 yıl süren AB'ye katılım sürecini 2007 yılında tamamladı ve bu politikaların bir uygulayıcısı haline geldi. Bulgaristan 2007 yılında Romanya ile birlikte Avrupa Birliği'ne üye olunca Bulgaristan vatandaşları serbest dolaşım hakkı hariç Avrupa Birliği vatandaşlığı kazandılar, "*Bulgaristan'a vatandaş olan her şahıs, aynı zamanda Avrupa Birliği (AB) vatandaşı da sayılıyor*"[CITATION Eur14 \l 1055]. Maastricht Antlaşmasının 8. Maddesi göre Bulgaristan Türkleri de Bulgaristan'ın Avrupa Birliği'ne girmesi ile AB vatandaşı olmuştur. Bulgaristan Türkleri artık Türk, Bulgar ve aynı zamanda AB vatandaşıdır.

Avrupa Birliği vatandaşları serbestçe dolaşma ve ikamet etme haklarına sahiptirler[CITATION 92Ma \l 1055]. Bu hak Bulgaristan vatandaşlarına 2014 yılında tanınmıştır.

B fıkrasına göre, ikamet ettiği AB ülkesi neresi olursa olsun orada gerçekleşen seçimlerde aksi karar yok ise oy kullanabilmektedir[CITATION 92 \l 1055].

C fıkrasına göre, AB yasaları önünde vatandaşları eşittir [CITATION 921 \l 1055].

D fıkrasına göre, vatandaşların bir şikayeti olursa Avrupa Parlamentosu'na başvurabileceklerdir [CITATION 922 \l 1055].

E fıkrasına göre, AB yasaları üye devletlerce tanınacaktır [CITATION 923 \l 1055]. Bulgaristan Türklerinin AB vatandaşlık hakları da Avrupa Birliği'ne üye devletlerce de antlaşmalar ile koruma altına alınmıştır.

Bulgaristan, AB üyelik hedefleri doğrultusunda 2000'li yıllarda, azınlık haklarının politikalarında bazı olumlu düzenlemeler yapmıştır. Avrupa Birliği'nin birleşmesinde temel amaç farklı kültürlerle ve azınlıklara saygılı olma ve bu çerçevede bir bütün olma “*pozitif ayrımcılık*” ile “*ülkesel bütünlük*” gibi amaçlar yer almaktadır.

Bulgaristan'da siyasi hayat 2000'li yıllarda azınlıkların haklarına önceki dönem yönetimlerinde yaşananlarla karşılaştırılmayacak haklar tanımıştır. Bulgaristan, kültürel farklılıkların bir arada adaletli olarak herkesin yararlanabileceği karma ve demokrat bir topluluk yapısı olma yoluna gitmiştir. Bu yıllarda Bulgaristan Türklerinin düzelmeye başlayan vatandaşlık haklarına ek olarak etnik hoşgörüyeye dayanan “*Bulgar Etnik Modeli'nde*” Türklerin haklarını demokratik yollarla geri alma çabası dikkat çekmiştir. Bulgar etnik modeli, AB'nin ayrımcılığı reddeden “*çok kültürlülüğün korunduğu ulusal bütünlük*” arayışından yola çıkarak oluşturulmuştur.

Müzakereler sürecinde Avrupa Komisyonu tarafından Bulgaristan'ın önüne sıklıkla getirilen konular Roman azınlığın Bulgaristan toplumuna entegrasyonu ve iltica konusundaki yasal düzenlemeler olmuştur (Dimitrova ve Dragneva, 2011: 85). Bu düzenlemeler ışığında “*İnsanlar Bulgaristan'ın Zenginliğidir*” adında hükümet programı çerçevesinde azınlıkların topluma entegrasyonu ve uyumu sağlanırken, Bulgaristan iç hukukunda ayrımcılığı yasaklayan ve önleyen mevzuat çıkarılmıştır.

Komünizmin yıkılışından sonra Bulgaristan'da azınlık haklarına saygılı bir sistem oluşturulmuş, Hak ve Özgürlükler Hareketi'nin parlamentoda güçlü konuma gelmesi ise bu durumu güvence altına almıştır. AB üyeliğe katılan Bulgaristan AB politikaları ve uygulamaları çerçevesinde verdiği taahhütler ile azınlık haklarını koruyacağını ve daha da geliştireceğini göstermektedir.

Komünizm'den sonra Bulgaristan demokrasiye geçişte etnik sorunları aşarak Balkan ülkelerine ve diğer ülkelere örnek olmaktadır. Bulgaristan'da azınlık politikalarındaki değişikliklerle Sovyetler'den boşalan güç boşluğunu NATO ve AB üyeliği gibi getirileri olan üyelikler ile kriz halindeki ekonomisini dengeli bir iyileşme süreci geçirerek Bulgaristan'ı tüm azınlıklar için daha güvenli bir ülke haline getirmiştir.

Önceden Doğu Bloku'nda olan ülkeler NATO ve AB politikalarını kabul ederek ortak yargı, yürütme, ekonomik işbirliklerinin ve sınırlarının da bir parçası olmuştur. NATO ve AB üyeliğine kabul edilen Bulgaristan, NATO'ya üyelik sürecinde ülkesindeki Makedon azınlığı tanımıştır. Üyelik süreçlerinde yapılan anlaşmalar ile Bulgaristan ve Makedonya Hükümetleri, birbirlerinin toprağında hak iddiasında bulunmadıklarını beyan etmişlerdir. Bulgaristan ilk kez Makedon ulusunun varlığını kabul etmiştir. Günümüzde güvenlik ve savunma politikalarına verilen önemin azalmasıyla AB başat politik aktör rolünü üstlenmiştir, sınır politikası, sınır güvenliği ve sınır koruması da bu politikalardan biridir (Hills, 2000: 3).

Bulgaristan için AB üyeliğinin iki negatif getirisi vardı. Bunlardan birincisi AB sınırlarına girmek isteyen göçmenleri engelleme ve engelleyemediği durumlarda yaptırımlarla karşılaşacak oluşuydu. İkincisi ise AB üyeliğinin avantajlardan yararlanmak için daha önceki dönemlerde Türkiye'ye göç etmiş Bulgaristan Türklerinin vatandaşlık talepleri doğrultusunda ülkede Bulgaristan Türklerinin nüfusunun artmasıydı.

Avrupa Birliği'ndeki ülkelere entegrasyon ve farklılık politikaları göz önüne alındığında oldukça politik sorunlar ortaya çıkmaktadır. (Hills, 2000: 1). Avrupa ülkelerinin vatandaşlarının kendilerini bir üst kimlik altında Avrupalı olarak tanıtmaları bu ülkelerdeki milliyetçilik ve ırkçılık anlamlarının giderek azalmasına neden olur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemi ile ilgili “*araştırma modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları ile verilerin analizinin*” açıklaması yapılmıştır.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırma, bulunan problemlere doğru çözümler bulmak amacı ile sistemli ve planlı olarak verilerin toplanması, çözümlenmesi, yorumlar ile değerlendirilmesi ve rapor haline getirilme sürecidir. Araştırma kısaca arama, öğrenme, bilinmeyenleri bilinir hale getirilme çabası olarak adlandırılır (Karasar, 2000: 22).

3.1.1. Nitel Araştırma

Nitel araştırma yöntemi bir olguyu ya da bir olayı belirli bir sınırlılık çerçevesinde var olduğu derinlikte açıklamaktadır. Nitel yöntem çokluluk derinlik, doğallık gibi yorumlayıcı ve oluşturmacıdır. Bundan dolayı nitel araştırma yönteminde her parça bir bütün içerisinde yer almaktadır. Bu bütünlük ve birbiriyle olan ilişkiler tetkik edilmektedir. Bu yöntemde bütün olanların parça olanlardan daha çok anlam ifade ettiği belirtilmektedir (Bogdan ve Biklen, 1992).

Nitel araştırma yöntemi ile araştırma yapılmadan önce bir olgu denenmez. Burada araştırma yapan kişi, araştırmaya katılan katılımcılardan elde ettiği verilere göre, problemi tanımaya ve açıklamaya başlamaktadır. Nitel araştırmalar, genellikle günlük hayatı oluşturan sosyal etkileşimin mikro düzeyine odaklanırken, nicel araştırmalar genellikle makro düzeydeki eğilimlere ve olgulara odaklanır. Nitel araştırma, öncelikle keşif amaçlı bir araştırmadır. Belirli bir konuya referansla bir hedef kitlenin davranışını ve algısını ortaya

çıkarmaya yardımcı olacak şekilde tasarlanmıştır [CITATION ZKa17 \l 1055]. Düşünce ve fikirlerdeki eğilimleri ortaya çıkarmak ve problemin daha derinlerine dalmak için de kullanılır. Bireyler, toplumlar ve kültürler, dil ve iletişim olmak üzere üç temel odak alanı vardır.

Bazı nitel araştırmalarda, araştırmacı bulunduğu ortamda şu anda oluşan veya daha önce oluşmuş olayları katılımcı gözlem yapan bir tavırla yakından izleyen kişidir [CITATION Hoe97 \l 1055]. Nitel araştırma yöntemlerinde, oluşan durum veya olay değişkenler üzerinden hiçbir denetim veya değişkenlik olmadan bütünlük sınırlarında var olan şekliyle tetkik edilip yorumlanmaktadır.

Nitel araştırma, belirli bir grubun yaşam tarzlarını, öykülerini, deneyimlerini ve davranışlarını kendi sözleriyle anlatmayı amaçlar ve bu nedenle anlatıya odaklanmaktadır [CITATION ZKa17 \l 1055]. Nitel araştırma, araştırmacının önce veri topladığı ve daha sonra bu verilerin açıklamalarını yapmaya çalıştığı bir tümevarımsal yaklaşım kullanmaktadır [CITATION MÖz10 \l 1055].

Bu araştırma, nitel bir araştırmadır. Bu araştırmada “yorumlama bilimi (hermentik / hermeneutics)” deseni kullanılmıştır. “yorumlama bilimi (hermentik / hermeneutics)” deseni bir toplum içinde gelişen olayların bir kişide yarattığı duygu düşünce ve tepkileri inceleyen ve yorumlayan araştırma desenidir. Kişilerin bir olay karşısında yaşadıkları deneyimlerin anlamını inceler ve onların bakış açılarından olayı anlamamızı sağlar. Bu yaklaşımın temel amacı, belirli bir olaya ilişkin bireysel deneyimleri ortaya çıkarabilmektir (Creswell ve Clark, 2015). Bu yaklaşım, katılımcıların davranışlarını, duygularını ve algılama durumlarını bilmemiz gerektiğini söyler. Katılımcıların belirli bir çevrede ve o andaki kendilerini konumlandırma biçimini ifade eder. Bu desen, günlük hayatımızda her gün karşılaştığımız ancak içeriğine derinlemesine bir anlayışla sahip olamadığımız olayları ortaya çıkarmaya çalışan araştırmalar için uygun bir araştırma zemini sunmaktadır (Doğanay, Ataizi ve şimşek, 2012). Yorumlama bilimi deseninde katılımcılardan elde edilen verilerin özüne ulaşmak amaçlanmaktadır. Bu desen, oldukça detay ve zaman gerektiren bir araştırma desenidir. Her katılımcıdan tek tek veriler derinlemesine incelenerek, analiz edilir ve sonra tüm katılımcılar arasındaki ilişkiden oluşan bulgular elde edilir. Yorumlama bilimi (hermentik) deseni sayesinde Bulgaristan Türklerinin 1989 yılından başlayarak göçten önce ve göçten sonra

çevrelerindeki durumlarından oluşan veriler, detaylı olarak incelenecek ve elde edilen bulgular sonucunda Bulgaristan Türklerinin sorunları daha iyi anlaşılacaktır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, 1989 yılı ve sonrasında Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç etmiş İstanbul ve Bursa'ya yerleşmiş Bulgaristan Türkleridir. Zaman sınırlamasından dolayı 1989 yılı ve sonrası seçilmiştir. Bulgaristan Türkleri en çok İstanbul ve Bursa'daki akrabalarının yanına göç ettikleri için bu şehirler seçilmiştir. Örneklem ise, Bulgaristan Türklerinden on sekiz (18) yaş üstü 25 kişiden oluşmaktadır. Araştırmanın evren ve örneklem seçimindeki kriterler aşağıda detaylı olarak verilmiştir.

3.2.1. Nitel Araştırma Çalışma Grubu

Nitel araştırmanın çalışma grubu belirlenirken “amaçlı örnekleme” tasarımlarından “maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi” kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme tasarımı, araştırmacının araştırma sorularına cevap verebilecek en uygun olan örnekleme belirlemesidir. Bu örneklem tasarımı araştırmanın amacı doğrultusunda belirlendiğinden evreni temsil etme kapasitesi düşüktür (Doğanay, Ataizi ve Şimşek, 2012). Amaçlı örnekleme ayrıca yargısal, seçici veya öznel örnekleme olarak nitelendirilir. Amaçlı örnekleme tasarımının bir türü olan maksimum çeşitlilikte (maximum variation) ise araştırmacı, araştırma sorusuyla ilgili çeşitliliği en üst düzeye çıkaracak az sayıda birim veya vaka seçer. Yorumlama bilimi (hermentik) deseni araştırmalarında iyi bir teorinin geliştirilebilmesi için çalışma grubunun 20 - 30 kişi olarak belirlenmesi önerilmektedir. Bu nedenle bu araştırmanın nitel araştırmanın çalışma grubu, araştırmanın amacına uygun olarak seçilmiş on sekiz (18) yaş ve üstünde olan maksimum çeşitlilikte Bulgaristan'dan Türkiye'ye 1989 yılı ve sonrasında farklı bölgelerden göç etmiş yirmi beş (25) kişi olarak belirlenmiştir. 25 kişiden ikisi 21-30 yaş, altısı 31-40 yaş, dördü 41-50 yaş, on üçü ise 51 yaş üzeri kişilerdir. 25 kişinin üçü bekar, yirmi ikisi evlidir, on beş kişi kadın, on kişi erkektir. Katılımcılardan on dört kişi Bursa'dan, on bir kişi İstanbul'dandır. Bulgaristan Türklerinin akrabalarını genel olarak Bursa ve İstanbul'da yaşadığı için bu seçimler yapılmıştır. 25 kişi'nin tamamı ailesi ile göç etmiş, göçü derin olarak yaşamış ve göç sonrasında zorlukları birlikte aşmış kişilerdir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmaya ait veriler; literatür taraması yapılarak ve yarı yapılandırılmış sorular ile derinlemesine mülakatlar yapılarak toplanmıştır.

3.3.1. Nitel Veri Toplama Aracı

Nitel araştırma, içerik analizi, gözlem, görüşme gibi veri toplama tekniklerini kullanarak, sosyal olguları derinlemesine anlamak isteyen doğal bir araştırma sürecidir. Toplanan bilgileri inceleyerek, birbiriyle ilişkili bir takım çıkarımda bulunmakta ve teoriler geliştirmektedir [CITATION AY199 \l 1055]. Nitel yöntemde araştırmacı bilgiyi kendisi toplamakta ve araştırmacının kendisi bir vasıta görevi görmektedir. Bilgi kaynağı olarak kendiliğinden oluşan koşulları kullanan araştırmacı bu koşullar içinde tanımlamaya, incelemeye ve açıklamaya başlamaktadır. Araştırmacı, bilgileri toplayabilmek için mülakat ve gözleme formlarını, ses kaydetme araçlarını kullanmaktadır (Şimşek ve Yıldırım, 2003). Bu araştırmada, nitel araştırma yönteminin veri toplama araçlarından biri olan “*yarı yapılandırılmış mülakat formu*” kullanılmıştır. “*Mülakat formu*”, bu araştırmada kullanılan yakın sayan paralel desenine uygun olacak şekilde hazırlanmıştır.

Araştırma konusuyla ilgili alan yazın taramasından yararlanılarak, mülakat formunda yer alacak sorular oluşturulmuştur. Mülakat formunun “*Bulgaristan Türklerinin Soğuk Savaş Dönemi Sonrası Vatandaşlık Hakları Sorunları*” amacına uygunluğunu belirlemek için 10 soruluk form oluşturulmuştur. Mülakat formunda belirlenen sorular Bulgaristan Türklerinin sorunlarını derinlemesine bir anlayışla cevap verebilecekleri şekilde dikkatlice seçilmiştir.

Mülakat formunda yer alan sorular:

- 1) Türkiye’ye ne zaman geldiniz, gelme nedenleriniz nelerdir?
- 2) Bulduğunuz şehre neden yerleştiniz?
- 3) Geldiğiniz yerde maddi ve manevi durumunuz nasıldı?
- 4) Burada ne tür zorluklarla karşılaştınız, bu zorlukları nasıl aştınız ve aşmaya çalışıyorsunuz?

- 5) Kendiniz ve çocuklarınız için nasıl bir gelecek düşünüyorsunuz?
- 6) Bulgaristan vatandaşlığı hakkında ne düşünüyorsunuz?
- 7) Türk vatandaşlığı hakkında ne düşünüyorsunuz?
- 8) Avrupa Birliği vatandaşlığı hakkında ne düşünüyorsunuz?
- 9) Avrupa'ya gitmeyi düşünüyor musunuz?
- 10) Şu anda vatandaşı olduğunuz ülkelerin hakları ile ilgili yaşadığınız veya aştığınız sorunlar nelerdir?

3.4. Verilerin Toplanması

Nitel veri toplama araçlarının uygulanması sürecinde verilerin nasıl toplandığı aşağıda açıklanmıştır.

3.4.1. Nitel Verilerin Toplanması

Bu araştırmanın nitel verileri, on sekiz (18) ve üstü yaşta olan Türkiye'ye göç etmiş ve halen ikamet eden yirmi beş (25) Bulgaristan Türk'ü ile kendi evlerinde, yüz yüze derinlemesine görüşme yapılarak toplanmıştır. Her bir görüşmeden önce katılımcıların ses kaydına izin verdiklerinin onayları alınmış daha sonra görüşmelere başlanmıştır. Katılımcılar ile dil sorunu yaşanmamış, sorulan sorular rahatlıkla anlaşılabilir ve sorulara vermiş oldukları cevaplar araştırmacı tarafından kolay bir şekilde anlaşılabilir. Yapılan görüşmelerin her birinin süresi kişiler için farklı olsa da görüşmeler, katılımcıların anlatımlarını kesmemek adına yaklaşık 10 dakika ile 60 dakika arasında sürmüştür. Görüşme süresince katılımcıların sorulara verdikleri cevaplar, izin alınarak, not alma tekniği ve ses kaydı alınarak kaydedilmiştir. Araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması için görüşme esnasında herhangi bir yönlendirme yapılmamış ve düşüncelerini rahatça ifade edebilmeleri konusuna özen gösterilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Nitel araştırma sonucu elde edilen veriler aşağıdaki şekilde analiz edilmiştir.

3.5.1. Nitel Verilerin Analizi

Nitel araştırmaların analizinde çok farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Ülkemizde bu yaklaşımlar içerisinden en çok “*betimsel analiz*” ve “*içerik analizi*” kullanılmaktadır (Doğanay, Ataizi ve Şimşek, 2012). Betimsel analiz, veri toplama araçlarıyla toplanmış verilerin, daha önceden oluşturulmuş temalar doğrultusunda özetlenmesi ve yorumlanmasıdır. Bu yaklaşımda araştırmacı, yapmış olduğu analizleri desteklemek için katılımcıların görüşlerine sık sık başvurarak doğrudan alıntılar yapar [CITATION MÖz10 \l 1055]. İçerik analizi, veri toplama araçlarıyla toplanmış ifadelerden kavramlar çıkarılması, bu kavramlardan benzer olanların ortak bir kod altında tutulması ve bu kodlardan benzer olanların ise ortak bir tema altında toplanılması sürecidir [CITATION ZKa17 \l 1055]. Bundan dolayı bu yaklaşıma tümevarım analizi de denilir. İçerik analizinde derinlemesine zmlenme yapılırken, betimsel analizde yüzeysel zmlenme yapılır (Doğanay, Ataizi ve Şimşek, 2012).

Bu araştırmada, veri toplama araçlarıyla toplanmış ifadelerden çıkarılan kavramlar belirli kodlar ve temalar etrafında toplanacağından içerik analizi, yapılan analizi desteklemek için katılımcıların görüşlerine başvurularak alıntılar yapılacağından betimsel analiz kullanılmıştır. Bu araştırmada, elde edilen veriler aşağıdaki şekilde zmlenmiş ve yorumlanmıştır:

Not edilen ve ses kaydı yapılan görüşmeler, herhangi bir veri kaybı olmayacak şekilde bilgisayar üzerinden Microsoft Word programına aktarılmış ve her bir görüşme M1, M2... M25 şeklinde isim verilerek ayrı ayrı belgeler olarak kaydedilmiştir. Kaydedilen mülakat formları, bilgisayar destekli bir nitel veri analiz programı olan MAXQDA 2018 ile analiz edilmiştir. Görüşme formlarında bulunan sorulara verilen yanıtlar araştırmacı tarafından dikkatlice incelenmiş ve ifadelerin özüne bağlı kalınarak ifadelerden kavramlar çıkarılmış, bu kavramlardan benzer olanlar ortak bir kod altına alınmış ve bu kodlardan benzer olanlar ortak bir tema altında toplanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan, sınır dışı edilen ve kendi isteğiyle göç eden Bulgaristan Türklerinin yapılan derinlemesine mülakatlar sonucu söz konusu vatandaşlıkları üzerinden sorunlarının ve çözümlerinin belirlenmesi adına yapılan araştırmanın bu bölümünde; araştırmanın nitel boyutunda elde edilen bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

4.1. Nitel Araştırmaya Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Bu araştırma sonucu ulaşılan bulgular ve yorumlar aşağıda belirtilmiştir.

4.1.1. Katılımcıların Türkiye'ye Göç Etme Tarihleri ve Nedenleri

Yöntem Bölümünde de belirtildiği gibi araştırma kapsamında Bulgaristan'dan göç etmiş ve Türkiye'ye gelmiş toplam 25 kişi ile görüşme yapılmıştır. Görüşmeye katılanların özellikleri ve göç tarihleri Tablo 1'de göç nedenleri ise Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Göç Tarihleri ve Özellikleri

KATILIMCILAR		N
Göç Tarihleri		25
1989	M1 M4 M6 M7 M8 M9 M10 M11 M12 M13 M14 M16 M17 M18 M19 M20 M24 M25	18
1990	M2 M3 M5 M15 M21 M22	6
1997	M23	1
Yaşları		25
21-30 Yaş	M12 M20	2
31-40 Yaş	M1 M4 M5 M6 M9 M25	6

41-50 Yaş	M10 M11 M19 M21	4
51 Yaş ve üzeri	M2 M3 M7 M8 M13M14M15 M16 M17 M18 M22 M23 M24	13
Medeni Durumları		25
Bekar	M6 M20 M21	3
Evli	M1 M2 M3 M4 M5 M7 M8 M9 M10 M11 M12 M13 M14 M15 M16 M17 M18 M19 M22 M23 K24 M25	22

Tablo 1 incelendiğinde, katılımcıların 18'inin 1989 yılında, 6'sının 1990 yılında ve 1'inin 1997 yılında göç ettiği ve katılımcıların 2'sinin 21-30 yaş, 6'sının 31-40 yaş, 4'ünün 41-50 yaş ve 13'ünün 51 ve üzeri yaş grubu arasında olduğu ve katılımcıların 3'ünün bekar ve 22'sinin ise evli olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Katılımcıların Türkiye'ye Gelme Nedenlerine İlişkin Görüşleri

Ortaya Çıkan Kodlama Temaları	KATILIMCILAR	N
Bulgaristan zoruyla hemen göç ettirilme	M2 M4 M7 M10 M11 M12 M13 M19	8
Baskı sonucu kendi isteği ile göç etme	M1 M3 M5 M6 M8 M9 M14 M15 M16 M17 M18 M20 M21M22 M24 M25	16
2. Sınıf vatandaş konumunda olma	M1 M14 M25	3
Türkiye ve akraba özlemi	M5 M8 M14 M17 M20 M23M24 M25	8
İsim değiştirme kanunu	M1 M2 M3 M4 M5 M6 M7 M8 M9 M10 M11 M13M15 M16 M17 M18 M19 M20 M21 M22 M24 M25	22
Türkçe konuşma yasağı	M3 M4 M8 M9 M11 M13 M16 M17 M18 M19 M21M22 M24	13
Dini ibadet yasağı	M4 M5 M8 M11M13 M16 M17 M18 M21M22 M24	11
Yönetimin çeşitli baskıları	M2 M3 M4 M7 M8 M9 M10 M11 M12 M13 M14 M15 M21 M22 M24	15

Not: Katılımcılar aynı soruya birden çok görüş bildirdiğinden toplam frekans (n) değerleri fazla çıkmıştır.

Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların Türkiye'ye neden geldiklerine ilişkin görüşlerinin “*Bulgaristan zoruyla hemen göç ettirilme, baskı sonucu kendi isteği ile göç etme, 2. sınıf vatandaş konumunda olma nedeniyle, Türkiye ve akraba özlemi nedeniyle, isim değiştirme kanunu, Türkçe konuşma yasağı, dini ibadet yasağı ve yönetimin çeşitli baskıları*” olmak üzere sekiz tema altında toplandığı görülmektedir. Bu bulgular, katılımcıların

Türkiye'ye gelme nedenlerinde sırasıyla isim değiştirme kanunu, baskı sonucu kendi isteği ile göç etme, yönetimin çeşitli baskıları, Türkçe konuşma yasağı, dini ibadet yasağı, Türkiye ve akraba özlemi ile Bulgaristan zoruyla göç ettirilme ve 2. sınıf vatandaş konumunda olmanın etkili olduğu görölmektedir.

Tablo 2'ye göre en çok *“isim değiştirme kanunu”*, temasında toplanan görüşlerin ağırlıkta olduğu, katılımcıların neredeyse tamamına yakınının bu görüşte yoğunlaştığı görölmektedir. Bu görüşün yaygın olmasının nedeni katılımcıların isim değiştirme kanunu ile Türk kimliklerine Bulgaristan yönetiminin müdahale etmesi ve onları Bulgarlaştırmak istemesi, yani asimile etmek istemesidir. Bu anlayışı ve yeni kimliği kabul etmeyen Bulgaristan Türkleri yüzlerce yıldır doğup büyüdükleri çok sevdikleri vatanlarını terk ederek anavatan Türkiye'ye göç etmişlerdir. Yani bu görüşleriyle katılımcılar, Bulgaristan asimilasyon politikalarından dolayı Türkiye'ye geldiklerini vurgulamaktadırlar. Bununla birlikte katılımcı görüşlerinin, ikinci sırasında *“Baskı sonucu kendi isteği ile göç etme”*, üçüncü sırada *“Yönetimin çeşitli baskıları”* ve dördüncü sırada *“Türkçe konuşma yasağı”* ile beşinci sırada *“Dini ibadet yasağı”* temasında toplandığı görölmektedir. Katılımcıların bu görüşleri asimilasyon politikalarının daha da arttığını ve Bulgaristan Türklerinin baskılar sonucu göçe zorlandığını göstermiştir. Katılımcıların *“Bulgaristan zoruyla hemen göç ettirilme”* ve *“Türkiye ve akraba özlemi”* başlıklı görüşlerinde aynı oranda toplanmalarının nedeni şudur. Bulgaristan'da ortaya çıkan asimilasyon politikalarına karşı Bulgaristan Türkleri bazı yerleşim yerlerinde protestolar yapmıştır. Protestolar sonucu Bulgaristan hükümeti Türkler üzerinde baskıyı artırmıştır. Oluşan baskılar üzerine Bulgaristan Türkleri Türkiye'ye daha önce yerleşmiş akrabalarının yanına göç etmiştir. Bazı katılımcıların Türkiye'ye gelme nedeni olarak *“2. sınıf vatandaş konumunda olma”* nedenini göstermeleri ise hemen hemen her alanda yaşadıkları baskıyı yüksek oranda hissetmelerinden kaynaklandığı söylenebilir. Türkiye'ye neden geldiklerine ilişkin olarak, katılımcıların ifade ettikleri bazı görüşler aşağıda verilmiştir:

Türkiye'ye Mayıs 1989 yılında göç ettik. Biz göç etmeden mayıs ayı başında benim bulunduğum ilçede (Bulgaristan'da) Kırcaali'ye bağlı Cebel ilçesinde bir takım protesto gösterileri oldu. İki haftanın sonunda hükümet bir kağıt gönderdi sizi sınır dışı ediyoruz gibisinden, hükümet bizi zorunlu göçle gönderdi. Ben doğduğumda kimlik ismim Barış'tı mesela ama sonra 1984'te kimlik ismimi Adrian olarak değiştirdiler (M4).

Bulgaristan'ı terk etmemizi istediler bize üç gün süre verdiler bu süre içinde bir sürü evrak işi vardı diplomalarımızı topladılar. Eşyalarımızı topladık bir de tabi orda devlete borç bırakmamamız gerekiyordu her yerden belgeler aldık borcumuz olmadığına dair. Kütüphaneden bile kitap borcumuz olmadığına dair belge aldık. Diplomalarımız geri verilmedi orada kaldı (M7).

Türkiye'ye 1989 yılında göç ettik. Zulüm gördük, Türk'üz vatanımıza gelmek istedik. Biz Bulgar'da her zaman ikinci derece insandık. İş konusunda olsun iyi bir yere gelemezdin inşaatlarda çalıştırırlardı (M14).

1990 yılında Bulgaristan'dan göç ettim. Bize Türkiye'ye gitmek için vize çıkarmadılar bizde Almanya'ya göç ettik. Bulgaristan'da isimler değiştiğinden beri rahatsız olmuştuk herkes de Türkiye'ye göç etmişti bizde kalmak istemedik (M15).

Türkiye'ye doğru Bulgaristan'dan 28 Haziran 1989 yılında yola çıktım. Rus isimlerine benzer isimler almamız istendi biz bunu dört sene kabul etmedik ama sonunda değiştirdiler (M17).

Türkiye'ye 09/08/1989 yılında göç ettim. Göç etme nedenimiz orada asimilasyon politikası başlamıştı ve bizi Bulgarlaştırmak istediler, bizim Bulgar kökenimizden geldiğimizi söylediler. Biz soyumuzu biliyoruz bunu reddettik polisler evimize geldi zorla değiştirdiler (M18).

Türkiye'ye 1989 Haziran ayında göç ettik. Göç etme nedenlerimiz öncelikle kimliğimizi korumak amacıyla, kaybettiğimiz hakları daha sonra geri alabilmek için göç ettik. Bizim göçümüz çok ani oldu bize üç günlük bir mühlet verdiler bizi zorla ülkeden çıkardılar (M19).

Türkiye'ye 1997 yılında göç ettim. Biz 1989 yılında Türkiye'ye gelecektik ama oğlum askerlik yapacaktı Bulgaristan bizim geçmemize izin vermedi oğlum askere gitti bir buçuk sene askerlik yaptı, oğlum askerden döndükten sonra bizim de Bulgaristan'da akrabamız kalmamıştı, o yüzden toparlanmamız geçmemiz bu yılı buldu. Todor Jivkov ve yönetimi gittikten sonra bu uygulamalar bitti bir anda bu

olaylar kesildi haklarımıza kavuştuk ama bizim orada akrabalarımız kalmadığı için bizde Türkiye'ye göç ettik. İsimlerimiz geri verildi Türkçe konuşmak özgürlüğe kavuştuk çocukları sünnet yasağı da kalktı (M23).

Türkiye'ye 30 Haziran 1989 yılında göç ettik. İsim davası ve Türkiye'ye her zaman bir özlemimiz vardı. Türkçe yasaktı, sünnet yasaktı, Türkçe yazılı mezar taşlarının isimlerini bile sildiler bunlar beni çok rahatsız etti. Biz daha önce gelmek istiyorduk ama Bulgaristan bizim pasaportlarımızı hemen çıkartmadılar onu bekledik; su, elektrik, telefon, bankada paran varsa çekiyorsun bu işlemleri yapmayana pasaport vermiyorlar göç ederken borcun olmayacak Bulgaristan Devleti'ne (M24).

Türkiye'ye Temmuz 1989 yılında göç ettik. Bulgaristan Türkleri Bulgaristan'da memur olamıyorlardı üst düzey kademelere gelemiyorlardı. İsim değiştirme yüzünden çok zorluk çektik benim adım aile içinde Mehrin'di ama adımları Milena olarak değiştirmişlerdi. Göç etmek için eşyalarımız bir odada toparlanmış bekliyordu (M25).

4.1.2. Katılımcıların Buldukları Yerlere Yerleşme Nedenleri

Katılımcıların buldukları yerlere yerleşme nedenlerine ilişkin katılımcıların görüşlerinden elde edilen bulgular Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların Buldukları Yerlere Yerleşme Nedenlerine İlişkin Görüşleri

Ortaya Çıkan Kodlama Temaları	KATILIMCILAR	N
Akraba olması	M1 M3 M4 M5 M6 M7 M8 M9 M10 M11 M12 M13 M14 M15 M16 M17 M18 M19 M20 M21 M22 M23 M24 M25	24
İş nedeniyle	M2 M3 M5 M6 M8 M24 M25	7
Eğitim nedeniyle	M21	1

Not: Katılımcılar aynı soruya birden çok görüş bildirdiğinden toplam frekans (n) değerleri fazla çıkmıştır.

Tablo 3 incelendiğinde, katılımcıların buldukları yerlere yerleşme nedenlerine ilişkin görüşlerinin “Akraba olması, İş nedeniyle ve Eğitim nedeniyle” olmak üzere üç tema

altında toplandığı görülmektedir. Bu bulgular, katılımcıların buldukları yerlere yerleşme nedenlerinde; akraba, iş ve eğitim nedenlerinin olmasının etkili olduğu görülmektedir.

Tablo 3'e göre "Akraba olması" temasında toplanan görüşlerin çoğunlukta olduğu, katılımcıların tamamına yakınının bu görüşte yoğunlaştığı görülmektedir. Bu temaya yakın olup da fazla yoğunluğu olmayan "İş nedeniyle" temasında toplanan görüşler ile "Akraba olması" temasında toplanan görüşler birbirini tamamlamaktadır. Yani katılımcıların buldukları yer ile tanışmaları ve buraya yerleşmelerinde daha sonrasında ise iş bulmalarında kendilerinden önce göç ederek yerleşen akrabalarının yardımları olması etkilidir. Bununla birlikte katılımcıların buldukları yerlere kalıcı olarak yerleşmelerinde ise akrabalarının ve iş nedenlerinin olması görülmektedir. Bir katılımcının "Eğitim nedeniyle" temasını seçmesindeki neden ise göç etmeden önceki devam eden eğitimini tamamlaması adına olduğu söylenebilir. Göçmenlerin göç ettiği toplum içerisinde akraba, arkadaş ve hemşeri ilişkilerini kullanmaları, yeniden oluşturmak zorunda olacakları toplumsallaşmanın yaratacağı stresi azaltmak istemelerinden kaynaklanmaktadır [CITATION Ad16 \l 1055]. Buna göre Bulgaristan Türkleri göç ettikten sonra tanıdık bir yüz bulmak ve yeni bir topluma daha kolay adapte olmak için akrabalarının yanına göç etmişlerdir. Göçmenler göç ettikleri yerdeki topluma alışma sürecinde kendilerinden önce oraya yerleşen akrabalarından yardım alırlar, onların bilgi ve deneyimlerinden yararlanmaya çalışırlar. Buldukları yerlere yerleşme nedenlerine ilişkin olarak, katılımcıların ifade ettikleri bazı görüşler aşığıda verilmiştir:

Biz ilk önce Kırklareli'ne geldik. Göç etmeden önce, eşimin Kırklareli'de 1951 senesinde göç etmiş akrabaları bulunmaktaydı. Orada devlet bize prefabrik ev verdi bir buçuk sene kaldık orda. Bursa'ya ekonomik sebeplerle göç ettik (M3).

Ben şu an Bursa'da yaşıyorum çünkü bizim önceden 1978-1968 göçmeni akrabalarımız vardı o yüzden Bursa'yı tercih ettik. Maddi olarak değil de manevi olarak insanı birilerinin karşılaması yol göstermesi yoksa maddi olarak onların maddi durumları da iyi değildi herkes kendi ailesine yetebiliyordu (M7).

Bursa'ya akrabalarımızdan dolayı yerleştik. Dayım buradaydı ilk önce tanıdık bir yüz aradım onun bana yardımcı olabileceğini düşündüm ve Bulgaristan Türklerinin yüzde yetmiş böylesi yapmıştır (M10).

İlk olarak Uzunköprü'ye gittik abim bizden önce göç etmişlerdi, ben üniversiteye devam etmek için İstanbul'a yerleştim sonra ailemde geldi kirada kaldık (M21).

İlk önce Bursa'ya gittik orada kalırız diye düşündük akrabalarımız oradaydı. Biz akraba ziyareti için İstanbul'a geldik o esnada hemşire arıyorlardı bende başvurduğum kazandım işe başladım İstanbul'da kaldım (M24).

Akrabalarımızla iletişim kuramadık, kimin geldiğini kimin gelemediğini bilemedik. İlk önce Bursa'ya gelmiştik akrabalarımızın yanına sonra İstanbul'a iş sebebiyle geldik (M25).

4.1.3. Katılımcıların Göç Etmeden Önceki Yerlerinde Maddi Durumları

Katılımcıların göç etmeden önceki yerlerindeki maddi durumlarına ilişkin görüşlerinden elde edilen bulgular Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların Göç Etmeden Önceki Yerlerindeki Maddi Durumlarına İlişkin Görüşleri

Ortaya Çıkan Kodlama Temaları	KATILIMCILAR	N
İyi	M1 M2 M5 M9 M14 M19 M22 M24	8
İyi değil	M6 M10 M16 M21 M25	5
Orta	M3M4 M7 M8 M11M12 M13M15 M17 M18 M20 M23	12

Tablo 4 incelendiğinde, katılımcıların göç etmeden önceki yerlerindeki maddi durumlarına ilişkin görüşlerinin “İyi, İyi değil ve Orta” olmak üzere üç tema altında toplandığı görülmektedir. Tablo 4'e göre “Orta” temasında toplanan görüşlerin ağırlıkta olduğu, katılımcıların çoğunluğunun bu görüşte yoğunlaştığı görülmektedir. Bununla birlikte ikinci çoğunluktaki görüşe göre “İyi”, üçüncü çoğunluktaki görüşe göre ise “İyi değil” diye vurgulanmıştır. Temalardaki görüşlerin ağırlığına göre katılımcıların çoğu göç etmeden önceki yerdeki maddi durumlarını “Orta” olarak belirtmiştir. Eski Bulgaristan yönetiminde çoğu kişi aynı maaşa yakın maaşlar aldığı için ve alabileceği her şeyden iki (2) tane çeşit olduğu için bu cevabı verdikleri çıkarımını yapabiliriz. “İyi” cevabını veren katılımcıların ise eski Bulgaristan'da orta cevabını verenlere oranla çok az bir para farkıyla daha fazla maaş aldıkları

mülakatlarda gözlemlenmiştir. “İyi değil” cevabını veren katılımcıların ise yine çok az bir para farkıyla orta cevabını verenlere oranla daha az maaş aldıkları söylenebilir. Göç etmeden önceki yerlerindeki maddi durumlarına ilişkin olarak, katılımcıların ifade ettikleri bazı görüşler aşağıda verilmiştir:

Her şey devletin (o dönemin komünist rejimi) garantisi altında gibiydi. Annem de babam da çalışıyordu. Babam bir köyün doktoruydu köy doktoru, annem de kütüphanede kitap satışı yapıyordu. Maddi olarak orda (Bulgaristan’da) herkes hemen hemen eşit gelire sahip olduğu için kimse maddi zorluk çekmiyordu bizde çekmiyorduk. Zaten eğitim hakkı herkese ücretsiz olduğu için, gelecek planı için ailemin kenara ekstra bir para atması gerekmiyordu. Üniversitelerin hepsi devlet üniversitesi idi ve ücretsizdi (M1).

Bulgaristan’da tabii sosyalizm amaçlı bir ülke olduğu için o sisteme evrilmeye çalışan bir ülke olduğu için gelir eşitliği biraz daha dengeli bir konumdaydı insanlar arasında, dolayısıyla bir yokluk veya çok zenginlik seviyesi yoktu genel olarak insanlar arasında. Huzurlu denilebilecek kazanılan meblanın yeterli olduğu bir durumdu (M4).

Bulgaristan’da komünist sistem olduğu için her şey standarttı. Annemin babamın işi vardı, herkesin maddi durumu iyiydi herkesin alabileceği ve yapabileceği şeyler belliydi (M5).

Bulgaristan’da maddi durumumuz iyiydi ne fazla zengin ne fazla fakir yoktu. Bir araba bir ev herkes alabiliyordu tam rahata erdik derken bu olaylar oldu (M13).

Bulgaristan’da bana göre maddi durum herkesin ortaydı, herkesin maaşı birbirine çok yakındı ve kimse birbirini üstün göremezdi. Ben hiç kimseyi Bulgaristan’da kimseyi ırkı yüzünden ayırmadım hep insan olarak baktım herhangi bir farklı düşüncem olmadı (M17).

Bulgaristan’da maddi durumumuz çok iyi değildi hepten de kötü değildi orta seviyede giderdik (M21).

Bulgaristan’da maddi durumumuz kötüydü herkesin evi aynı ev herkesin arabası aynı model, eşyaları aynıydı, aynı televizyon için aylarca sırada bekliyorduk. Bulgarlar iş konusunda üst düzey işlerde çalışıyorlardı (M25).

4.1.4. Katılımcıların Göç Etmeden Önceki Yerlerinde Manevi Durumları

Katılımcıların göç etmeden önceki yerlerindeki manevi durumlarına ilişkin görüşlerinden elde edilen bulgular Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Katılımcıların Göç Etmeden Önceki Yerlerindeki Manevi Durumlarına İlişkin Görüşleri

Ortaya Çıkan Kodlama Temaları	KATILIMCILAR	N
Huzursuz	M1 M3 M7 M9 M11M16 M17 M19 M20 M21M24	11
Sürekli göç etme isteği	M2	1
Kötü	M4 M5 M6 M8 M10 M12 M13 M14 M15 M18 M22 M25	12
Özlem içinde	M23	1

Tablo 5 incelendiğinde, katılımcıların göç etmeden önceki yerlerindeki manevi durumlarına ilişkin görüşlerinin “*Huzursuz, Sürekli göç etme isteği, Kötü ve Özlem içinde*” olmak üzere dört tema altında toplandığı görülmektedir. Tablo 5’e göre “*Kötü ve Huzursuz*” temasında toplanan görüşlerin ağırlıkta olduğu, katılımcıların tamamına yakınının bu görüşlerde yoğunlaştığı görülmektedir. Bununla birlikte geriye kalan kişiler aynı orandaki görüşlerine göre “*Sürekli göç etme isteği ve Özlem içinde*” olarak vurgulamıştır. Temalardaki görüşlerin ağırlığına göre katılımcıların çoğu göç etmeden önceki yerdeki manevi durumlarını “*Huzursuz ve Kötü*” olarak belirtmiştir. Eski Bulgaristan yönetimi asimilasyon politikaları (Bulgarlaştırma) başlayınca oluşan manevi durum için bu cevabı verdikleri çıkarımını yapabiliriz. “*Sürekli göç etme isteği ve Özlem içinde*” cevabını aynı oranda veren katılımcıların ise eski Bulgaristan’da daha önceki oluşan politikalar sebebi ile Türkiye’ye göç etmiş akrabalarına özlem, hasret çektikleri mülakatlarda gözlemlenmiştir. Göç etmeden önceki yerlerindeki manevi durumlarına ilişkin olarak, katılımcıların ifade ettikleri bazı görüşler aşağıda verilmiştir:

Bulgaristan'da kurban kesiyorsun kapına gelip kontrol ediyorlardı evinde eti saklamaya çalışırken bir yandan da Bulgarca konuşmaya çalışıyordun, Türkçe ekmek istiyorsun sana ekmek yok diyorlar Bulgarca iste diyorlardı. Kreşlerde çocuklar Türkçe konuşuyor diye kızıyorlardı. Yollar açılınca herkes göç etti (M3).

Manevi durumumuz tabii sıkıntılıydı. O dönem ki Todor Jivkov Hükümeti tarafından Türklere uygulanan asimilasyon politikası nedeniyle dini vecibeler, Türkçe konuşmak tamamen yasaklıydı. Dolayısıyla manevi olarak çok zor durumdaydık, ben hatırlıyorum askerler bir gece geldi bizim Türkçe film izlediğimiz için videoyu (videokaset oynatma aygıtı) aldı götürdü bir daha geri getirmedi (M4).

Manevi durumumuz, ruhsal durumumuz kötüydü, Türkçe konuşmamıza izin verilmiyordu, isim değişikliğine gidilmişti, Türkçe isim yasaktı. Hatırladığım kadarıyla annem lütfen sessiz konuş burada her söylem bizim için kötü şeylere yol açabilir bu yüzden Bulgarlar bize baskı yapabilir lütfen çok sessiz konuşalım aramızda konuşalım derdi bu da beni çok etkileyen bir şeydi (M6).

Manevi durum ise daha da kötüydü Türkiye'de ki özgürlüğün bir milyonda biri Bulgaristan'da yoktu. Bir şehirden bir şehre kayıtsız çıkamıyorduk her şey kontrol altında geçiyordu bu hiç iyi bir şey değildir (M10).

Bulgaristan'da manevi olarak sürekli baskı altında ve bir şeylere mecbur hissediyorduk (M11).

Manevi durumumuz moralimiz çok bozuktu, yedi ay eşim yanımda yoktu saklanıyordu. Hapse girseydi eğer sağlığını elinden alıyorlar ya sakat çıkıyorsun ya da hasta çıkıyorsun (M13).

Manevi durumumuz benim şahsi durumum bu isim değiştirme olaylarında askerdeydim askerde benim adımı değiştirdiler. Benim adım Mustafa iken adımı Zafir olarak kaydettiler otuz kişinin adı da Zafir olarak kaydedildi orada bir

karışıklık yaşadık sonra ıştırma yapmamaya başladılar ismimin değiştirilmesi beni çok rahatsız etti (M21).

Manevi durum olarak her zaman ikinci sınıf vatandaş olduğumu hissediyordum, her şeyin yasak olduğunu hissettiriyorlardı. Bana ailem hep dışarıda sakın Türkçe konuşma, ismini söyleme, eşyalarımızı topladığımızı kimseye söyleme gibi tembihliyorlardı. Küçük yaşlarda bile keskin sınırlarımız olması gerektiğini öğrendik (M25).

4.1.5. Katılımcıların Türkiye’de Karşılaştıkları Zorluklar

Türkiye’de karşılaştıkları zorluklara ilişkin katılımcıların görüşlerinden elde edilen bulgular Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Katılımcıların Türkiye’de Karşılaştıkları Zorluklara İlişkin Görüşleri

Ortaya Çıkan Kodlama Temaları	KATILIMCILAR	N
Barınma sorunları	M1 M4 M7 M8 M9 M10 M11 M12 M13 M14 M15 M16 M17 M18 M19 M20 M21 M22 M23 M24 M25	21
Kiralık ev bulma sorunu	M1 M4 M7M8 M9 M10 M11M12 M13M14 M15 M16 M17 M18 M19 M21 M22 M23 M24 M25	20
Kiranın yüksek oluşu	M13 M23	2
Aynı evde akrabalarla birlikte oturulması	M1 M8 M9 M10 M11 M12 M16 M21 M24 M25	10
İstihdam sorunları	M1 M2 M3 M4 M5 M6 M7 M8 M9 M10 M11 M12 M13 M14 M15 M16 M17 M18 M19 M20 M21 M22 M23 M24 M25	25
İş sorunu	M1 M2 M3 M4 M5 M6 M7 M8 M9 M10 M11 M12 M13 M14 M15 M16 M17 M18 M19 M20 M21 M22 M23 M24 M25	25
Fazla çalışma	M3 M5 M6	3
Vatandaşlık sorunu	M1M2 M3 M4 M5 M6 M7 M8 M9 M10 M11 M12 M13 M14 M15 M16 M17 M18 M19 M20 M21 M22 M23 M24 M25	25
Adaptasyon	M1 M3 M4 M5 M6 M7 M8 M9 M10 M11 M12 M17M18 M19 M20 M21 M23 M24 M25	19
Dil sorunu	M1 M4 M5 M6 M7 M8 M10 M11 M18 M19 M20 M21 M23 M24 M25	15
Kültür sorunu	M1 M3 M4 M5 M6 M7 M8 M9 M10 M11 M12 M17 M18 M19 M20 M25	16
Kamu yardımları alamama	M2 M3 M4 M5 M6 M11 M12 M14 M15 M20 M21 M23 M10	12
Almak istemeyen		1
Maddi Sıkıntı	M1 M3 M4 M5 M12	5

Not: Katılımcılar aynı soruya birden çok görüş bildirdiğinden toplam frekans (n) değerleri fazla çıkmıştır.

Tablo 6 incelendiğinde, katılımcıların Türkiye’de karşılaştıkları zorluklara ilişkin görüşlerinin “*Barınma sorunları, İstihdam sorunları, Vatandaşlık sorunu, Adaptasyon, Kamu yardımı alamama ve Maddi sıkıntı*” olmak üzere altı tema altında toplandığı görülmektedir.

Tablo 6’da yer alan “*Barınma sorunları*” temasında toplanan görüşlere göre katılımcılardan dört kişi hariç tamamının barınma sorunu yaşadığı görülmektedir. “*Barınma sorunları*” teması altında, katılımcı görüşlerinin ağırlığına göre, yer alan; kiralık ev bulma sorunu, kiranın yüksek oluşu ve aynı evde akrabalarla birlikte oturulması başlıklı kodlamalar, katılımcıların yaşamış oldukları barınma sorunlarını göstermektedir. Bu bulgulardan elde edilen sonuca göre; katılımcıların en çok kiralık ev bulma sorunu yaşadıkları, 1989 ve 1990 yılı boyunca yoğun olarak Bulgaristan’dan belli nedenlerle Türkiye’ye göç yaşandığından dolayı bir süre kiralık ev bulmada sıkıntı çektikleri söylenebilir. Katılımcıların kira parasının yüksekliğinden şikayetçi olmaları ise gelirlerine göre kira parasının kendilerine yüksek gelmesinden kaynaklandığı söylenebilir. Katılımcıların aynı evde akrabalarla birlikte oturması, kiralık ev bulma sorunun çözülmesi amacıyla seçilen bir yol olduğu söylenebilir.

Tablo 6’da yer alan “*İstihdam sorunları*” temasında toplanan görüşlere göre katılımcıların tamamının istihdam sorunu yaşadığı görülmektedir. “*İstihdam sorunları*” teması altında, katılımcı görüşlerinin ağırlığına göre, yer alan; iş sorunu ve fazla çalışma başlıklı kodlamalar, katılımcıların yaşamış oldukları istihdam sorunlarını göstermektedir. Bu bulgulardan elde edilen sonuca göre; katılımcıların en çok iş bulma sorunu yaşadıkları görülmektedir. Bunun nedeni ise; sürekli yaşanan göç yoğunluğundan dolayı iş fırsatlarının azalmasından ve henüz vatandaşlık almadıklarından kaynaklandığı söylenebilir. Belli bir süre bulunulan şehirde kalmış olup çevreye adapte olmuş ve kendilerinden önce yerleşen akrabalarından veya devletten yardım alanların iş bulmalarının kolaylaştığı söylenebilir. Diğer önemli istihdam sorunları ise iş bulanların yaşadığı fazla çalışma sorunudur. Katılımcıların ev sahibi toplumdaki boşta kalan mesleklerde iş bulabildikleri ve çalışmak için henüz yasal izinleri olmadığı için bu sorunları yaşamış oldukları söylenebilir.

Tablo 6’da yer alan “*Vatandaşlık sorunu*” temasında toplanan görüşlere göre katılımcıların tamamının vatandaşlık sorunu yaşadığı görülmektedir. Katılımcıların vatandaşlık sorunu yaşamış olmasının nedeni; Türkiye’ye 1989 yılında ilk sığınan Bulgaristan Türklerine vatandaşlık kazanılmaya kadar Muhacir Kağıdı verilmiş ve bu kağıt ile iş başvuruları yapmışlardır. Vatandaş olunamamasının bir diğer nedeni de 1989 yılında ve sonrasında Türkiye’ye göç eden Bulgaristan Türklerinin, Türk soylu olmasına karşın göç ederken turist olarak geldiği için yabancı statüsünde değerlendirilmiş olmasıdır.

Tablo 6’da yer alan “*Adaptasyon*” temasında toplanan görüşlere göre katılımcıların tamamına yakın bir kısmının adaptasyon sorunu yaşadığı görülmektedir. Bulgaristan’dan göç eden Bulgaristan Türkleri aynı zamanda komünist bir sistemden daha özgür bir sisteme geçiş yapmıştır. Bununla birlikte yeni sisteme uyum sağlamaları adaptasyon sorununa neden olmuştur. Adaptasyon sorunu ile birlikte oluşan diğer sorunlar “*Dil sorunu ve Kültür sorunu*” temalarıdır. Bu oluşan iki alt tema “*Dil sorunu ve Kültür sorunu*” katılımcıların yarısından fazla ve aynı orana çok yakın olması katılımcıların bu görüş altında toplandığını göstermektedir. Bulgaristan’da göç ederken kullanılan günlük konuşma dilinin Osmanlı Türkçe’sine yakın olması, Türkiye’de kullanılan konuşma dilinde ve bazı Türkçe terimlerin bilinmemesi, Bulgaristan’da Kiril Alfabeti ile Bulgarca eğitim öğretim yapılmasından kaynaklanan nedenler, Türkiye’de katılımcıların dil sorunu yaşamasına neden olmuştur. Katılımcılar Bulgaristan’da farklı kıyafetler giyinmeleri ve erkek ile kadın mesleklerinin aynı olması nedeniyle Türkiye’de kültür sorunu yaşamışlardır.

Tablo 6’da yer alan “*Kamu yardımları alamama*” temasında toplanan görüşlere göre katılımcıların on ikisinin kamu yardımı alamadığı görülmektedir. Kamu yardımı olarak belirtilen; Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin Bulgaristan Türklerine verdiği kamu yardımları; kira, gıda ve barınma yardımı alamadığını belirten katılımcıların görüşleri “*Kamu yardımları alamama*” teması altında toplanarak, bu kapsamda değerlendirilmiştir.

Tablo 6’da yer alan “*Maddi sıkıntı*” temasında toplanan görüşlere göre katılımcıların beşinin maddi sıkıntı yaşadığı görülmektedir. Katılımcıların maddi sıkıntı yaşamalarının nedeni tüm paralarını Türkiye’ye göç ederken harcamak durumunda kaldıklarından ve karşılaştıkları yeni sistemin serbest piyasa ekonomisi koşullarına göre olması nedenlerinden kaynaklandığı söylenebilir.

Türkiye’de karşılaştıkları zorlukları nasıl aştıklarına ilişkin katılımcıların görüşlerinden elde edilen bulgular Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Katılımcıların Türkiye’de Karşılaştıkları Zorlukları Nasıl Aştıklarına İlişkin Görüşleri

Ortaya Çıkan Kodlama Temaları	KATILIMCILAR	N
Yardım yapılması	M1 M2 M3 M4 M5 M6 M7 M8 M9 M10 M11 M12 M13 M14 M15 M16 M17 M18 M19 M20 M21 M22 M23 M24 M25	25
Kamu yardımları	M1 M7 M8 M9 M13 M16 M17 M18 M19 M22 M24 M25	12
Akraba yardımları	M1 M2 M3 M4 M5 M6 M7 M8 M9 M10 M11 M12 M13 M14 M15 M16 M17 M18 M19 M20 M21 M22 M23 M24 M25	25
Barınma sorunun giderilmesi	M1 M2 M3 M4 M5 M6 M7 M8 M9 M10 M11 M12 M14 M15 M16 M17 M18 M19 M20 M21 M22 M24 M25	25
Bir süre akrabalarında misafir kalma	M1 M8 M9 M10 M11 M12 M16 M21 M24 M25	10
Kiralık ev bulma	M1 M4 M7 M8 M9 M10 M11 M12 M13 M14 M15 M16 M17 M18 M19 M21 M22 M23 M24 M25	20
TOKİ’den konut	M2 M3 M5 M6 M20	5
İstihdam sorunun giderilmesi	M1 M2 M3 M4 M5 M6 M7 M8 M9 M10 M11 M12 M13 M14 M15 M16 M17 M18 M19 M20 M21 M22 M23 M24 M25	25
Devlette iş	M4 M7 M18 M22 M24 M25	6
Özel Sektörde iş	M1 M2 M3 M5 M6 M8 M9 M10 M11 M12 M13 M14 M15 M16 M17 M19 M20 M21 M23	19
Türk vatandaşlığı kazanılması	M1 M2 M3 M4 M5 M6 M7 M8 M9 M10 M11 M12 M13 M14 M15 M16 M17 M18 M19 M20 M21 M22 M23 M24 M25	25

Not: Katılımcılar aynı soruya birden çok görüş bildirdiğinden toplam frekans (n) değerleri fazla çıkmıştır.

Tablo 7 incelendiğinde, katılımcıların Türkiye’de karşılaştıkları zorlukları nasıl aştıklarına ilişkin görüşlerinin “Yardım yapılması, Barınma sorunun giderilmesi, İstihdam sorununun giderilmesi, Türk vatandaşlığı kazanılması” olmak üzere dört tema altında toplandığı görülmektedir. Bu bulgular, katılımcıların Türkiye’de karşılaştıkları zorlukları aşmalarında; yardım yapılması, barınma, istihdam sorunlarının giderilmesi ve Türk vatandaşlığının kazanılmasının etkili olduğu görülmektedir.

Tablo 7’de yer alan “Yardım yapılması” temasında toplanan görüşlere göre katılımcıların tamamının yardım aldığı görülmektedir. “Yardım yapılması” teması altında,

katılımcı görüşlerinin ağırlığına göre, yer alan; kamu yardımları, akraba yardımları başlıklı kodlamalar, katılımcıların aldıkları yardımların türünü göstermektedir. Bu bulgulardan elde edilen sonuca göre; katılımcıların Türkiye’de karşılaştıkları zorlukları aşmalarında en çok akraba yardımlarının olduğu görülmektedir. Katılımcıların ifadelerinde de vurguladığı gibi kendilerinden önce göç etmiş akrabalarının maddi ve manevi destek sağlamasının, karşılaştıkları zorlukları aşmalarında kolaylık sağladığı söylenebilir. İkinci olarak kamu yardımları gelmektedir. Katılımcıların neredeyse yarısı kamu yardımı aldığını vurgulamıştır. Tablo 6’da kamu yardımı alamadığını vurgulayan 12 kişinin dışında kalan diğer 12 kişi, tablo 7’de yer alan görüşler ışığında, kamu yardımı aldığını vurgulamıştır. Kalan 1 kişinin ise kamu yardımlarını almak istemediği tespit edilmiştir. Bu bulgulardan elde edilen sonuca göre; katılımcıların ifadelerinde de vurguladığı gibi kamu yardımları almaları kendilerine maddi yönden büyük destek sağladığı söylenebilir.

Tablo 7’de yer alan “*Barınma sorununun giderilmesi*” temasında toplanan görüşlere göre katılımcıların tamamının barınma sorununu çözdüğü görülmektedir. “*Barınma sorununun giderilmesi*” teması altında, katılımcıların ifadelerine göre; bir süre akrabalarında misafir kalma, kiralık ev bulma ve TOKİ’den konut başlıklı kodlamalar, katılımcıların barınma sorunlarını nasıl giderdiğini göstermektedir. Bu bulgulardan elde edilen sonuca göre; tablo 6’da kiralık ev bulma sorunu yaşayan 20 kişinin, Tablo 7’de yer alan görüşler ışığında, 10’u ilk olarak bir süre akrabalarında misafir kalarak, daha sonra ise kiralık ev bularak; kalan 5 kişinin hiç kiralık ev aramadan ve akrabalarında kalmadan, devletin bir kurumu olan TOKİ’nin sayesinde cüzi bir miktarda para ödeyip evine yerleştiği ve barınma sorununu çözdüğü tespit edilmiştir.

Tablo 7’de yer alan “*İstihdam sorununun giderilmesi*” temasında toplanan görüşlere göre katılımcılardan tamamının istihdam sorununu giderdiği görülmektedir. “*İstihdam sorununun giderilmesi*” teması altında, katılımcı görüşlere göre yer alan; devlette iş ve özel sektörde iş başlıklı kodlamalar, katılımcıların istihdam sorunlarını nasıl çözdüklerini göstermektedir. Bu bulgulardan elde edilen sonuca göre; Tablo 6’da iş bulamama sorunu yaşayan 25 kişinin, Tablo 7’de yer alan görüşler ışığında, 25’inin de iş bularak; katılımcılardan 6’sının devlet kadrolarında, 19’unun özel sektörde istihdam sorununu çözdüğü tespit edilmiştir.

Tablo 7’de yer alan “*Türk vatandaşlığının kazanılması*” temasında toplanan görüşlere göre katılımcıların 25’inin Türk vatandaşı olduğu görülmektedir. Bu bulgulardan elde edilen

sonuca göre; Tablo 6’da yabancı statüsünde değerlendirilen ve vatandaşlık sorunu yaşayan 25 kişinin, Tablo 7’de yer alan görüşler ışığında, 25’ine de Türk soylu olmaları, gerekli vatandaş olma şartlarının tamamını sağlamaları sonucu vatandaşlık hakkı verildiği ve yaşadıkları yasal sorunların çözüldüğü tespit edilmiştir. Bununla birlikte katılımcıları Türk vatandaşlarının yararlandığı tüm haklardan faydalanmaya başladıkları belirlenmiştir. Katılımcıların Türkiye’de karşılaştıkları zorluklar ve zorlukları nasıl aştıklarına ilişkin olarak, ifade ettikleri bazı görüşler aşağıda verilmiştir:

Türkiye’de zorluk görmedik, hep inşaatlarda çalıştım. Barınma sorunu görmedim çünkü devlet tarafından Kırklareli’nde göçmen konutlarına yerleştirildik. Türk vatandaşlığını üç aya aldık, üç ayda vatandaş olduk. Şu anda Türkiye’den emekliyim, Türkiye’de hiçbir sorunum yok bütün haklarımdan faydalanıyorum, garanti altındayım. Bulgaristan’dan emekli olmaya çalışıyorum şimdi (M2).

Bir oryantasyon eğitimi verildi Türkiye Cumhuriyeti tarafından. Annem Bulgaristan’da Fen bilimleri öğretmeniydi burada bir altı ay kadar oryantasyon eğitimi verildikten sonra devlet tarafından atandı. Bulgaristan’da Kiril Alfabetesi ile yazılıyordu. Bu zorlukların üzerinden zaman geçti şu an devam eden bir sorunum yok. Bulgaristan’da konuşulan Türkçe, daha eski Osmanlı Türkçe’si idi, Türkiye’de ki Türkçe evrilmiş. Örnek olarak vermek gerekirse, ben Türkiye’ye göç edene kadar hiç elma diye bir kelime bilmiyordum almaydı benim için, anne bilmezdim anaydı, bisiklet bilmezdim velespitti, ben talebeydim öğretilmekte muallimdi, kardeşle gardaştı. Öğretmen, öğrenci bunlarla bizim işimiz yoktu. Türkiye’ye adaptasyon sürecinde böyle kelimeleri öğrenerek geçirdik (M4).

Buradaki Türkçe ile Bulgaristan’daki Türkçe arasında şive farkı var. Belli bir süre maddi sıkıntı çektik isteklerin karşılanması durumunda ama sonra bu durumu kabullendik. Bu sorunları tamamen çalışarak aştık, bazen bir işte bazen iki işte ek iş yaparak annemde babamda çok çalışıyordu. Annem mesela gündüz çalışıyordu akşamları da bazen askeri patikler dikiyordu ek iş alıyordu örgü örüyordu böylece birkaç işte çalışarak aştılar. (M5).

Bursa’da devlet bize TOKİ evlerinden çekiliş ile ev verdi kira ödemedem hemen evimize geçebildik. Kişisel zorluklarımızın çoğunu kendimiz aştık (M6).

Burada her şeye sıfırdan başladık. İlk geldikten sonra bir kira bulduk, devlet bize kira yardımı yaptı altı ay aldık. Sonra kiraya sürekli zam geldi, Bulgaristan da kira diye bir şey yoktu (M13).

Almanya'ya göç edince polise geldiğimizi söyledik Alman Devleti bizi ilk önce kamplarda tuttu sonra bizi ücretsiz evlere yerleştirdiler, yemek ve bin mark verdiler. Kaçak çalışabilirsek çalıştık bir yıl sonra oturma ve çalışma izni verdiler. Eşim ve ben çalışıyordum, bulaşık yıkıyordum ama iyi para kazanıyordum. Türkiye'ye gelince Bursa'da ilk zamanlar param vardı zorluk görmedim ama param bitince iş yerinde zorluk gördüm ona rağmen katlandım. Ben Almanya'dan geldiğim için Türkiye'de devlet bana yardım yapmadı. Bu yardımları devlet 1992 yılına kadar yaptığını öğrendim. Türkiye'de günlerim eksik onları tamamlayıp emekli olmaya çalışıyorum (M15).

İş konusunda bize Muhacir Kağıdı verdiler ve bir yıl içerisinde de Türk vatandaşlığını verdiler. İlk önce özel kliniklerde çalıştım tıbbi terimlerin Bulgarcasını biliyordum Türkçelerini bilmiyordum. Stetoskobu bile bilmiyordum Bulgaristan'da Türkçe'ye kesinlikle izin yoktu. Göçmen olduğumuz için bize ne iş yaptığımızı sordular ben hemşireydim Ankara'dan denklik belgesi bekledim. Bir ay sonra hemen işe başladım devlet bize yardımcı oldu (M18).

Devlet bize konut alırken kolaylık sağladığı ve çok cüzi bir fiyata ev sahibi olmamızı sağladı (M20).

Türk vatandaşlığını üç senede aldık. Türkiye'de ben okula girerken yabancı uyruklu öğrenci statüsünden yararlandım (M21).

Hemşire kadrosuna ihtiyaç olduğu için hem de göçmen olduğumuz için devlet bize iş konusunda yardımcı oldu. Türk vatandaşlığını alırken ya da aldıktan sonra hiçbir sorunla karşılaşmadık vatandaşlığı bir senede aldık. Dil sorununda; evet hayır, kafa işaretleri farklıydı birbirinin tersiydi onda biraz zorluk yaşadık. Tıbbi terimler konusunda öğrenirken biraz zorluk yaşadım mesela doktor benden karbon kağıdı istedi Bulgarcası indigo idi ama ben karbon kağıdı ve onun gibi şeylerin isimlerini bilmiyordum Bulgarcasını biliyordum. Taburcu kelimesi

mesela bir insan ölmüş gibi hissettiriyordu halbuki hastaneden hastanın çıkması anlamına geliyor. Devlet çocuklarımıza kurs verdi Türkçeye adapte olabilmeleri için yazın bir ay kurs aldı (M24).

Türkiye'ye geldik bütün amcalarımın soyadları farklı oldu. Hepimiz sınırdan farklı tarihlerde alındığımız için kimin gelip kimin gelemediğini bilemedik. Oradaki bu olaylar burada da bizi etkilemiş oldu. Bir aile düşünün ki tüm erkek kardeşlerin ve anne babanın soyadları farklı oldu (M25).

4.1.6. Katılımcıların Bulgar Vatandaşlığı Hakkındaki Düşünceleri

Bulgar vatandaşlığı hakkındaki düşüncelerine ilişkin katılımcıların görüşlerinden elde edilen bulgular Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Katılımcıların Bulgar Vatandaşlığı Hakkındaki Düşüncelerine İlişkin Görüşleri

Ortaya Çıkan Kodlama Temaları	KATILIMCILAR	N
Bulgar vatandaşlığının iyi yönleri	M1 M2 M3 M4 M5 M6 M7 M8 M9 M11 M12 M13 M14 M15 M16 M17 M18 M19 M20 M21 M23 M24 M25	23
Türkçe isimlerin geri verilmesi	M1 M2 M3 M4 M5 M6 M7 M8 M9 M11 M12 M13 M14 M15 M16 M17 M18 M19 M20 M21 M23 M24 M25	23
Vatandaşlık haklarımı kullanabiliyorum	M1 M2 M3 M4 M5 M6 M7 M8 M9 M11 M15 M16 M17 M18 M20 M23 M25	17
Avantaj olarak görüyorum	M1 M5 M8 M9 M25	5
Yönetimin bir baskısı yok	M1 M2 M3 M4 M6 M7 M8 M10 M11M13 M15 M16 M17 M18	14
Vizede sorun yaşamıyorum	M1 M3M8 M11 M12 M14 M15 M16 M17 M23 M25	11
Yaşlılık aylığı alıyorum	M13 M16	2
AB'ye üye olması	M1 M3 M5 M8 M9 M12 M14 M15 M25	9
Bulgar vatandaşlığının eksik yönleri	M2 M4 M6 M7 M9 M10 M12 M13 M14 M15M17 M18 M19 M20 M21M22 M23M24M25	19
Bazı kişiler Türklere ayrımcılık yapıyor	M2 M12 M17 M18 M19 M20 M21M23 M25	9
Eski rejimin baskılarından dolayı	M2 M6 M7 M15 M18 M22 M24	7
emeklilik hak kaybı Eğitim sorunu var	M6 M13 M19 M21	4
Hiçbir iyi yönü yok	M10 M22	2
Devletin sağlık hizmetleri ücretli	M14 M18 M24	3
Ekonomisi kötü durumda	M6 M9 M10 M13 M17 M19 M21 M23	8
Devlet göçten dolayı bir tazminat ödemedi	M4 M6 M7 M18 M24	5
Toplu taşımada 65 yaş üzeri seyahat ücretli olması	M23	1

Not: Katılımcılar aynı soruya birden çok görüş bildirdiğinden toplam frekans (n) değerleri fazla çıkmıştır.

Tablo 8 incelendiğinde, katılımcıların Bulgar vatandaşlığı hakkındaki düşüncelerine ilişkin görüşlerinin “*Bulgar vatandaşlığının iyi yönleri ve Bulgar vatandaşlığının eksik yönleri*” olmak üzere iki tema altında toplandığı görülmektedir. Bu bulgular, katılımcıların Bulgar vatandaşlığı hakkındaki düşüncelerine ilişkin; Bulgar vatandaşlığının iyi ve eksik yönleri üzerinde toplandığını belirtmektedir.

Tablo 8’de yer alan “*Bulgar vatandaşlığının iyi yönleri*” temasında toplanan görüşlere göre katılımcıların 23’ünün Bulgar vatandaşlığının iyi yönlerinden memnun olduğunu göstermiştir. “*Bulgar vatandaşlığının iyi yönleri*” teması altında, katılımcıların görüşlerine göre yer alan; Türkçe isimlerin geri verilmesi, vatandaşlık haklarımı kullanabiliyorum, avantaj olarak görüyorum, yönetimin bir baskısı yok, vizede sorun yaşamıyorum, yaşlılık aylığı alıyorum ve AB’ye üye olması başlıklı kodlamalar katılımcılara göre, Bulgar vatandaşlığının iyi yönlerinin nedenini göstermektedir. Bu bulgulardan elde edilen sonuca göre; katılımcıların tamamına yakınının Bulgar vatandaşlığının iyi yönlerinin olduğunu söylemesi özellikle Bulgaristan’ın Türk isimlerini Bulgaristan Türklerine iade etmesi başlıklı kodlamada yoğunlaştıkları tespit edilmiştir.

Tablo 8’de yer alan “*Bulgar vatandaşlığının eksik yönleri*” temasında toplanan görüşlere göre katılımcıların 19’unun Bulgar vatandaşlığının eksik yönü olduğunu kabul ettiği görülmektedir. “*Bulgar vatandaşlığının eksik yönleri*” teması altında, katılımcıların görüşlerine göre yer alan; bazı kişiler Türklere ayrımcılık yapıyor, eski rejimin baskılarından dolayı emeklilik hak kaybı, eğitim sorunu var, hiçbir iyi yönü yok, devletin sağlık hizmetleri ücretli, ekonomisi kötü durumda, devlet göçten dolayı bir tazminat ödemedi ve toplu taşımada 65 yaş üzeri seyahat ücretli olmasından dolayı başlıklı kodlamalar, katılımcıların Bulgar vatandaşlığının eksik yönlerinin nedenini göstermektedir. Bu bulgulardan elde edilen sonuca göre; katılımcıların 19’unun Bulgar vatandaşlığının eksik yönleri olduğunu kabul ettiği ve 2’sinin ise özellikle hiçbir iyi yönü yok görüşünden dolayı tablo 8’deki Bulgar vatandaşlığının hem iyi yönü hem eksik yönü var diyen 17 katılımcı olduğu tespit edilmiştir. Bulgar vatandaşlığının eksik yönleri hakkındaki düşüncelere ilişkin olarak, katılımcıların; bazı kişiler Türklere ayrımcılık yapıyor, ekonomisi kötü durumda ve eski rejimin baskılarından dolayı emeklilik hak kaybı yaşadıkları başlıklı kodlamalar yoğunluk kazanmıştır. Katılımcıların Bulgar vatandaşlığı hakkındaki düşüncelerine ilişkin ifade ettikleri bazı görüşler aşağıda verilmiştir:

Şu anda Bulgaristan vatandaşlığı, Avrupa Birliği okullarında kızımı okutmak için bence bir ayrıcalık. Bulgar vatandaşlığının kızımın doğduğu gibi olması onun için bir avantaj oldu (M1).

Bulgaristan vatandaşlığının olumsuz tek yanı geçmişe dair yaşadıklarımız (M6).

Biz bazı haklarımızı almak için Bulgaristan vatandaşlığını devam ettiriyoruz, vatandaş oluyoruz. Oradan yıllarca göç oldu ve insanların emeği kaldı malları kaldı, çalıştığı yıllar kaldı hiç kimse alamadı onların karşılığını, biz Bulgaristan vatandaşı olunca oradaki haklarımızı savunabiliyoruz alabiliyoruz o yüzden. Şu an (Eylül 2019) Bulgaristan'a gittiğimde Türk öğretmen eksiki görmüyorum hatta camilerde Kur'an kursları açılmış (M7).

Bulgaristan vatandaşlığının iyi yönü, her yere gidebiliyorsun vize konusunda sorun çekmiyorsun istediğin ülkeye gidiliyorsun. Şu anda Bulgaristan'a gittiğim zaman eskisi gibi sorunlara karşılaşmıyorum (M8).

Bulgaristan'da Türkçe isimlerimiz geri verildi ve orada da tüm vatandaşlık haklarımdan faydalanabiliyorum (M11).

Bulgaristan vatandaşlığının eksik yönü, Bulgar diplomaları Türkiye'de geçmiyor (M13).

Bulgaristan'da hastalık konusunda para lazım, sağlık hizmetlerinin ücretsiz olmasını istiyorum ama paran yoksa sağlık hizmetleri yetersiz oluyor bunun düzelmesini istiyorum (M14).

Bulgaristan'da çalışma günüm çok eksik olduğu için orada hiçbir şeyden faydalanamıyorum (M15).

Bulgaristan vatandaşlığından çalışma kanunlarından hiçbir hak talep edemiyorum on beş yılı dolduranlar devamını ödeyerek emekli oldular ama benim on iki sene olunca benim hak kaybım oluştu. Bulgaristan bize çifte vatandaşlık verdi ama bizim sigortamız yok hasta olduğumuzda biz özel sağlık kuruluşuna gitmek durumunda kalıyoruz. Eski Osmanlı tapularımız var ama bunları kanıtlamakta zorluk çekiyoruz çünkü dedelerimizin tapusu devlet tarafından zamanında kamulaştırılmış tekezese (Bulgaristan komünist rejimi vatandaşlara para ödemedi tüm toprakların mülkiyet hakkını devlete geçirmiş) yapmışlar (M18).

Konsolosluklarda Bulgar soylu olan Bulgar vatandaşlarına öncelik tanıyorlar ve konsoloslukların önünde kıyruklar oluyor bunlar hep eksik yönler. 1968-78 yılında göç edenler ise Bulgaristan vatandaşlığından çıkarılmışlar onların kaydı çıkmıyor (M21).

Bulgaristan vatandaşlığının iyi yönleri hiç yok. Bulgaristan bizim emeklilik yıllarımızı yok etti ben orda yirmi dört sene çalıştım bunu bize ödemediler (M22).

Bulgaristan'da sağlık kasasına üye olmadığımız için sağlıktan yararlanamıyoruz. Bulgaristan'da emekli olanlar o bu sağlık kasasından yararlanıp hastanelerde bakılabiliyorlar. Benim sağlık alanında Bulgaristan'da on yıl çalışmışlığım var benim emekli olabilmem için beş sene gerekiyor ama olmadığı için benim o çalıştığım yıllar zorunlu göçten dolayı heba oluyor haklarım zarar görüyor emekli de olamıyorum çalıştım yılların parasını tazminatını da alamıyorum (M24).

Mesela Londra'da bu yıl (2019) pasaportlarımızı kaybetmiştik Bulgaristan Konsololuğu'na gittik hiç bize vatandaşları gibi davranmadılar. Bulgaristan'ın içinde de olsa Türk soylu birinin Bulgar vatandaşı olmasını bazen kabullenmiyorlar (M25).

4.1.7. Katılımcıların Türk Vatandaşlığı Hakkındaki Düşünceleri

Türk vatandaşlığı hakkındaki düşüncelerine ilişkin katılımcıların görüşlerinden elde edilen bulgular Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. Katılımcıların Türk Vatandaşlığı Hakkındaki Düşüncelerine İlişkin Görüşleri

Ortaya Çıkan Kodlama Temaları	KATILIMCILAR	N
Türk vatandaşlığının iyi yönleri	M1 M2 M3 M4 M5 M6 M7 M8 M9 M10 M11 M12 M13 M14 M15 M16 M17 M18 M19 M20 M21M22 M23 M24 M25	25
Anavatanında olmak	M1 M2 M3M4 M5 M6 M7 M8M9M10 M12 M13 M15 M18 M19 M20 M21 M22 M23 M24	20
Bayrağımızın altında yaşamak	M1 M2 M3M4M5M6 M7 M8M9M10 M12M13 M16 M18 M19 M21M22 M23 M24	19
Emeklilik	M2 M3 M17 M18 M19 M20 M21 M22 M24	9
Kendimi garanti altında hissediyorum	M2 M3M7 M8M10 M14 M16 M18 M19 M20 M22 M23 M24	13
Türk vatandaşlığım hemen verildi	M1M2M3M4 M5M6 M7M8 M9M10 M13 M14 M16 M17 M18 M19 M20 M21M22 M23 M24	21
Devletin köprüler otoyollar ve hastane hizmetleri çok güzel	M20	1
Vatandaşlık haklarımı kullanabiliyorum	M1 M2 M3M5M7M8 M10 M11 M14 M15 M16M17 M18 M19 M20 M21 M22 M23 M24	19
Yaşlılık aylığı veriyor	M16 M23	2
Devletin sağlık hizmetlerinin ücretsiz olması	M23	1
Toplu taşımada 65 yaş ve üstü ücretsiz	M23	1
E-Devlet uygulamaları	M19	1
Türk vatandaşlığının eksik yönleri	M1M2 M3 M4 M5 M6 M7 M8 M9 M11M12 M13 M14 M15 M17 M18 M19 M21 M25	19
Pasaportun daha geçerli olmasını istiyorum	M1 M4 M5 M7 M25	5
Bulgar Türkü denilmesinden rahatsız oluyorum	M2 M8 M18 M25	4
Eğitimin düzelmesini istiyorum	M7 M8 M9 M11 M13 M15 M17 M21	8
Emekli maaşının artmasını istiyorum	M3 M17 M18	3
Yurt dışında Türk denilince ayrımcılık yapılıyor	M4 M5 M7	3
Ekonominin düzelmesini istiyorum	M11 M12 M13 M14 M25	5
İnsan haklarının kanunlarla daha kapsayıcı olmasını istiyorum	M3M6 M9 M11M13 M17 M25	7
Bulgaristan'dan aldığım arabayı 2 sene burada kullanamıyorum	M17	1
Bulgaristan diplomalarına denklik verilmesini istiyorum	M5 M21	2
E-Devlet Soyağacı Uygulamasında atalarımızın hiçbiri görünmüyor	M12 M14 M17 M18 M19	5

Not: Katılımcılar aynı soruya birden çok görüş bildirdiğinden toplam frekans (n) değerleri fazla çıkmıştır.

Tablo 9 incelendiğinde, katılımcıların Türk vatandaşlığı hakkındaki düşüncelerine ilişkin görüşlerinin “Türk vatandaşlığının iyi yönleri ve Türk vatandaşlığının eksik yönleri” olmak üzere iki tema altında toplandığı görülmektedir. Bu bulgular, katılımcıların Türk

vatandaşlığı hakkındaki düşüncelerine ilişkin; Türk vatandaşlığının iyi ve eksik yönleri üzerinde toplandığını belirtmektedir.

Tablo 9’da yer alan “*Türk vatandaşlığının iyi yönleri*” temasında toplanan görüşlere göre katılımcıların tamamının Türk vatandaşlığının iyi yönlerinden memnun olduğunu göstermiştir. “*Türk vatandaşlığının iyi yönleri*” teması altında, katılımcıların görüşlerine göre yer alan; anavatanında olmak, bayrağımızın altında yaşamak, emeklilik, kendimi garanti altında hissediyorum, Türk vatandaşlığına hemen aldım, devletin köprüler otoyollar ve hastane hizmetleri çok güzel, vatandaşlık haklarımı kullanabiliyorum, yaşlılık aylığı veriyor, devletin sağlık hizmetlerinin ücretsiz olması, toplu taşımada 65 yaş ve üstü ücretsiz seyahat ve e-devlet uygulamaları başlıklı kodlamalar katılımcılara göre, Türk vatandaşlığının iyi yönlerinin nedenini göstermektedir. Bu bulgulardan elde edilen sonuca göre; katılımcıların tamamının Türk vatandaşlığının iyi yönlerinin olduğunu söylemesi özellikle Bulgaristan Türklerine Türk soylu oldukları için Türk vatandaşlığının hemen verilmesi, anavatanında olmak, bayrağımızın altında yaşamak ve vatandaşlık haklarımı kullanabiliyorum görüşlerin en yoğunlaştığı kodlamalar olarak tespit edilmiştir.

Tablo 9’da yer alan “*Türk vatandaşlığının eksik yönleri*” temasında toplanan görüşlere göre katılımcıların 19’unun Türk vatandaşlığının eksik yönleri olduğunu kabul ettiği görülmektedir. “*Türk vatandaşlığının eksik yönleri*” teması altında, katılımcıların görüşlerine göre yer alan; pasaportun daha geçerli olmasını istiyorum, Bulgar Türkü denilmesinden rahatsız oluyorum, eğitimin düzelmesini istiyorum, emekli maaşının artmasını istiyorum, yurt dışında Türk denilince ayrımcılık yapılıyor, ekonominin düzelmesini istiyorum, insan haklarının kanunlarla daha kapsayıcı olmasını istiyorum, Bulgaristan’dan aldığım arabayı burada 2 sene kullanamıyorum, Bulgaristan diplomalarına denklik verilmesini istiyorum ve e-devlet soyağacı uygulamasında atalarımızın hiçbiri görünmüyor başlıklı kodlamalar, katılımcıların Türk vatandaşlığının eksik yönlerinin nedenlerini göstermektedir. Bu bulgulardan elde edilen sonuca göre; katılımcıların 19’unun Türk vatandaşlığının eksik yönleri olduğunu kabul ettiği ve eğitimin düzelmesini istiyorum ile insan haklarının daha kapsayıcı olmasını istiyorum başlıklı kodlamalarda yoğunlaştığı belirlenmiştir. Tablo 8’deki Türk vatandaşlığının hem iyi yönü hem eksik yönü olduğunu belirten 19 katılımcı olduğu tespit edilmiştir. Türk vatandaşlığı hakkındaki düşüncelere ilişkin olarak, katılımcıların ifade ettikleri bazı görüşler aşağıda verilmiştir:

Biz vatandaşlık sorunu pek çekmedik. Şu anda Türk vatandaşlığının tüm haklarından faydalanabiliyorum emekli olabilmek beni mutlu ediyor. Türk vatandaşı olduktan sonra kendimi garanti altında hissediyorum. Sadece Türkiye’de kişisel alanıma girilmesini pek istemiyorum onun dışında hiçbir sorununum olmadı. Bir de iki bin lira maaş yetmiyor (M3).

Türk vatandaşı olarak Avrupa’ya seyahat amaçlı olarak gittiğimizde bize biraz Arap ülkelerinin vatandaşları gibi davranıyorlar bu bizi rahatsız ediyor Türk olarak davranmalarını istiyoruz. Türkiye’de yaşıyor olmak vatandaşı olarak yaşıyor olmak tüm haklarından yararlanmaktan memnunuz (M5).

Türk vatandaşı olmak insana huzur veriyor kendi vatanında olması, insanın kendi vatani gibisi yok yani kendi vatanının verdiği huzur hiçbir yerde yok, Türk vatandaşı olmak insana güven veriyor. Türk pasaportunun daha güçlü hale gelmesini istiyorum. Yurt dışında Türk pasaportunu gördükleri zaman saygı gösterilmesini isterim (M7).

Türk vatandaşlığının tüm haklarından yararlanabiliyorum hiçbir sorun yaşamıyorum. Türkiye’de her şey güzel her şey var ama eğitim konusunda biraz sorun olduğunu düşünüyorum. Bulgar Türkleri denmesini istemiyorum biz Bulgar değiliz, Bulgaristan Türkü’yüz (M8).

Türkiye’ye gelince hemen vatandaşlığı alamadım işte orada çok sıkıntı çektim. 1997 mart ayında oturma iznini alabildim vatandaşlığımı 2001’de alabildim çünkü eşim geç geldiği için ben ve çocuklar aynı anda vatandaş olduk. Keşke daha önce Türk vatandaşı olabilseydim ve keşke Almanya’ya gideceğime Türkiye’ye daha önce gelseydim (M15).

Türk vatandaşlığından çok memnunuz mutluyum ama yaşadığım bir sorun var. Türkiye bize hak verdi Bulgaristan’dan araba alabilirsiniz diye Bulgaristan’dan aldığım arabayı Türkiye’de kullanamıyorum şimdi benim arabam iki sene Bulgaristan’da beklemek zorunda kalıyor (M17).

Bize Türkiye’de bazen Bulgar göçmeni diyorlar onu demelerini istemiyorum Biz Türkü’z, Bulgaristan Türkü’yüz. Türk Bayrağının altında yaşamak apayrı bir duygu bunu yerliler belki anlayamayabilir ama gurbette yaşayanlar çok iyi anlayabilir. Ne olursa olsun deseler ki sana Amerikan vatandaşlığı verelim ben gitmem (M18).

E-devlet uygulamalarını çok beğeniyorum ama soy ağacımda sadece annem ve babamı görüyorum daha önceki atalarımızı görmek istiyorum bu sorunun çözülmesini istiyorum (M19).

Türk vatandaşlığının kanunlarından faydalanabiliyorum mesela son zamanlarda hastaneler çok iyi oldu sıra bekleme yaşamıyoruz, otoyollar, köprüler çok iyi oldu yalnız bir İstanbul trafiği var umarım o da çözülür (M20).

Biz altmış beş (65) yaşına gelince Türkiye bize üç aylık vermeye başladı, ben halen kaymakamlıktan bu parayı alıyorum bu parayla geçiniyorum o yüzden devletimize şükür ediyorum. Biz Türk vatandaşlığını geldiğimiz ikinci senesinde aldık. Türk vatandaşlığını alınca çok sevindik kimlikleri elimize alınca kendimizi özgür hissettik daha serbest yaşamaya başladık çok mutlu olduk. Sağlık sisteminden yararlanmaya başladık, oğlum çalışıyordu onun üstünden hastanelerde görünebiliyorum çok memnunuz. 65 yaş üstü toplu taşıma araçlarında ücretsiz seyahat edebiliyoruz. Bulgaristan’da böyle bir uygulama yok (M23).

4.1.8. Katılımcıların AB Vatandaşlığı ve Çifte Vatandaşlık Hakkındaki Düşünceleri

AB vatandaşlığı ve çifte vatandaşlık hakkındaki düşüncelerine ilişkin katılımcıların görüşlerinden elde edilen bulgular Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. Katılımcıların AB Vatandaşlığı ve Çifte Vatandaşlık Hakkındaki Düşüncelerine İlişkin Görüşleri

Ortaya Çıkan Kodlama Temaları	KATILIMCILAR	N
--	---------------------	----------

AB vatandaşı olmak	M1 M2 M3 M4 M5 M6 M7 M8 M9 M10 M11 M12 M13 M14 M15 M16 M17 M18 M19 M20 M21 M22 M23 M24 M25	25
Vatandaşlığın avantaj olması	M1 M2 M3M4 M5 M6 M7 M8 M13 M21	10
Dolaşım serbestliği	M1M2 M3M4 M5 M6 M11M13M15 M16 M17 M19 M21M25	14
Avrupa’da eğitim	M1M4 M6 M9 M21	5
Avrupa’da iş	M1M4 M6M7 M9 M12 M20	7
Çocuklu ailelere sosyal yardım yapılması	M9 M21	2
Bulgaristan yasalarını Türkler için daha kapsayıcı hale getirmesi	M3 M8 M11M16 M18 M25	6
Bulgaristan’a AB’den yardım yapılmasını sağlaması	M3 M13 M18 M21M23M24 M25	7
AB’den yapılan yardımlar	M13 M14 M18 M21M24	5
Bulgaristan’da yerine ulaşmıyor olması		
AB vatandaşlığının gerçek olmadığına inanılması	M10 M14	2
Çifte vatandaş olmak	M1 M2 M3 M4 M5 M6 M7 M8 M9 M10 M11 M12 M13 M14 M15 M16 M17 M18 M19 M20 M21 M22 M23 M24 M25	25
Memnunum	M1 M2 M4 M5M6 M7 M8 M11 M15 M16 M17 M19 M20 M21M22 M23 M24 M25	18
Çifte emeklilik	M7 M9 M14 M16 M18 M23 M24	7
İstedığı zaman sınırdan giriş Çıkış yapabilme	M2 M3 M4 M6 M8 M9 M11 M16 M17 M18 M23M24	12

Not: Katılımcılar aynı soruya birden çok görüş bildirdiğinden toplam frekans (n) değerleri fazla çıkmıştır.

Tablo 10 incelendiğinde, katılımcıların AB vatandaşlığı ve çifte vatandaşlık hakkındaki düşüncelerine ilişkin görüşlerinin “AB vatandaşı olmak ve çifte vatandaş olmak” üzere iki tema altında toplandığı görülmektedir. Bu bulgular, katılımcıların AB vatandaşlığı ve çifte vatandaşlık hakkındaki düşüncelerine ilişkin; AB vatandaşı olmak ve çifte vatandaş olmak temaları üzerinde toplandığını belirtmektedir.

Tablo 10’da yer alan “*AB vatandaşı olmak*” temasında toplanan görüşlere göre katılımcıların tamamının AB vatandaşı olduğunu göstermiştir. “*AB vatandaşı olmak*” teması altında, katılımcıların görüşlerine göre yer alan; vatandaşlığın avantaj olması, dolaşım serbestliği, Avrupa’da eğitim, Avrupa’da iş, çocuklu ailelere sosyal yardım yapılması,

Bulgaristan yasalarını Türkler için daha kapsayıcı hale getirmesi Bulgaristan'a AB'den yardım yapılması, AB'den yapılan yardımların Bulgaristan'da yerine ulaşmıyor olması ve AB vatandaşlığının gerçek olmadığına inanılması başlıklı kodlamalar katılımcılara göre, AB vatandaşı olmanın faydalı ve bir yararı olmayan yönlerinin nedenini göstermektedir. Bu bulgulardan elde edilen sonuca göre; katılımcıların tamamının AB vatandaşı olması, özellikle serbest dolaşımın ve vatandaş olmanın avantaj olması, görüşlerin en yoğunlaştığı kodlamalar olarak tespit edilmiştir.

Tablo 10'da yer alan “Çifte vatandaşı olmak” temasında toplanan görüşlere göre katılımcıların tamamının çifte vatandaşı olduğunu kabul ettiği görülmektedir. “Çifte vatandaşı olmak” teması altında, katılımcıların görüşlerine göre yer alan; memnunun, çifte emeklilik ve istediği zaman sınırdan giriş çıkış yapabilme başlıklı kodlamalar, katılımcıların çifte vatandaşı olmalarının nedenini göstermektedir. Bu bulgulardan elde edilen sonuca göre; katılımcıların tamamının çifte vatandaşı olduğunu kabul ettiği ve 18'inin çifte vatandaşı olmaktan memnun olduğunu 12'sinin istediği zaman sınırdan giriş çıkış yapabildiği başlıklı kodlamalarda yoğunlaştığı belirlenmiştir. Tablo 10'a göre katılımcıların tamamının hem AB vatandaşı ve çifte vatandaşı olduğu tespit edilmiştir. AB vatandaşlığı ve çifte vatandaşlık hakkındaki düşüncelere ilişkin olarak, katılımcıların ifade ettikleri bazı görüşler aşağıda verilmiştir:

AB vatandaşlığı biraz daha özgür hissettiriyor. AB Parlamentosu'nda Bulgaristan Türklerinin artması beni memnun ediyor, camiler ve yollar yapılıyor. Türk isimlerimizin Bulgaristan'da geri verilmesi beni memnun ediyor. İsteyen çocuğunu Türkçe okutabiliyor, Camiye gidebiliyor şu anda (Eylül 2019) hiçbir sorun yok. Çifte vatandaşlık ise oraya da gidebilirim buraya da gelebilirim beni memnun ediyor (M3).

AB vatandaşlığı, Avrupa'da çalışmak isteyenler için büyük bir avantaj oldu. Çifte vatandaşı olmak Bulgaristan'da ki çalışma yıllarımızı geri almamızı sağladı emekli olabilme hakkı sağladı bize (M7).

AB vatandaşlığının eğitim hakkı vermesini beğeniyorum iş şartları ve haklarını beğeniyorum onların maaşları da çok iyi bizimki gibi değil. Çocuklu ailelere daha çok yardım yapıyorlar bu bir avantaj. Avrupa vatandaşlığı konusunda ise hiçbir problemim yok. Çifte vatandaşlığın tek yardımı vizesiz gezebiliyor olmam başka

bir yardımını görmedim. Biz aile olarak çift vatandaşız yurt dışına giderken bir problem yaşamıyoruz (M9).

AB vatandaşlığının palavra olduğuna inanıyorum öyle bir şey olmadığını düşünüyorum. Benim karnım burada doğduğu sürece iki günde vizemi alır gezer gelirim. AB'nin sadece dini bir birlik olduğunu düşünüyorum (M10).

AB vatandaşlığı Bulgaristan'da kalanlar için yararlı oldu onlar yardım alabiliyorlar ama yardımı değerlendiremiyorlar. İstediğim yere gidebiliyorum ben yaşlandım ama çocuklarımız torunlarımız gidip gelebiliyor. Çifte vatandaşım ama bir pasaportu olur insanın. Bir pasaport olsa da bunda iki vatandaş olduğumuz yazsa daha iyi olur. Bir kişiyim ben ama iki pasaportum var bunu anlayamıyorum (M13).

AB vatandaşlığından memnunum istediğimizi yapabiliyoruz tüm haklarından faydalanabiliyoruz her yere gidebiliyoruz. Hem Bulgaristanlı olmak hem Türkiyeli olmak çok güzel bir şey çok güzel bir duygu çifte vatandaş olduğum için mutluyum (M15).

Avrupa yasalarının iyi olduğunu düşünüyorum Bulgaristan'da bu sayede haklarımızı geri verdi bize. Orada sistematik bir biçimde kurallar var. AB, Bulgaristan'a çok yardım yapıyor ama biz Bulgaristan vatandaşı olarak bu yardımı hissedemiyoruz. Çifte vatandaşlık bize rahatlık veriyor istediğimiz zaman oraya gidip gelebiliyoruz ama bizi orada bağlayan bir şey yok oraya gidince hemen Türkiye'mi özlüyorum geri dönüyorum (M18).

AB, Bulgaristan'daki insanlara AB vatandaşı olunca, odununu kömürünü veriyor, yaşlısı hastası olana yardım parası veriyor ama bunlar AB'ye girince oldu. Çifte vatandaşız hem oralıyız hem buralıyız, istediğimiz zaman Bulgaristan'a gidip gelebiliyoruz ama burada (Türkiye'de) daha çok memnunuz bir tercih yap deseler her zaman için Türkiye'yi seğerim, Bulgaristan'a göç etmeyi asla düşünmüyorum (M23).

AB vatandaşlığının 27 ülke içinde yaşamak ve bunların haklarından yararlanabilmek çok güzel bir duygu Almanya'ya bile gitseniz Alman hakları kadar haklarınız var çok iyi bir şey. Bulgaristan'ın ekonomisine çok faydası oldu bir kalkınma sağladı. Bulgaristan'da ana yolların düzeldiğini görüyorum. Çifte vatandaş olduğum için iki ülkeyi de bizim görüyorum orası da vatanım burası da vatanım ikisi arasında ayırım yapamıyorum ama benim için iyi bir şey benim mutluym (M25).

4.1.9. Katılımcıların Gelecekleri Hakkındaki Düşünceleri

Katılımcıların gelecekleri hakkındaki düşüncelerine ilişkin katılımcıların görüşlerinden elde edilen bulgular Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11. Katılımcıların Gelecekleri Hakkındaki Düşüncelerine İlişkin Görüşleri

Ortaya Çıkan Kodlama Temaları	KATILIMCILAR	N
Türkiye'de yaşamak istiyorum	M2 M3 M7 M8 M9 M10 M11M13 M14 M15 M16 M17 M18 M19 M22 M23 M24 M25	18
Türkiye'de emekli olmak istiyorum	M10 M11 M15 M19 M25	5

Türkiye'nin ekonomisinin düzelmesini istiyorum	M5 M6 M10 M11 M13 M15 M21	7
Yurt dışında yaşamak istiyorum	M1 M4 M5 M6 M12 M21	6
Çocuklarını yurt dışında okutmak istiyorum	M1 M4 M5 M12 M21	5
Bulgaristan'dan emekli olmak istiyorum	M2 M3 M19 M21	4

Not: Katılımcılar aynı soruya birden çok görüş bildirdiğinden toplam frekans (n) değerleri fazla çıkmıştır.

Tablo 11 incelendiğinde, katılımcıların gelecekleri hakkındaki düşüncelerine ilişkin görüşlerinin “*Türkiye’de yaşamak istiyorum, Yurt dışında yaşamak istiyorum ve Bulgaristan’dan emekli olmak istiyorum*” olmak üzere üç tema altında toplandığı görülmektedir. Bu bulgular, katılımcıların kendi gelecekleri hakkındaki düşüncelerine ilişkin görüşlerin yarısından çoğunun; Türkiye’de yaşamak istiyorum görüşleri üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Tablo 11’de yer alan “*Türkiye’de yaşamak istiyorum*” temasında toplanan görüşlere göre katılımcıların 18’inin Türkiye’de yaşamak istediği görülmektedir. “*Türkiye’de kalmak istedikleri*” teması altında, katılımcı görüşlerinin göre, yer alan; “*Türkiye’den emekli olmak istiyorum ve Türkiye’nin ekonomisinin düzelmesini istiyorum*” başlıklı kodlamalar katılımcıların Türkiye’de kalmak istemelerinin nedenini göstermektedir. Bu bulgulardan elde edilen sonuca göre; katılımcıların Türkiye’de yaşamak istediği tespit edilmiştir.

Tablo 11’de yer alan “*Yurt dışında yaşamak istiyorum*” temasında toplanan görüşlere göre katılımcıların 6’sının yurt dışında yaşamak istediği sonucuna varılmıştır. “*Yurt dışında yaşamak istiyorum*” teması altında, katılımcıların görüşlerine göre yer alan; çocuklarını yurt dışında okutmak istiyorum, başlıklı kodlama, katılımcıların yurt dışında yaşamak isteme nedenini göstermektedir. Bu bulgulardan elde edilen sonuca göre; katılımcıların 6’sının yurt dışında yaşamak istediği ve 5’inin ise özellikle çocuklarını yurt dışında okutmak istemesinden dolayı gitmek istediği tespit edilmiştir.

Tablo 11’de yer alan “*Bulgaristan’dan emekli olmak istiyorum*” temasında toplanan görüşlere göre katılımcıların 4’ünün Bulgaristan’dan emekli olmak istediği görülmektedir.

Kendileri için nasıl bir gelecek düşündüklerine ilişkin olarak, katılımcıların ifade ettikleri bazı görüşler aşağıda verilmiştir:

Kendim için çocukları düşünüyorum işte, kendim garantiyim Türkiye’de, birde Bulgaristan’dan emekli olursam, çocuklarıma daha çok yardımcı olmaya çalışacağım iki taraftan (Türkiye-Bulgaristan) emekli olmak istiyorum, başka bir şey düşünmüyorum onun dışında (M2).

Kendim için yaşlı olduğumuz için artık bir düşüncem yok, çocuklarımı ve torunlarımı düşünüyorum. Maddi olarak zaten bize devletimiz her şeyi yaptı şu an bir beklentimiz yok yeter ki devletimiz başımızda olsun. Kendimden çok devletin iyi olmasını istiyorum. Çocuklarım hakkında kendi kararlarına saygı duyuyorum. Mutlu olabilecekleri neresi olursa onlara bırakıyorum ama yinede herkesin kendi vatanında olmasını tercih ederim (M7).

Türkiye’de devam etmeyi düşünüyorum oradan burası için geldik kendi vatanımız hayatımızı burada devam ettireceğiz (M8).

Kendim için artık bir şey düşünmüyorum yaşımız bitmiş artık oğlumu düşünüyorum. Zaten çocuklarımız için geldik buraya onlar yaşasın diye vatanda kalsınlar diye (M14).

Kendim için artık emekli olmak istiyorum ve yurtdışını yurtiçini her yeri gezmek istiyorum (M15).

Ben kendim için genç olsam bu memlekette fırsatlar çok sağlığı yerinde olan gençler her şeyi yapabilir. Eşim sağ olsa daha değişik bir cevap verebilirim ama kendim için bir gelecek düşünemiyorum. Çocuklarım umarım hayal ettiğim yerlere gelirler. Torunlarım doğru yoldan umarım ayrılmazlar hep iyi olurlar (M17).

Buraya gelince herkes kendi düzeni için uğraşiyor çocuklarını okutabilmek için uğraşiyor. Kendi hayallerimi gerçekleştirdiğimi düşünüyorum geleceğim ile ilgili. Benim hayalim çocuklarımı okutmak, ev almak, araba almak gibi hayallerim

vardı bunların hepsini gerçekleştirdim manevi olarak da çok arkadaşım oldu çok mutlu hissettim. Çocuklarım hayatlarını kurtardılar evlendiler torunlarım var şimdi sadece sağlığım yerinde olsun istiyorum (M18).

Her zaman işimde ve ailemde başarılı olmak gibi ideallerim oldu şu an emekliliğimi bekliyorum (M19).

Türkiye bizim anavatanımız, buradan ayrılmak benim için zor, burası için çaba harcadık, burayı çok seviyorum. Yurtdışı hayali güzel ama biraz gezdikten sonra buraya gelmeyi seviyorum. Çocuklarımın dünya vatandaşı olmalarını isterim ama yinede ileride kendi bilecekleri bir iş (M25).

4.1.10. Katılımcıların Avrupa'ya Gitme Düşünceleri

Avrupa'ya gitme düşüncelerine ilişkin katılımcıların görüşlerinden elde edilen bulgular Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12. Katılımcıların Avrupa'ya Gitme Düşüncelerine İlişkin Görüşleri

Ortaya Çıkan Kodlama Temaları	KATILIMCILAR	N
Avrupa'ya gitmeyi istemiyor	M7 M8 M9 M10 M13 M14 M16 M17 M18 M19 M22	14
Türkiye'de kalmak istediğinden	M23 M24 M25	11
Türkiye'yi anavatanları gördüklerinden	M7 M8 M9 M10 M17 M18 M19 M22 M23 M24 M25	11
Türkiye'yi sevmelerinden	M7 M8 M9 M10 M17 M18 M19 M22 M23 M24 M25	11
Sağlık sorunları	M13 M14 M16	3

nedenlerinden		
Avrupa'ya gitmeyi istiyor	M1 M2 M3 M4 M5 M6 M11 M12 M15 M20 M21	11
Gezmek için gitmek	M3 M15 M20	3
İş için gitmek	M2 M4 M6 M11	4
Yaşam şartları iyi olduğu için	M4 M5M6 M11 M12 M21	6

Not: Katılımcılar aynı soruya birden çok görüş bildirdiğinden toplam frekans (n) değerleri fazla çıkmıştır.

Tablo 12 incelendiğinde, katılımcıların Avrupa'ya gitme düşüncelerine ilişkin görüşlerinin “Avrupa'ya gitmeyi istemiyor ve Avrupa'ya gitmeyi istiyor” olmak üzere iki tema altında toplandığı görülmektedir. Tablo 12’de yer alan “Avrupa'ya gitmeyi istemiyor” temasında toplanan görüşlere göre, katılımcıların 14’ünün Avrupa'ya gitmeyi istemediği görülmektedir. “Avrupa'ya gitmeyi istemiyor” teması altında, katılımcıların görüşlerine göre yer alan “Türkiye’de kalmak istediğinden, Türkiye’yi anavatanları gördüklerinden ve Türkiye’yi sevmelerinden” başlıklı kodlamalar, katılımcıların Avrupa'ya gitmek istememelerinin nedenini göstermektedir. Bu bulgulardan elde edilen sonuca göre; katılımcılardan yarısından fazlası Avrupa'ya gitmek istememektedir. Avrupa'ya gitmek istemeyenlerin 11’inin Türkiye’de kalmak istediği için, Türkiye’yi anavatanı görmesinden, Türkiye’yi sevmesinden ve 3’ünün ise sağlık sorunlarından dolayı Avrupa'ya gitmek istemediği tespit edilmiştir.

Tablo 12’de yer alan “Avrupa'ya gitmeyi istiyor” temasında toplanan görüşlere göre katılımcıların 11’inin Avrupa'ya gitmeyi istediği görülmektedir. “Avrupa'ya gitmeyi istiyor” teması altında, katılımcıların görüşlerine göre yer alan “Gezmek için, İş için gitmek ve yaşam şartları iyi olduğu için” başlıklı kodlamalar, katılımcıların Avrupa'ya gitmek istemelerinin nedenini göstermektedir. Bu bulgulardan elde edilen sonuca göre; katılımcılardan 11’i Avrupa'ya gitmek istemektedir. Avrupa'ya gitmek isteyenlerin 3’ünün Avrupa’yı gezmek istediği için, 4’ünün iş nedeninden ve 6’sının yaşam şartları iyi olduğu nedenlerinden dolayı Avrupa'ya gitmek istediği tespit edilmiştir. Avrupa'ya gitme düşüncelerine ilişkin olarak, katılımcıların ifade ettikleri bazı görüşler aşağıda verilmiştir:

Avrupa'ya genç olsam giderdim kalırdım ama sadece gezmek için belki gidebilirim. Artık yaş geçmiş orada emekli olma durumumuz yok (M3).

Avrupa'ya gitmeyi düşünüyorum çünkü iki nedeni var birincisi kendi çocuğum ile ilgili gelecek kaygısı yaşıyorum ikincisi de ekonomik kaygılar, ülkemizin daha iyi ekonomik şartları yakalamasını istiyorum (M4).

Avrupa'ya gitmeyi düşünülüyoruz çünkü orada hakların daha özgür olduğunu düşünülüyoruz (M5).

Avrupa'ya gitmeyi düşünülüyorum çünkü ben on yıldır aynı yerde yüksek düzeyde çalışan biriyim ama maaş olarak bana yetmiyor hak ettiğim seviyeyi alamadığımı düşünülüyorum bu da bana gelecek kaygısı hissettiriyor yurt dışında yaşayan arkadaşlarım daha iyi maaş ve çalışma düzeni olduğunu söylüyorlar o yüzden Avrupa'ya gitmeyi düşünülüyorum (M6).

Avrupa'yi ise sadece gezmek için gidebilirim başka bir şey için gitmeyi düşünmülüyorum. Türkiye'de AB'de ve Bulgaristan'da vatandaşlık haklarımla ilgili bir sorun yaşamıyordum (M9).

Avrupa'da bir sürü kural içinde ben yaşamak istemem ben özgür yaşamayı seviyorum üç ay yaşasam dördüncü ay Türkiye'ye dönerim, ben bu kuralları robotlaştırılmış insanlar olarak görüyordum. Bulgaristan vatandaşım Türkiye vatandaşım hiçbir problemim yok (M10).

Hollanda'da bir dönem çalışmıştım Avrupa'dan bıktım ben kiralar çok yüksek, aile dışı yaşam çok, gurbet acısı çok kötü oluyor acısını ben çektim (M20).

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmanın amacı, daha öncede belirtildiği üzere Bulgaristan'daki eski rejimin Bulgaristan Türklerini ilk önce zorunlu olarak daha sonra yönetimin baskıyı artırarak Türkleri kendi istekleriyle Türkiye'ye göç ettirmesi sonucu; Türk, Bulgar, AB ve çifte vatandaşlık üzerinden Bulgaristan Türklerinin vatandaşlık hakları sorunlarını incelemektir. Konuyla ilgili yapılan literatür taramasında, bugüne kadar Türkiye'ye göç etmiş veya ettirilmiş Bulgaristan Türklerinin söz konusu vatandaşlıkları üzerinden bir araştırmanın yapılmadığı ve tüm

boyutlarıyla incelenmediği tespit edilmiştir. Bu araştırma ile Bulgaristan Türklerinin haklarına katkı sunulması ve sorunlarının belirlenmesi planlanmıştır.

Araştırmaya dayalı katılımcılardan önceden izin alınarak derinlemesine mülakatlar yapılmış, mülakatlar sırasında katılımcılardan ses kaydı ve anlattıklarına dair notlar alınmış daha sonra bu verilerin transkriptleri çıkarılarak analizleri yapılmış nitel verilerin bulgularına ulaşılmıştır. Bu bölümde araştırmanın amacı doğrultusunda elde edilen bulgulara dayalı ulaşılan sonuçlar ve öneriler yer almaktadır.

5.1. Sonuçlar

5.1.1. Araştırmaya Katılanların Türkiye'ye Ne Zaman Geldikleri ve Gelme Nedenlerine İlişkin Sonuçlar

Araştırma bulgularından elde edilen verilere göre, araştırmaya katılan Bulgaristan Türklerinin 1989 yılı ve sonrasında daha yoğun olarak Türkiye'ye göç ettikleri ve bu göçün 1989 yılında yapılan ilk göçlerde Bulgar devletinin zulmü ile zorunlu göç, sonrasında ise Bulgar yönetiminin baskıları ile sınır kapılarının açılması sonucu isteğe bağlı göçlerin yaşandığı tespit edilmiştir. Araştırma bulgularına göre, Bulgaristan Türklerinin çoğunluğunun özellikle dönemin yönetimi tarafından Türkçe isimlerinin zorla Bulgarca isimlere çevrilmesi ve asimilasyon politikalarından dolayı Türkiye'ye geldikleri tespit edilmiştir.

5.1.2. Araştırmaya Katılanların Türkiye'de Buldukları Yerlere Yerleşme Nedenleri ile Bulgaristan'daki Maddi ve Manevi Durumlarına İlişkin Sonuçlar

Araştırma bulgularından elde edilen verilere göre, araştırmaya katılan Bulgaristan Türklerinin tamamına yakını kendilerinden önce Türkiye'ye göç etmiş akrabalarının buldukları yerlere yerleştikleri tespit edilmiştir. Bununla birlikte katılımcıların buldukları yerlere yerleşmek istemelerinde; akrabalarının olmaları, iş ve eğitim imkanları olmasının etkili olduğu söylenebilir. Göçmenler, göç ettikleri yerlerde kendilerinden önce oraya yerleşen akraba ve arkadaşlarından yardım alabileceklerini düşünürler, onların deneyimlerinden yararlanmaya çalışırlar.

Araştırma bulgularına göre, Bulgaristan Türklerinin Bulgaristan’da göç etmeden önceki yerlerindeki maddi durumlarının genel olarak orta olduğu tespit edilmiştir. Araştırma bulgularına göre, göç etmeden önceki yerlerindeki manevi durumlarına ilişkin Bulgaristan Türklerinin; Bulgaristan yönetiminin baskılarından dolayı büyük çoğunluğunun kötü ve huzursuz hissettiği, kalan 2 kişinin ise sürekli göç etme isteği ve özlem içinde olduğu tespit edilmiştir.

5.1.3. Araştırmaya Katılanların Türkiye’de Karşılaştıkları Zorluklara İlişkin Sonuçlar

Araştırma bulgularından elde edilen verilere göre, araştırmaya katılanların tamamının Türkiye’ye geldiklerinde istihdam sorunlarıyla karşı karşıya kaldığı tespit edilmiştir. Katılımcıların tamamının iş bulma sorunu yaşadığı ve 2 kişinin fazla çalışmak zorunda kaldığı tespit edilmiştir. İş bulma sorunu yaşayan 25 kişinin 19’unun özel sektörde iş bularak, 6’sının ise devlette iş bularak işsizlik sorununu çözdüğü tespit edilmiştir. Bu durumda araştırmaya katılanların tamamının zamanla iş bulma sorunu çözmesi ile Türkiye’deki karşılaştıkları istihdam sorununun çözüldüğü tespit edilmiştir. Türkiye’de maddi sıkıntı çeken 5 kişinin ise devletin gıda yardımıyla ve kendileri sayesinde bu sorunu aştıkları tespit edilmiştir.

Araştırma bulgularından elde edilen verilere göre, araştırmaya katılanların tamamının Türkiye’de vatandaş olmadıklarından dolayı sorunlar yaşadığı tespit edilmiştir. Vatandaşlık sorunu yaşayan 25 kişinin belirli bir süre “*Muhacir Kağıdı*” ile yaşadığından sonra Türk soylu olmalarından dolayı tamamının Türk vatandaşlığını kazanarak sorunlarının çözüldüğü görülmüştür.

Araştırma bulgularından elde edilen verilere göre, araştırmaya katılan Bulgaristan Türklerinin büyük bir oranı barınma sorunu yaşamıştır. Katılımcıların büyük bir oranının barınma sorunları yaşamamasında; kiralık ev bulma sorunu, aynı evde akrabalarla birlikte oturmak zorunda kalmaları ve kiraların yüksek olduğu sorunları tespit edilmiştir. Bu durumda araştırmaya katılanların tamamı barınma sorununu zamanla devletin kira yardımı ile kiralık ev bularak, bir süre akrabaların yardımları ile yanlarında misafir kalarak ve 5 kişi ise TOKİ’nin yardımıyla cüzi bir miktarda ev sahibi olarak sorununu çözdüğü tespit edilmiştir.

Araştırma bulgularından elde edilen verilere göre, katılımcıların büyük bir oranının adaptasyon sorunu yaşadığı tespit edilmiştir. Katılımcıların büyük bir oranının adaptasyon sorunu yaşamalarında; Bulgaristan'da Türkçe'nin yasak olması, eğitim öğretim ve günlük konuşma dilinin Bulgarca olması ile Türkiye'de kullanılan Türkçe ile Bulgaristan'daki Türkçe'nin farklı olması sonucu Türkiye'de dil sorunu oluşması; Bulgaristan'da kullanılan kıyafetlerin farklı olması, kadın erkek işlerinin aynı olması gibi nedenlerle de kültür sorunu yaşandığı tespit edilmiştir. Bununla Birlikte katılımcıların büyük bir oranının adaptasyon sorunlarını zamanla aştıkları görülmüştür.

5.1.4. Araştırmaya Katılanların Bulgar, Türk, AB ve Çifte Vatandaşlık Hakkındaki Düşüncelerine İlişkin Sonuçlar

Araştırma bulgularından elde edilen verilere göre, araştırmaya katılanların tamamına yakını Bulgar vatandaşlığının haklarının eksikliğiyle sorun yaşadıkları tespit edilmiştir. Katılımcıların yaşadıkları sorunlar; bazı kişilerin Türklere kötü davranması, eski rejimin baskılarından dolayı yaşanan göçler ile Bulgaristan'da emeklilik için gereken günlerin eksik kalması sonucu emeklilik hak kaybı, Bulgaristan'da eğitim sorunu ve ekonominin kötü olması, devletin zorunlu göç ve baskıya dayalı göçlerden dolayı tazminat ödememesi, devletin sağlık hizmetlerinin ücretli olması ve toplu taşımada 65 yaş üzeri seyahatin ücretli olması nedenleri ve 2 kişinin hiçbir iyi yönü yok yanıtını vermesi Bulgaristan Türklerinin yaşadığı sorunlar olarak tespit edilmiştir. Bununla birlikte Bulgar vatandaşlığının avantajları ise katılımcılardan elde edilen bulgulara göre; eski rejim yıkıldıktan sonra yeni yönetimin Türk isimlerini geri vermesi, vatandaşlık haklarını kullanırken bir sorun ile karşılaşmama, Bulgar vatandaşlığının bir avantaj olması, yönetimin bir baskısı olmaması, vizede sorun yaşanmaması, yaşlılık aylığı verilmesi ve AB üyesi olması tespit edilmiştir. Katılımcılardan Bulgar vatandaşlığının hem iyi hem eksik yanlarının olduğunu belirten 17 kişi tespit edilmiştir. Bulgaristan Türklerinin eski yönetimden kalan vatandaşlık hakları sorunları çözüme kavuşmuştur.

Araştırmaya katılan katılımcılardan Türk vatandaşlığına ilişkin elde edilen bulgulara göre, tamamı Türk vatandaşlığının haklarından memnundur. Araştırma bulgularından elde edilen verilere göre katılımcıların tamamına yakını anavatanında olduğu, vatandaşlık haklarını kullanabildiği, Türk vatandaşlığını Türk soylu olduğu için hemen aldığı ve Türk bayrağının altında yaşadığı için mutlu olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte katılımcılardan elde

edilen nitel bulgulara göre; emeklilik hakkı, kendini garanti altında hissetme, devletin sağlık hizmetlerinin ücretsiz olması, toplu taşımalarda 65 yaş üzerinin ücretsiz olması ve e-devlet uygulamalarının güzel olduğu tespit edilmiştir. Katılımcılardan elde edilen Türk vatandaşlığının eksik yönlerinin bulgularına göre; Türk pasaportunun daha geçerli olmasını, Bulgar Türkü denilmemesini, eğitim sisteminin düzelmesini, ekonominin düzelmesini, emekli maaşlarının yetersiz olduğunu, insan haklarının kanunlarla daha kapsayıcı olmasını, e-devlet uygulamalarında Bulgaristan Türklerinin soyağacının annesi ve babası ile sınırlı kalması diğer atalarının sistemde görünmemesi, yurt dışında Türklere kötü davranılması, Bulgaristan diplomalarına Türkiye’de denklik verilmesini ve Bulgaristan’dan alınan arabaların orada 2 sene beklemek durumunda olmasından dolayı sorun yaşadığı tespit edilmiştir. Bulgaristan Türklerinin Türkiye’ye göç edince karşılaştıkları zorluklar; zamanla, akrabalarının yardımlarıyla, devletin yardımlarıyla ve Türkiye Cumhuriyeti’nin devlet olarak Bulgaristan Türklerinin arkasında durmasından dolayı vatandaşlık hakları sorunları çözülmüştür. Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı 31 Mayıs 2017 tarihinde yayınladığı genelge ile 01/01/2017 tarihine kadar Türkiye’ye göç etmiş ikamet izni bulunan Türk soylu kişilerin istisnai olarak Türk vatandaşlığı kazanacağını belirtmiştir.

Araştırmaya katılan Bulgaristan Türklerinden elde edilen bulgulara göre, tamamının AB vatandaşı ve çifte vatandaş olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların tamamı çifte vatandaş olmaktan memnun olduğunu, istediği zaman Bulgaristan’a ve Türkiye’ye giriş çıkış yapabildiği ve hem Bulgaristan’dan hem Türkiye’den emeklilik fırsatı olduğu tespit edilmiştir. Katılımcılardan elde edilen nitel bulguların verilerine göre büyük bir oranının; AB vatandaşlığın dolaşım serbestliği tanınmasından memnun olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte katılımcıların diğer memnun olduğu haklar; AB vatandaşlığının bir avantaj olması, Avrupa’da eğitim hakkı, Avrupa’da çalışma hakkı, çocuklu ailelere sosyal yardımlar verilmesi, Bulgaristan’a AB’den yardımlar yapılması ve Bulgaristan yasalarının Türkler için daha kapsayıcı hale gelmesi olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte AB vatandaşlığının eksik yönüne ilişkin katılımcılardan elde edilen bulgulara göre, AB’den yapılan yardımların Bulgaristan’da yerine ulaşmaması olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca 2 katılımcı AB vatandaşlığına inanmadıkları ve bunu dini bir birlik olarak tanımladıkları tespit edilmiştir. Bulgaristan’ın 2007 yılında Avrupa Birliği’ne girme ile birlikte AB uyum yasaları çerçevesinde azınlıkların hakları koruma altına alınmış ve Bulgaristan Türkleri AB vatandaşlarının sahip oldukları haklara sahip olmuş bunun üzerinden Bulgaristan Türkleri daha kapsayıcı haklara sahip olmuşlardır. Bununla birlikte Avrupa Parlamentosu’nda Türk

milletvekillerinin sayısı artmış Bulgaristan Türklerinin vatandaşlık hakları sorunları çözülmüştür.

5.1.5. Araştırmaya Katılanların Gelecekleri ve Avrupa'ya Gitme Düşüncelerine İlişkin Sonuçlar

Araştırma bulgularından elde edilen verilere göre araştırmaya katılan katılımcıların gelecekleri hakkındaki görüşlerine göre; yarısından çoğunun Türkiye'de yaşamak istediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte Türkiye'de yaşamak isteyen Bulgaristan Türklerinin, Türkiye'nin ekonomisinin düzelmesini ve Türkiye'de emeklilik istedikleri tespit edilmiştir. Yurt dışında yaşamak isteyen 6 kişinin ise çocuklarına yurt dışında eğitim vermek istediklerinden dolayı olduğu vurgulanmıştır. Katılımcılardan 4'ünün ise Bulgaristan'dan emekli olmak istediği tespit edilmiştir.

Araştırma bulgularından elde edilen verilere göre, araştırmaya katılan Bulgaristan Türklerinin yarısından fazlasının; Türkiye'yi anavatan olarak görmesinden, Türkiye'yi sevmelerinden, Türkiye'de kalmak istemelerinden ve sağlık sorunlarından dolayı Avrupa'ya gitmek istemediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte Avrupa'ya gitmek isteyen 11 kişinin ise gezmek için, iş için ve yaşam şartları iyi olduğu için gitmek istediği tespit edilmiştir.

5.2. Öneriler

Bulgaristan, Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrıldığından bu yana Bulgaristan Türkleri sürekli anavatanına göç etmişlerdir. Bulgaristan Türklerinin vatandaşlık hakları tarih boyunca antlaşmalar, sözleşmeler üzerinden ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından korunmuştur. Bulgaristan'da yaşanan asimilasyon politikalarından dolayı 1989 yılında ve sonrasında Türkiye'ye Bulgaristan Türkleri yoğun bir şekilde göç etmişlerdir. Bulgaristan'dan Türkiye'ye gelen Bulgaristan Türkleri, ilk önce Türk vatandaşlığını kazanmaya çalışmışlardır daha sonra Bulgaristan 1991 Anayasası ile çifte vatandaşlığı açıklamıştır. Çifte vatandaş olan Bulgaristan Türklerinin hakları Türkiye ve Bulgaristan tarafından şekillenmeye başlamıştır. Bulgaristan'da rejimin yıkılması sonucu Sovyetlerden boşalan güç boşluğu, NATO'ya ve

AB'ye üyelik başvuruları yapılmasıyla doldurulmaya çalışılmıştır. Bulgaristan'ın AB'ye uyum çerçevesinde değişen kanunları ve liberal sisteme geçmesi sonucu özelleştirmeleri doğru yönetememesi sonucu ülke büyük bir ekonomik krize sürüklenmiştir. Çifte vatandaşlık ile Bulgaristan Türkleri göçlerden dolayı yaşadıkları hak kayıplarını Bulgaristan'dan tekrar kazanmaya çalışmıştır. Bulgaristan'ın 2007 yılında AB'ye üye olmasıyla AB yasaları Bulgaristan Türklerine diğer AB vatandaşları gibi ayrıcalıklar kazandırmıştır. Bulgaristan'ın Avrupa Birliği içerisindeki konumu devam ettiği sürece Bulgaristan Türkleri de yeni haklar kazanmaya ve durumlarını korumaya devam etmektedirler. Araştırmamızda, Bulgaristan Türklerinin Soğuk Savaş'ın başladığı yıllarda bir tehdit haline gelmesinden dolayı başlayan göçler üzerinden ve bu oluşan 4 vatandaşlık üzerinden şu an ki durumları tespit edilmiştir.

Bulgaristan Türklerinin Türk vatandaşlığı ile ilgili sorunlarının tamamı göz önüne alındığında, sorunlarının çoğunun çözüldüğü görülmektedir. Bulgaristan Türkleri, Türk soylu oldukları için Türkiye Cumhuriyeti iskan kanununa göre; Türk vatandaşlıkları göç edince hemen verilmiştir. Bulgaristan Türkleri anavatanında olmaktan, Türk bayrağı altında yaşamaktan onur duymaktadır. Bulgar Türkü değil Bulgaristan Türkleri adı kullanılmalıdır. Yurt dışında, Türk vatandaşı olduğu öğrenilince kötü muamele edilmektedir. Ekonomi ve eğitim hak ettiği seviyelere geldiğinde Türkiye'nin önünde hiçbir güç duramayacaktır. Türkiye'nin bundan sonra da Bulgaristan Türklerinin arkasında durması, Bulgaristan'daki haklarını korunması açısından önem arz etmektedir. Bulgaristan Türklerinin, oluşabilecek zor durumlarda haklarını koruyabilecek tek ülke Türkiye'dir.

AB vatandaşlığı ise Bulgaristan Türklerine Avrupa içinde kapsayıcı haklar tanımıştır. Bulgaristan vatandaşlarının AB vatandaşı olması Türkiye'nin AB ile olan bağlarını güçlendirecektir. Avrupa içinde Türk vatandaşlarına ayrımcılık yapılmaktadır. AB bu konuda daha kapsayıcı kanunlar çıkarmalı ve insan haklarını gözetmelidir. Avrupa Parlamentosu'nda Türk milletvekillerinin artması, orada bir Türk lobisi oluşmasına ve Türkiye'nin AB içinde çıkarlarının korunmasına yardımcı olacaktır.

Araştırmamıza göre, Bulgaristan Türklerinin şu anda (2019, Eylül) Bulgaristan'a istedikleri gibi giriş çıkış yapabildikleri, orada istedikleri gibi Türkçe konuşabildikleri, dini ibadetlerini yerine getirirken hiçbir engelleme ile karşılaşmadıkları, Türkçe isimlerini, Bulgaristan kimlikleri ve pasaportlarında kullanabildikleri tespit edilmiştir. Bununla birlikte Bulgaristan'ın ise Bulgaristan Türklerine yaşattığı zorunlu ve yönetim baskısıyla yaptırdığı

göçler yüzünden Bulgar vatandaşı olan Türklerin çalışma yılları heba olmuştur. Bu yılların bir tazminat şeklinde ya da emeklilik kolaylığı şeklinde düzenlenmesi gerekmektedir. Bulgaristan Türkleri bu göçlerden hem maddi hem manevi olarak etkilenmişlerdir. Devletin sağlık hizmetlerinden vatandaşların büyük bir oranı yararlanamamaktadır. Örneğin Türkiye’de bir kişi çocuklarının sağlık sigortaları üzerinden hastanelerde ücretsiz muayene olabilirken Bulgaristan’da böyle bir yasa yoktur. Bulgaristan’da acil durumlarda bile para vererek muayene olunmaktadır. İkinci bir durum ise Bulgar resmi makamlarında Türk soylu Bulgar vatandaşlarına en az Bulgar soylu Bulgar vatandaşları gibi hoşgörülü davranılmalıdır. AB’den Bulgaristan’a yapılan yardımların yerine ulaşmadığı belirtilmektedir, AB’nin bu yardımları takip etmesi gerekmektedir. Ayrıca yaşlı vatandaşların ücretsiz seyahat edebilmeleri sağlanmalıdır. Bulgaristan’ın genç iş gücü AB’ye çalışmaya gitmektedir, Bulgaristan, ekonomisi ve eğitim sistemi düzeltilmelidir. Bu konuda kapsayıcı kanunlar çıkarılmalıdır. Bulgaristan diplomaları tüm dünyada geçerli olacak duruma getirilmelidir. Bir diğer konu ise Bulgaristan’da en düşük emekli maaşı Türk Lirası ile 485 liraya eşdeğerdir. Bu ücretin tüm emekli vatandaşların ihtiyaçlarını karşılayabilmesi adına düzenlenmesi ve iyi bir seviyeye çıkarılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- AA. (2019). *Arakanlı Müslümanların “soykırım” dramı*. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/arakanli-muslumanlarin-soykirim-drami/1240093> (15.01.2019)
- Acemoğlu, D. and Robinson, J. A. (2017). *Ulusların Düşüşü*. İstanbul: Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık A.Ş. 20. Baskı.

- Adıgüzel, Y. (2016). *Göçmenlerin Kültürel Entegrasyonu*. A. Esen ve M. Duman (Ed.), (ss. 171–194). WALD Dünya Yerel Yönetim Ve Demokrasi Akademisi Vakfı.
- Ağanoğlu, H. Y. (2001). *Osmanlı'dan Cumhuriyete Balkanların Makus Talihi Göç*. İstanbul: Kum Saati Tarih Dizisi.
- Ahmad, F. (2006). *Bir Kimlik Peşinde Türkiye*. İstanbul: (Çev., S. Cem Karadeli), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Akgül, S. (2004). Uluslararası İlişkiler Teorileri Işığında Avrupa Bütünleşmesi. ,), 1–32. *Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği -Uluslararası İlişkiler Dergisi 1(1 , 1-32.*
- Akpınar, M. ve Köksal, S. (2016). Türkiyeli Komünistlerin Bulgaristan Dil ve Eğitimindeki Etkisi. *Karadeniz İncelemeleri Dergisi , 255.*
- Aksoy, Z. (2012). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim , 5(20), 292–297.*
- Alp, İ. (1990). *Belge ve Fotoğraflarla Bulgar Mezalimi*. Ankara: Trakya Üniversitesi Yayınları.
- Altuğ, Y. (1991). *Balkanlardan Anayurda Yapılan Göçler*. Ankara: TTK yayınları.
- ANKASAM. (2019). *Uluslararası İlişkilerde Küresel Rekabet: Yeniden Dehşet Dengesi mi?* <https://ankasam.org/uluslararasi-iliskilerde-kuresel-rekabet-yeniden-dehset-dengesi-mi/> (07.10.2019)
- Arafat, M. (2000). Bulgaristan'daki Türk Azınlığın Türkiye'ye Göçü. *Trakya Üniversitesi Dergisi , 33-43.*
- Arman, M. N. ve Mandacı, N. (2014). *Çağdaş Balkan Siyaseti*. İstanbul: Seçkin Yayıncılık.
- Armaoğlu, F. (2009). *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi*. İstanbul: Alkım Kitabevi.
- Atasoy, E. (2018). *Asimilasyon Çemberindeki Bulgaristan Müslümanları*. İstanbul: Beta Basın Yayım Dağıtım A.Ş.

- Atasoy, E. ve Alkar, E. (2018). Bulgaristan Müslümanlarını Derinden Etkileyen Yeniden Doğu Sürecinin Geçiş Döneminde Sorgulanması Ve Yargılanması. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi* , 57.
- Aybet, G. (1997). *The Dynamics of European Security Cooperation, 1945-1991*. London and New York: MacMillan Pres Ltd. and St.Martin's Pres Inc.
- Aydınlı, A. (1971). *Batı Trakya Faciasının İç Yüzü*. İstanbul: Akın Yayınları.
- Baev, Y. (1994). İzselniçeskiyat Vıpros v Bılgaro-Turskite Otnoşeniya Sled. *Mejdunarodni Otnoşeniya* , cilt 2 sayfa 23.
- Bahadıroğlu, Y. (2013). *Yeni Akit Gazetesi* . Batı'da kölelik sistemi: <http://www.yeniakit.com.tr> (15.05.2018)
- Balgöç. (2010). *Balkan Göçmenleri*. www.balgoc.org.tr (15.06.2019)
- Bell, J. D. (1997). "Democratization and Political Participation in "postcommunist" Bulgaria," in *Politics, Power and the Struggle for Democracy in South-East Europe*, eds. Karen Dawisha and Bruce Parrott . New York: Cambridge University Press.
- Bıçaklı, H. A. (2016). *Türkiye - Bulgaristan İlişkileri*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Blum, M. J. and Feely, S. M. (1988). *The National Experience: A History of the United States*. New York: Harcourt Brace Jovanovich Publishers.
- BMMYK Kıbrıs Ofisi. (2017). *Mültecileri Korumak*. Kıbrıs.
- Bogdan, R. and Biklen, S. (1992). *Qualitative Research for Education to Theory and Methods*. Boston: Allyn and Bacon A Division of Simon & Schuster Inc.
- Bulgaria Constitution. (1991). *3-4-5-6-13-25-29-36-37-57 Clause*. <https://www.gov.bg> (02.01.2018)
- Buzan, B. (1990). *The European Security Order Recast: Scenarios for the Post-Cold War Era*. London: Pinter Publishers.

- Ciğerci, N. (2012). *Bursa- Kırcaali Hattı: 1989'da Gelen Bulgaristan Göçmenleri Örneği* içinde, der. Suna Gülfer Ihlamur Öner ve Aslı Şirin Öner, *Küreselleşme Çağında Göç*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Cnntürk. (3 Temmuz 2014). *Asimilasyon ve Göç: Bulgaristan Türkleri'nin Öyküsü*. Cnntürk: <https://www.cnnturk.com/haber/turkiye/asimilasyon-ve-goc-bulgaristan-turklerinin-oykusu> (15.04.2019)
- Coşkun, B. D. (2001). *Bulgaristan'la Yeni Dönem*. Ankara: ASAM Yayınları.
- Crampton, R. J. (2007). *İkinci Dünya Savaşı'ndan Sonra Balkanlar*. Ankara: Çev. Emel Kurt. İstanbul: Yayınodası.
- Creswell, J. W. and Clark, V. L. (2015). *Karma Yöntem Araştırmaları: Tasarımı ve Yürütülmesi*. Anı Yayınları.
- Çavuş, İ. (1997). Hayal Değirmenleri Durdu. *Yeni Türkiye* sayı 3 , 16 .
- Çeçen, B. (2016). Bulgaristan'dan Türkiye'ye Gelen Düzensiz Göçmenlerin Yasallaşma Süreçlerinde Değişen Yasal Düzenlemelerin Rolü. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 15(29), 265–282.
- Çetin, T. (2009). Bulgaristan'dan Göç Eden Soydaşlarımızın Sosyo-Ekonomik Özellikleri. *Erzurum Kültür ve Eğitim Vakfı (EKEV) Akademi Dergisi* , 397 sayı 39 cilt 13.
- Çiçeksoğüt, A. (2017). Uluslararası Göç Hukuku Perspektifinde Yerinden Edilmiş Suriyeliler'in Türkiye'deki Statüsü. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* , 6(2), 1–20.
- Çingir, Ö. F. ve Erdağ, R. (2017). Türkiye'de Biyopolitika ve Göç: Iraklı Mülteciler Örneği. *Ege Akademik Bakış* , 17(4), 517–525.
- Danış, D. ve Parla, A. (2009). Nafile Soydaşlık: Irak ve Bulgaristan Türkleri Örneğinde Göçmen, Dernek ve Devlet. *Toplum ve Bilim*, 114, 131–158.
- Davutoğlu, A. (2010). *Stratejik Derinlik ve Türkiye'nin Uluslararası Konumu*. İstanbul: Küre Yayınları.

- Dayıoğlu, A. (2005). *Toplama kampından Meclis'e: Bulgaristan'da Türk ve Müslüman Azınlığı*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Demirbilek, M. (2015). Çevre, Çevre Mültecileri Ve Çevreci Sosyal Hizmet. . *International Journal Of Social Sciences And Education Research* , 2(3), 905–914.
- Demirhan, Y. ve Aslan, S. (2015). Türkiye'nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi* , 5(1), 23–62.
- Dimitrova, A. and Dragneva, R. (2011). Bulgaria's Road to the European Union: Progress, Problems and Perspectives. *Perspectives on European Politics and Society* , vol. 2, no. 1 p.85.
- Dişbudak, C. (2004). Uluslar Arası Göç ve Türkiye Ekonomisi. *İktisat, İşletme ve Finans Dergisi* 19 (217) , 84-93.
- Divine, R. A. (1981). *Eisenhower and the Cold War* . Oxford: Oxford University Press.
- Doğan, V. (15 Haziran 2016). *Anayasal Vatandaşlık Kavramı*. Türk Yurdu: <https://www.turkyurdu.com.tr/yazar-yazi.php?id=2662> (11.07.2019)
- Doğanay, A., Ataizi, M. ve Şimşek, A. (2012). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Dokuzoğlu, İ. (2010). *Bulgaristan'ın AB üyelik süreci ve Türk azınlık üzerindeki etkileri*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, ABE, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Ekşi, M. (2016). AK Parti Döneminde Ortadoğu'da Türk-Amerikan İlişkilerinin Jeokültürel Eksenini: İslami Kimlik. *Gazi Akademik Bakış* , 9(18).
- Eminov, A. (1997). *Turkish And Others Muslim Minorities in Bulgaria*. New York: Routledge is an imprint of Taylor & Francis, an informa company.
- Ergüven, N. S. ve Özturanlı, B. (2013). Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* , 62(4), 1007–1061.
- Eroğlu, H. (1987). *Bulgaristan'da Türk Varlığı Bildiriler*. Ankara: TTK Yayınları 2. Baskı.

- Eskier, U. (2017). Birleşmiş Milletler (BM) Nedir? (Kuruluşu, Amacı, Yapısı): <https://www.makaleler.com/birlesmis-milletler-nedir> (23/10/2018).
- Euroasia Global. (20 Ocak 2014). *Türk Vatandaşları için Bulgaristan Vatandaşlığı*. Euroasia Global: <https://www.eagvs.com/bulgaristan/turk-vatandaslari-icin-vatandaslik> (27.10.2018)
- Garthoff, R. L. (1998). “*Who is to Blame for the Cold War?*”, Ken Booth (der.), *Statecraft and Security: The Cold War and Beyond*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gazete, B. R. (1991, Mart 1). Dırjaven Vestnik. *Resmi Gazete* , s. 14-25.
- Geçikli, R. M. (2016). Bulgaristan Türkleri'nin Göçü (1950-1951) ve ABD Yardımı. *Atatürk Dergisi* , Cilt: 5, Sayı: 1 s. 26.
- Genel Kurmay, B. (2004). *Tarihte Türk-Bulgar ilişkileri*. İstanbul: Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları.
- Geo. (2017). *İnsanlar Neden Göç Eder?* Coğrafya Hocası: <https://cografyahocasi.com/10-sinif/insanlar-neden-goc-eder.html> (10.12.2018)
- GİGM. (2019). Göç İstatistikleri. *İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü*. http://www.goc.gov.tr/icerik/goc-istatistikleri_363_378 (27.02.2019)
- GİGM. (2019). Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi Kişilerin Hak ve Yükümlülükleri. *İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü*. http://www.goc.gov.tr/icerik3/hak-ve-yukumlulukler_409_546_554 (06.01.2019)
- GİGM. (2019). Kısa Dönem İkamet İzni İstenecek Belgeler. *Göç İdaresi Genel Müdürlüğü*. <https://e-ikamet.goc.gov.tr/Ikamet/IstenenBelgeler> (05.01.2019)
- GİGM. (2018). Uluslararası Koruma Çeşitleri. *T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü*. http://www.goc.gov.tr/icerik3/uluslararasi-koruma-cesitleri_409_546_548 (16.12.2018)
- GİGM. (2015). *Göç Hukukumuzdaki Gelişmeler*.

- GİGM. (2018). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Genel Gerekçesi. *T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü*. http://www.goc.gov.tr/icerik6/genel-gerekce_327_328_330_icerik (12.12.2018)
- GİGM. (2018). Türkiye'nin Düzensiz Göçle Mücadelesi. *T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü*.
- Gökalp, Z. (2017). *Türkçülüğün Esasları*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Günay, E., Atılgan, D. ve Serin, E. (2017). Dünyada ve Türkiye'de Göç Yönetimi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* , 7(2), 37–60.
- Gündağ, N. (1987). *1913 Garbi Trakya Hükümet-i Müstakilesi*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı 2. Baskı.
- Habermas, J. (2010). *Öteki” Olmak, “Öteki”yle Yaşamak, Siyaset Kuramı Yazıları*, (çev. İlknur AKA). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Habertürk. (17 Kasım 2018). *Dünya halterinin efsanesi: Naim Süleymanoğlu*. Habertürk: <https://www.haberturk.com/dunya-halterinin-efsanesi-naim-suleymanoglu-2224354-spor> (15.04.2019)
- Hak ve Özgürlükler Hareketi. (2004). *HÖH İçin*. Hak ve Özgürlükler Hareketi: <https://www.dps.bg/tr/hoeh-icin/onursal-ba-kan.html> (07.04.2017)
- Herrmann, R. K. and Lebow, R. N. (2004). *What Was the Cold War? When and Why Did it End?*”, Richard K. Herrmann ve Richard Ned Lebow (der.), *Ending the Cold War: Interpretations, Causation, and the Study of International Relations*. New York: Palgrave.
- Hills, A. (2000). Securing Europe's Peripheries: Border Guard Services in East-Central Europe. *Centre for Defence Studies* , 1.
- Hoepfl, M. C. (1997). Choosing Qualitative Research: A Primer for Technology Education Researchers . *Journal of Technology Education* , no: 9 (1).

Hürriyet. (7 Kasım 1998). *Alkışlanacak özür.* Hürriyet:
<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/alkislanacak-ozur-39046457> (03.09.2019)

İçduygu, A., Erder, S. ve Gençkaya, Ö. F. (2009). *Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923- 2023: Ulus-devlet Oluşumundan Ulus-ötesi Dönüşümlere.* Ankara: TÜBİTAK Projesi, Proje No: 106K291.

İçişleri Bakanlığı Genelgesi. (2017). *Balkan Ülkeleri ve Vatandaşlarının İstisnai Olarak Türk Vatandaşlığını Kazanmaları .* Ankara

İmamoğlu, N. (2011). *Sosyalist Dönemde Bulgaristan'da Türk Kimliği.* Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, SBE, Uludağ Üniversitesi, Bursa.

İnalçık, H. (1992). *Tanzimat ve Bulgar Meselesi.* İstanbul: Eren Yayınevi 1, s.20.

İnan, C. E. (2016). Türkiye'de Göç Politikaları: İskân Kanunları Üzerinden Bir İnceleme. *Göç Araştırmaları Dergisi*, , 2(3), 10–33.

İnsan Hakları Derneği Genel Merkezi. (1995). *Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşme.* İnsan Hakları Derneği: <https://www.ihd.org.tr/ulusal-azinliklarin-korunmasina-k-rve-slee/> (12.03.2019)

İskan Kanunu. (1934). *İskan Kanunu Düzenlemesi.*
<http://www.hukuki.net/kanun/2510.13.text.asp> (07.11.2018)

İstanbul Antlaşması. (1913). *Müftülüklerle İlgili Sözleşme.* İstanbul.

Kalaycı, İ. ve Kızılkaya, O. (2012). Osmanlı Devleti'nin İskan Siyaseti ve Yerleşim Yerleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi cilt 9 sayı 12* , 364.

Kamil, İ. (2017). Neuilly Barış Antlaşması ve Bulgaristan - Yunanistan Nüfus Mübadelesi (1919-1927). *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi* , 100.

Kanuni Esasi. (1876). *Osmanlı Vatandaşlığı.* İstanbul.

- Karakuş, A. (2018). Avrupa Birliği ve Azınlık Haklarının İncelenmesi: Bulgaristan Örneği. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, SBE, Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.
- Karal, E. Z. (1988). *Osmanlı Tarihi Birinci Meşrutiyet ve İstibdat Devirleri (1876-1907)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Karaosmanoğlu, A. L. (1996), “Nükleer Stratejinin İlk On Yılı”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt: 51, Sayı: 1, 323-346.
- Karasar, N. (2000). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel yayın Dağıtım 10. Basım.
- Karataş, Z. (2017). Sosyal Bilim Araştırmalarında Paradigma Değişimi: Nitel Yaklaşımın Yükselişi. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi* , 1(1), 68–88.
- Karpat, K. H. (2015). *Türkiye'nin göç tarihi: 14. yüzyıldan 21. yüzyıla Türkiye'ye göçler*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kaşlı, Z. Ü. (2010). *Göçmen Habitusunun İçinden Yasal Dahil Olma Yolları 1990 Sonrası Bulgaristan'dan Gelen Türkler Örneği*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, SBE, Sabancı Üniversitesi, İstanbul.
- Kaytan, Ö. (2014). *Toplumsal Cinsiyet Temelli Vatandaşlık: Bulgaristan Göçmeni Kadınların Deneyimleri*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, SBE, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Keskioğlu, O. (1985). *Bulgaristan'da Türkler*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 642, Kültür Eserleri Dizisi 1. Baskı.
- Kişman, Z. A., ve Aydın, H. (2018). *Bulgar Etnik Modelinin Bulgaristan'daki Türkler Üzerine Etkileri*. İstanbul: Hiper Yayınları.
- Kodal, T. (2015). Birinci Dünya Savaşına Giden Yol. *Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi* , 9(1), 1290–1294.
- Korkmaz, N. ve Öztürk, A. (2017). Bulgaristan Türklerinin Göç Süreci Ve Göçmenlerin Türkiye'deki İskan Ve İşgücüne Dayalı Entegrasyonu. *Ankasam Bölgesel Araştırmalar Dergisi* , 276.

- Koşukavak Yöresi Kültür ve Dayanışma Derneği. (2019). *Osmanlı Döneminde Bulgaristan Türkleri*. <http://kosukavak.org/tarih-kosesi/bulgaristan-turkleri/18-osmanli-doneminde-bulgaristan-turkleri.html> (23.04.2019)
- Köksal, S. (2018). *Komünizm Döneminde Bulgaristan'da Türkiye Algısı Ve Bulgaristan Türklerine Yönelik Asimilasyon Politikaları*.Yayımlanmış Doktora Tezi, SBE, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Kuyucuklu, N. (2012). Bulgaristan'dan 1989 Göçünün Nedenleri Oluşumu ve Olası Sonuçları . *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* , 6.
- Külahçı, A. (28 Temmuz 2018). *Birazcık Sağ Duyu Birazcık İnsaf*. Hürriyet: <http://www.hurriyet.com.tr/avrupa/birazcik-sagduyu-birazcik-insaf-40911172>
- Linz, J. and Stepan, A. (1996). *Problems of Democratic Transition and Consolidation: Southern Europe, South America, and Post-communist Europe* . Baltimore: John Hopkins Univeristy Press.
- Lütem, Ö. E. (2003). *Tarihsel Süreç içinde Bulgaristan Türklerinin Hakları, Balkan Türkleri*. Ankara: Asam Yayınları.
- Maastricht Anlaşması. (1992). *Maastricht Kriterleri*. Maastricht.
- McCarthy, J. (1995). *Ölüm ve Sürgün*. İstanbul: İnkılâp Yayınevi 2.bas. (çev. Bilge Umar),.
- Milliyet. (2014). *Mihail Gorbaçov'un durumu kötüye gidiyor*. Milliyet: <http://www.milliyet.com.tr/mihail-gorbacov-un-durumu-kotuye/dunya/detay/1952546/default.htm> (09.11.2019)
- Neuilly Barış Antlaşması. (1919). *Neuilly*.
- Örselli, E. ve Babahanoğlu, V. (2016). Türkiye'nin Göç Yönetimi ve Göç Politikalarının Gelişimi: Bir Kamu Politikası Analizi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(43), 2063–2072.
- Ortaylı, İ. (2014). *Siyasi Tarih II*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını, Üçüncü Baskı, Eskişehir, 2014, s. 68-69-73.

- Özbir, K. (1986). *Bulgar Yönetimi Gerçeği Gizleyemez*. İstanbul: Son Havadis Yayınları.
- Özcan, K. E. (2016). *Soğuk Savaş Döneminde Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göçü: Bursa Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, AİİTE, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Özdemir, M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma . *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 11(1), 323–343.
- Özer, A. (2015). *Göç ve Aidiyet Bağlamında Bulgaristan Göçmenlerinde Kimliğin Yeniden İnşası: Mersin Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, SBE, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Özgür, N. (1999). Etnik Sorunların Çözümünde Hak ve Özgürlükler Hareketi. *Der Yayınları İstanbul* , 1-2.
- Özkan, A. (2004). *Avrupa Birliği'ne Entegrasyon Sürecinde Bulgaristan'daki Türk Azınlığının Hakları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, SBE, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Özlem, K. (2008). Bulgaristan Türklerinin Tarihsel Süreç İçerisinde Dönüşümü, AB Üyelik Süreci ve Türk Azınlığa Etkileri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi Kış 1/2* , 343.
- Perruchoud, R. (2011). *Uluslararası Göç Hukuku Göç Terimleri Sözlüğü*. Uluslararası Göç Örgütü (IOM), 31, 26.
- Poulton, H. (1993). *Balkanlar: Çatışan Azınlıklar, Çatışan Devletler, Yavuz Alagon (çevir.)* . İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- ResmiGazete. (1968). *Türkiye Bulgaristan Milletlerarası Göç Antlaşma*. Eylül Basar Mevzuat: <http://www.basarmevzuat.com/dustur/kanun/5/0244/6-12114bulgar.htm> (15.03.2019)
- Rumeli Türk. (2015). *Rumeli Türk*. www.rumeliturk.net/tarih/bulgaristanturkleri.htm-20 (15.01.2017)

- Sabah. (2017). *Yeni formül bulundu: 10 TL'ye vatandaşlık!*:
<https://www.sabah.com.tr/gundem/2017/08/16/yeni-formul-bulundu-10-tlye-vatandaslik?paging=2> (02.09.2019)
- Sağlamer, K. (20 Mart 1968). Türkiye Bulgaristan Yakın Akrafa Göç Antlaşması. *Cumhuriyet* .
- Sander, O. (2007). *Siyasi Tarih 1918 – 1994*. Ankara: İmge Kitabevi Yayını, On beşinci Baskı, Ankara, 2007, s. 267.
- Scout, L. (2001). *International History 1945-1990*”, John Baylis ve Steve Smith (der.), *The Globalization Of World Politics: An Introduction to International Relations*. New York: Oxford University Press.
- Sezik, M. (2017). Yurt Dışı Zorunlu Göçlerin Türkiye Kentleri Üzerindeki Etkileri. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* , 7(2), 139–156.
- Smith, D. A. (1991). National Identity. *Penguin* , 14.
- Soysal, İ. (2004). *Türkiye'nin Uluslararası Siyasal Bağlıları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Sönmezoğlu, F. (2006). *II. Dünya Savaşı'ndan Günümüze Türk Dış Politikası*. İstanbul: Der Yayınları.
- Spainer, J. (1992). *American Foreign Policy since World War II*. Washington: A Division of Congressional Quarterly Inc.
- Şimşek, H. (1999). *Türk Bulgar İlişkileri ve Göç*. İstanbul: Harp Akademileri Basımevi.
- Şimşek, H. ve Yıldırım, A. (2003). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Şimşir, B. (1985). *Türk Kültürü, Bulgaristan Türkleri sayı:263*, Ankara , 137-151.
- Şimşir, B. (1992). *Ankara Bulgaristan'da Türk Varlığı*: TTK Yayınları 3. baskı.

Şimşir, B. (2009). *Bulgaristan Türkleri*. İstanbul: Bilgi Kitabevi

Şimşir, B. N. (2012). *Bulgaristan Türkleri*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

T24. (2017). *Batı Trakya Türklerine Vatandaşlık Hakkı*. <https://t24.com.tr/haber/bati-trakya-turklerine-istisnai-vatandaslik-hakki,420118> (04.09.2019)

Tarih34. (1947). *KOMINFORM*. http://tarih34.com/kominform-ve-comecon_h764.html (20.03.2019)

Tarih34. (1949). *COMECON*. http://tarih34.com/kominform-ve-comecon_h764.html (20.03.2019)

Tarihi Olaylar. (1955). *Varşova Pakti*. <https://www.tarihiolaylar.com/tarihi-olaylar/varsova-pakti-1277> (22.06.2019)

T.C. Cumhurbaşkanlığı Hukuk ve Mevzuat Genel Müdürlüğü. (y.y). *YUKK*. www.mevzuat.gov.tr/Metin1.aspx?MevzuatKod=1.5.6458&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=&Tur=1&Tertip=5&No=6458 (05.11.2018)

Tekeli, İ. (2011). *Göç ve ötesi*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

The Berlin Treaty. (1878). *The Berlin Treaty National Library Of Australia*. <https://trove.nla.gov.au/newspaper/article/18830646> (16.04.2019)

Todarov, N. (1979). *Bulgaristan Tarihi*. İstanbul çeviren: Veysel Atayman: Öncü Kitabevi.

Toğrol, B. (1989). *112 Yıllık Göç (1878-1989)*. İstanbul: Boğaziçi Üniv. Matbaası.

Toksöz, İ. (2011). Batı Trakya Türk Toplumunun Rodoplardaki Buluşma Noktası: Seçek Yaylası Tarihi Seçek Yağlı Güreşleri Ve Kültür Etkinlikleri. *Milli Folklor*, 165, Sayı 91.

Topçu, E. (2018). *Göç Ülkesi Türkiye: Göç Politikaları Çerçevesinde Türkiye ve Almanya Karşılaştırması*. içinde (ss. 63–95). TESAM / Ekonomik Siyasal ve Stratejik Araştırmalar Merkezi.: M. AYDOĞAN (Ed.), II. Uluslararası Sosyal Bilimler

Kongresi “Quo Vadis Türkiye? (Ekonomik, Siyasal, Sosyal ve Güvenlik Boyutlarıyla Türkiye'nin Gelecek.

Topçu, E. (2017). Suriye Ayaklanmasına 15 Temmuz Penceresinden Bakmak. *Türk Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi Cilt: 2 Sayı: 2* , 15.

Topçuoğlu, R. A. (2016). Göç Yazınındaki Düzenli ve Düzensiz Göç Kavramları: İnsan Hakları Temelinde Bir Kavramsal Sorgulama. *İnsan Hakları Yıllığı*, 34, 1–20.

TRT. (2018). *Türk askerinin büyük kahramanlık gösterdiği Kore Savaşı, 65 yıl önce sona erdi.* <https://www.trthaber.com/haber/gundem/turk-askerinin-buyuk-kahramanlik-gosterdigi-kore-savasi-65-yil-once-sona-erdi-377207.html> (17.10.2018)

Tunalı, G. (2016). *Bulgaristan'da AB Üyeliği Sonrası Türk Azınlığın Kimlik Örüntüleri: Etnik Kimlik, Ulusal Kimlik, Avrupa Kimliği.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, SBE, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Tunç, İ. (2013). *Uluslararası Göç ve Göçmenlerin Sosyo-kültürel Uyum Sorunları* . Tarih Vakfı Yayınları.

Turan, Ö. (1995). *Yeni Türkiye Bulgaristan Türklerinin Bugünkü Durumu.* Ankara. s.12.

Turan, Ö. (1997). Balkan Türklerinin Dini Meseleleri. *Yeni Türkiye Temmuz- Ağustos* Ankara. s. 16.

Türbedar, E. (2005). Bulgaristan'ın Batı'ya Yolculuğu. *Stratejik Analiz.* Sayı 64 yaz , 78.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1982). *Türk vatandaşlığı.* Ankara.

Türk Kızılayı. (2017). Göç İstatistik Raporu Ocak-Şubat .

Türk Kültürü. (02/04/1985). *Türk Kültürü Dergisi*, sayı 264, Nisan, s. 250.

Uliwiki. (2017) *Paris Antlaşması.* http://uliwiki.org/index.php?title=Paris_Antla%C5%9Fmas%C4%B1 (01.08.2019)

Ulukan, N. (2008). *Göçmenler Ve İşgücü Piyasası: Bursa'da Bulgaristan Göçmenleri Örneği.* İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma

Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı Çalışma Ekonomisi Bilim Dalı
Yayımlanmış Doktora Tezi.

Uluocak, N. (1988). *Türk Vatandaşlık Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi.

Ulusan, Ş. (2008). Türkiye'nin Milletler Cemiyeti'ne (Cemiyet-I Akvam) Girişi. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* , 7(16–17), 237–258.

Ulutürk, R. (2017). *Bulgaristan Türkleri Kimlik Mücadelesi*. İstanbul: Bultürk Yayınları.

Vaksberg, T. and Andreev, A. (2014). *Bulgaristan Türkleri'nin acı yıldönümü*. Deutsche Welle Türkçe: <https://www.dw.com/cda/tr/bulgaristan-t%C3%BCrklerinin-ac%C4%B1-y%C4%B1ld%C3%B6n%C3%BCm%C3%BC/a-18149760> (04.02.2019)

Vasillev, R. V. (2001). Post Communist Bulgaria's Ethnopolitics. *The Global Review of Ethnopolitics 1 (2)* , 37-53.

Waltz, K. N. (1993). *The Emerging Structure of International Politics*”, *International Security*. New York: Columbia University Press.

Westad, O. A. (2010). *The Cold War and the International History of the Twentieth Century*”, *Melvyn P. Leffler ve Odd Arne Westad (der.)*, *The Cambridge History of the Cold War vol. 1: Origins*. Cambridge: Cambridge University Press.

Yenisoy, H. S. (1997). Bulgaristan Türklerinin Eğitim ve Kültür Tarihinden Yeni Sayfalar. *Yeni Türkiye*. Ankara, s.16.

Yıldırım, A. (1999). *Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi* . Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü, 23(112).

Yıldız, M. (15 Şubat 2017). Bulgaristan'dan Türkiye'ye Göçler. *Kırcaali Haber Gazetesi* , s. 2.

Yorulmaz, S. (2012). *1984-1989 Yılları Arasında Bulgaristan Türklerine Yönelik Uygulanan Asimilasyon Politikaları ve Göç Deneyimleri*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, SBE, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

Zafer, Z. (2010). Bulgaristan Türklerinin 1984-1989 Eritme Politikasına Karşı Direnişi. *Akademik Bakış Dergisi* , sayı 3 (6) sayfa 27-44.

Zanden, V. (1996). *Sociology*. New York.

